

szél-járás

XIV. ÉVFOLYAM 4. szám • 2021. december

Görföl Jenő főszerkesztő (Pozsony)

Böröndi Lajos (Feketeerdő)

Deák Ernő (Bécs)

Hornyák István (Pozsony)

Kovács László (Egyházgelle)

Tuba László (Mosonmagyaróvár)

Uzsák Zoltán (Mosonmagyaróvár)

Végh László (Somorja)

Zsódi Viktor (Mosonmagyaróvár)

Szerkesztőség:**Bratislava – Pozsony,**

Námestie 1. Mája 10/12, 815 57 Bratislava

E-mail: csemadok@csemadok.hu

Feketeerdő, Erdőalja u. 11. 9211.

borondi@falu-tv.hu

mosonvarmegye@gmail.com

Wien – Bécs, Schwedenplatz, 2/I/8.

Levélcím: A-1011 Wien, Postfach 358.

E-mail: becsi-naplo@aon.at

**A Pro Patria Honismereti Szövetség
megbízásából kiadja:**Mosonvármegyei Lap- és Könyvkiadó,
9211 Feketeerdő, Erdőalja u. 11.

E-mail: mosonvarmegyekft@gmail.com

Nyugat Takarékszövetkezet:

HU90 5950 0155-1108 5733 0000 0000

SWIFT: TAKBHUB

*Előfizethető a fenti bankszámlára való
utalással, előzetes vagy utólagos számlázással.
Egy évre a négy szám 3200 Ft, illetve 10 euró.
Sárga csekk a kiadó címén kérhető!
mosonvarmegyekft@gmail.com*

ISSN: 2060-3886

Megjelenik a Palatia Nyomda és Kiadó Kft.
gondozásában (9026 Győr, Viza u. 4.).
Felelős vezető: Radek József ügyvezető.

Bárdos Gyula*Szövetségben a magyarsággal*

3

irodalom**Szabó Ferenc László***Kittenberger Kálmán hazatér (esszé)*

4

Fellinger Károly*Székesfehérvár, Göcsörtös fát,
Eger (versek)*

11

Gecsei Ádám*Nyugalom (novella)*

13

Sárándi József*Akkordok (vers)*

14

Száraz Pál*A Kis herceg „A kis Királyfi-herceg”
avagy A kis trónörökös (elbeszélés)*

15

Mikóczy Ilona*Lépéskényszer (elbeszélés)*

18

Gál Sándor*A jelek bizonytalansága (vers)*

22

honismeret**Garamvölgyi György***Huszonöt év a politika és a rendőrség
szolgálatában 1969–1994*

23

Tuba László*A mosonmagyaróvári piarista iskola
története, 3. (befejező) rész*

33

barangoló**Hornyák István***Irodalmi barangolás Pozsonyban*

46

múltunk**Kovács László***A pozsonyi vértanúk*

56

Kis Krisztián Bálint*Moson vármegyei nyomdák és kiadványok
a kezdetektől 1918-ig*

66

szélfúvás**Száraz Mancsal Erzsébet***Ötvenedik születésnapját ünnepelte
a magyar óvoda Nagyfődémesen*

75

Száraz Erzsébet*Múzsák találkozója Zsérén
– 30 éves a Zsérei Zoboralja Női Kar*

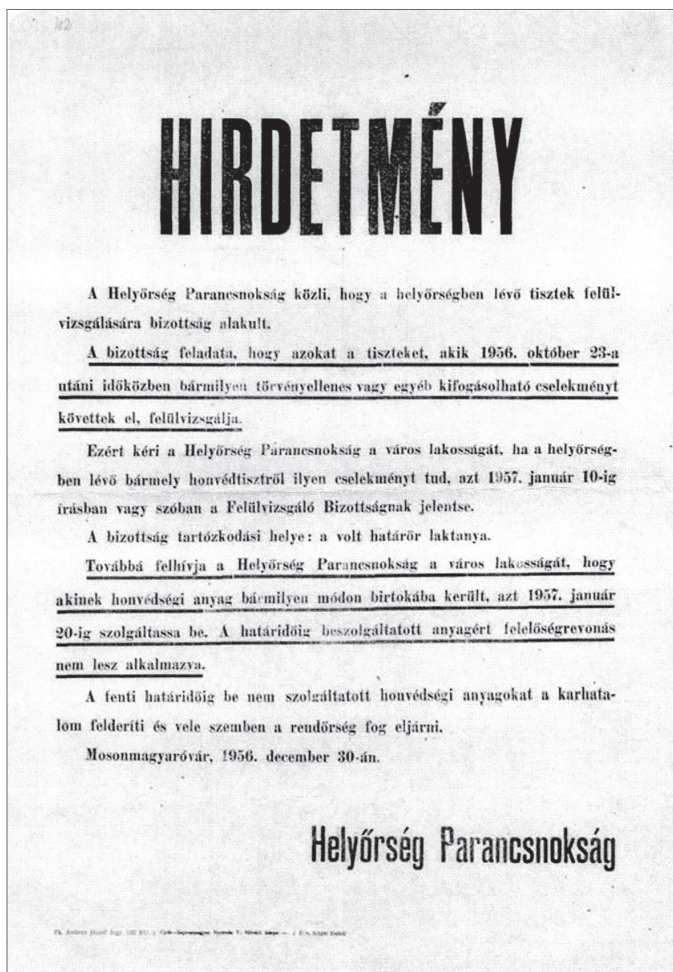
77

Polák Margit*Jegyzetek az ötvenkettedik
Szeneci Molnár Albert Napokról*

79

Fetes Kata*Őszi könyvbemutatók a Pázmáneumban
(Történelmünkről Szakály Sándorral,
Megégett idő - Böröndi Lajos költői estje)*

81



Lábjegyzet Mosonmagyaróvár 1956-jához



Szenc város

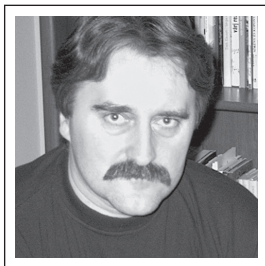


CSEMADOK



Mosonvámegye Lap- és Könyvkiadó

Szövetségben a magyarsággal!



Legnagyobb társadalmi és közművelődési szövetségünk, a Csemadok, az ősz folyamán végre megtarthatta közgyűlését, amelyre a járványügyi helyzet következtében csak egyéves késéssel kerülhetett sor. Szervezetünk az elmúlt, több mint hét évtizedes tevékenysége során szinte folyamatosan rákényszerült az állandó újrakezdésre. A különböző, változó körülmények, illetve működési feltételek miatt volt kénytelen újragondolni, mozgósítani, megszervezni önmagát azzal az elkötelezettséggel közösségünk tagjai iránt, amely nélkül elképzelhetetlen a sikeres kulturális önmegvalósítás, a folyamatos közművelődési tevékenység, az aktív társadalmi jelenlét a számbeli kisebbségben élő felvidéki közösségünk mindennapi életében.

Az érsekújvári kongresszus a tisztújítást követően elfogadta a Csemadok programját, amely többek között leszögezi: „*Sokrétű kulturális, népművelő és társadalmi tevékenységünk legfontosabb és elsődleges célja a jövőben is tagságunk és járásaink magyarsága nemzettudatának elmélyítése, nemzeti identitásának alakítása lesz. Erősíteni akarjuk tagságunk szülőföldhöz való jogtudatát és az egységes magyar nemzethez tartozás érzésének elmélyítését.*” Szövetségünk tagjainak lelkesedése és áldozatos munkája eddig minden esetben átlendítette még a legnagyobb nehézségeken is a Csemadok szekerét, ezzel lehetővé téve a felvidéki magyar közösség megmaradása és fejlődése számára nélkülözhetetlen területeken végzett tevékenység folytatását. A szövetség fennmaradásának és működésének szilárd és biztos alapját mindig a járási és az alapszervezetek, a művészeti csoportjaink és együttesek hiteles vezetői és aktív tagjai képezték. Az ő elhivatottságuk, ügyszeretetük és lelkesedésük az igazi mozgatórugója a több évtizedes múltra visszatekintő sikeres tevékenységnek, amelyet napjainkban még a pandémia sem tud teljesen ellehetetleníteni, megbénítani.

A járvány mindannyiunknak megmutatta, illetve, sajnos, mutatja még napjainkban is, hogy milyen sérülékenyek vagyunk – nem voltunk, nem is lehettünk felkészülve erre a helyzetre. A pandémia komoly akadályokat gördített és gördít munkánk elé, hiszen a Csemadok tevékenységére a kulturális rendezvények, a fizikai jelenlét, a helyi aktivitás a legjellemzőbb. Nagy leleményességre van szükség ahhoz, hogy a szigorú járványügyi szabályokat betartva folytathassuk munkánkat. Szövetségünk tagjai érzik a felelősségüket, rugalmasan reagálnak a kialakult helyzetre, s ami a legfontosabb, hogy az állandóan változó körülmények között is szervezik a rendezvényeket, még akkor is, ha csak részben lehet biztosítani több esetben a nagyobb részvételt. A járvány mindenkit rádöbentett arra, hogy meg kell becsülnünk annak a jelentőségét, amikor a rendezvényeken személyesen találkozhatunk.

Természetesen minden korszakban meghatározó fontossággal bírt az átgondolt és elfogadott program, a szervezeti változtatásoknak is általában megvolt a mozgósító erejük. Am a sikeres közösségi tevékenység megnyilvánulásához, az identitásunk megerősítéséhez, az önszerveződéshez, a sikeres kulturális és közművelődési tevékenységhez olyan elkötelezett Csemadok tagok kellettek mindig és kellenek ma is, akik számára létfontosságú, hogy szülőföldünkön magyarként tudjunk érvényesülni. Akik szervezik a rendezvényeket, megvalósítják a programpontokba foglalt terveket és elképzeléseket a mostani nehéz időszakban is, akik irányítják a csoportok és együttesek munkáját, akik igyekeznek összefogni és összetartani mindazokat, akiknek fontos, hogy újra kialakuljanak, illetve megerősödjének helyi közösségeink, ahol végre nem egymással szemben fogalmazzuk meg magunkat, hanem közösen látunk hozzá az előttünk álló feladatok megvalósításához.

Érsekújvári közgyűlésünk nem véletlenül szentelt a közművelődési feladatok megvalósítása mellett megkülönböztetett figyelmet a helyi közösségek megszervezésének. Tevékenységünk akkor lehet és lesz valóban sikeres, ha olyan elkötelezett és lelkes helyi vezetők veszik kézbe az irányítást, illetve a szervezést, akik szívügyüknek tartják magyar anyanyelvünket és kultúránkat, hagyományaink megélését, nem utolsósorban pedig kisközösségeink összefogását. Ez az a munka, amelyet helyettünk soha senki nem fog elvégezni úgy, hogy ez bennünket szolgáljon. A pandémia következtében újabb kihívások várnak ránk. Ettől függetlenül azonban számunkra a feladat adott: úgy kell megszerveznünk, újraszerveznünk és újraindítanunk társadalmi és közművelődési szövetségünk munkáját, hogy az előttünk álló időszakban is – hasonlóan mint a mögöttünk levő évtizedekben – felvidéki magyar közösségünk megmaradását, önazonosságának megerősítését, kulturális értékeink és hagyományaink továbbvitelét és megélését kell közösen megvalósítanunk. **Szövetségben a magyarsággal, szövetségben a szülőföldön való megmaradásunk érdekében.**

Bárdos Gyula

Szabó Ferenc László

Kittenberger Kálmán hazatér



Ugandában a vadászok álmoskönyvében 1914-ben nem volt bejelölve, hogy kitör a háború. Felkelt reggel Kittenberger, és tette a tennivalóit. Kirázta mindkét bakancsát, mivel a skorpiók ellen ez szükséges művelet Afrikában. Főleg annak, aki fűből-fából tákolt kunyhóban alszik. Befáslizta mindkét lábszárát, mivel a mérgeskígyók ott harapnak szívesen.

Felhörpintette a kávéját.

Kittenberger Kálmán munyamparája este bement hozzá, mutatta dárdáján a camp közelében tanyázó elefántbikának hatalmas talpnyomát, és emberei közül valamelyik azt is látta, hogy földig csüng az agyara. Elindult hát látni,

hogyan mi igaz belőle.

Eközben váratlanul egy kusza macskabajszú brit úr toppant elibe, és Kittyt megkérte, hogy aznap teendőit halassza későbbre, utazzon rögvest Hoimába, a Brit Gyarmatügyi Hivatalba - District Commissions - ahol majd eligazítják.

Megvonta a vállát és elment Hoimába.

Ismerte a hivatalvezetőt, aki azt mondta neki.

– I am sorry, Mr. Kitty! Európa népei hadban állnak. Bellum omnium contra omne. Őfelsége kormánya hadat üzent az önök királyának, és ön, az Osztrák-Magyar Monarchia állampolgára ezentúl nem mozoghat tovább szabadon. Tekintse magát hadifoglyunknak.

Kittenberger Kálmán állatfarmja, zebugulyája, az állatbébi-óvoda, amelyek már szállításra vártak, vadásznaplója, a könyvei, levelezése, fényképezőgépe... attól a pillanattól fogva kótyavetyére kerültek. Uganda helytartója egy árverésen megszerezte Kittenberger ornitológiai jegyzeteit, amit később a saját nevének publikált. Száz preparált ritka madár tollas bőrét különböző múzeumoknak eladták, és apróbb-nagyobb használati tárgya is ebek harmincadjára került.

„Master” Kittyt egy évig brit-ugandai gyűjtőtáborban, majd négy és fél évig az indiai Ahmednagarban fogva tartották, ahol sok a repülő kutya, mérges kígyó, sokat süt a nap és nincs semmi.

Minden rosszban van valami jó – tartja az ősi japán közmondás. Amennyiben Kittenbergert Német-Kelet Afrikában találja a „Nagy háború”, ahogy akkoriban mondták, haza kellett volna térnie, és a Monarchia katonai gépezete előbb-utóbb berukkoltatja. Elesett volna a „Halál hegye” - Monte del Morte - sziklái között, bután, értelmetlenül, mint oly sok magyar baka Isonzónak azon a környékén.

Ugyanakkor a briteknek igazuk volt, amikor begyűjtötték a velük hadban álló államok honpolgárait. Kevesen tudják, hogy a brit birodalom ellen a mai Tanzánia területén ültetvényesekből verbuvált szabadesapat harcolt, akik vezére a magyar Balassi-Pongrácz György volt. Harcosai maniókán gömbölyödött német növénytermesztők, százhusz búr hadastyán, pár tucat darulábú, szarkaorrú osztrák, és néhány meghatározhatatlan identitású lator kalandor volt, akik a világ összes országából ki voltak tiltva, de erről a gyarmati németek még nem értesültek.

Mi lett velük? Honnét tudjam.

Amikor kitört a háború, Nagy-Britannia lezárta a Szuezi-csatornát és a Gibraltári szorost, aztán onnantól kezdve a harcok kimenetele nem volt kérdéses.

Hám fia, a maszáj zebugulyások harcolni akartak a britek oldalán. Amikor értesültek a háború

kitöréséről, a következő teliholdas estén testükre mindenféle rőt csíkokat festettek, és fölaggatták köszöntőüket. Megvárták míg beesteledik, ami arrafelé nem tart semeddig. Megszólalt egy dob, aztán a többi dob. A dobok dübörögtek, mint ezer vágató zebra patája. A harcosok a porondon lobogó, jól megrakott, ropogó máglya körül ugráltak, rikkantgatva rázták dárdáikat, ropták rogyásig-reggelig harcba hergelő ősi táncukat, a maszajcsüzdöngölőt.

A britek másnap sürgősen felszólították őket a nyugalomra. Nem küldtek nekik fegyvereket, hogy harcolhassanak a fehér bőrű német ellenség ellen, mivel akkor csak idő kérdése, hogy az ő szeplős, fehér bőrük mikor fog ugyanúgy pajtában száradni valahol a közeli Kongóban.

Kittenberger Kálmán 1919. december 31-én a Keleti pályaudvaron leszállt a vonatról. Hideg volt, s még az ég csillagai is dideregtek. Közel esett az EMKE, betért hát oda. Tűnődött sorsa fölött. Egy csoszogi öreg csálinger fölismerte, így hamar híre futott, hogy az oroszánvadász él és hazajött. Már másnap jelentkezett nála az ún. „Csehszlovák csoport”, maguk közé hívták, de közölte velük, hogy nem csehesedik. Ahogy a háború előtt is elhárította a múzeum igazgatójának kérését, hogy változtasson nevet. Mindegyik fivére Katona, legyen ő is Katona. Azt felelte:

– Ha Hermán Ottónak tetszik a saját neve, akkor ázzál én sem vagyok másképp! Választ nem a neve tesz mágyárrá vagy németté, hanem a szíve és érzései.

Aztán az történt, hogy felbukkant őrangyala, régi barátja, Tőry Viktor.

Tőry megnyerő svádájú, bohém öreglegény volt, az MNM tudományos munkatársa, aki megjárta az Amazonas esőerdőit, onnan hazajött, és ha pénzt kapott, nőkre költötte vagy ellőversenyezte. Termete mint a Kálmáné. Tőry albérletébe invitálta Kittyt, annak gezaroltól (DDT) bűzlő, foltonfolt ruháját, angol katonaköpenyét kicserélte mindenféle akkor divatos ruhadarabokra. Ágya mellé a házinéni szobájából – annak beleegyezésével – betolt még egy ágyat, este Kitty megrakta a kályhát, és úgy érezte: jó valahol otthon lenni végre!

Tőry ismertette meg Líviával, akinek bátyja, dr. Kovács Ödön, amatőr lepkész-madarász, Kittenberger igen közeli barátja, 1919. novemberben tűnt el Abesszíniában, a Kék-Nílus körüli lápon.

Erre most kitérek. Tőry bemutatta Kálmánt Líviának, kapott egy süteményt, amit a zsebébe sülyesztett, majd kimentette magát és elszelelt.

Líviának a bemutatkozáskor azonnal megtetszett a mokány Kálmán, megérezte aurájának különleges kisugárzását, akinek még a szeme is kék volt, mint a kökény. Pár hét múlva Lívia, a férjre vágyó nők célratörő pragmatikus szokásához híven, miután a mamával megbeszélte a részleteket, felajánlotta Kálmánnak az Ödön szemközt álló üresen maradt házát. Lakjon ott!

Úgy lett: azontúl ott lakott.

Kitty hétről-hétre szerelmesebb lett. Egyre hevesebben lengette meg kalapját, amikor az utca másik oldalán Lívia pöttös szoknyájában locsolta a petúniát. Kálmán sokáig küszködött szerelmes érzéseivel, amíg egy madárdalos napon végre nagy csokor piros rózsával becsöngetett Líviához. A mama vázát keresett. Azalatt Lívia az oroszántól összeharapdált bátor vadászhoz simult, és könnyes szemmel szorította meg annak kezét.

Pünkösdkor egybekeltek.

A babaarcú, barna hajú, gyönyörű Kovács Lívia, Kittenberger Kálmán szerető felesége lett. A 39 éves felvidéki cipész cipész legkisebb gyermeke révbe ért, és áthurcolkodott a 6+4 szobás, takaros villába, amely megett még egy 4300 négyszögölnyi, dimbes-dombos, diófás kert is állt, és a villa teteje nem papiruszbugazsuppal volt befödve, mint afrikai gunyhója, hanem budafoki tetőcseréppel.

Ödön és Lívia megmozgatta a képzeletemet. Honnan jöttek? Ödönre egy ornitológiai közlönyben leltem rá. Lunkán született. Átböngésztem a régi térképeket: Lunka magas hegyek közé szorult román falucska Hunyad vármegyében. Román történészek szerint a dák bölcsőt arrafelé kell keresgélni,

Hunyadon. Viszont – olvasom, ezt a vármegyét 800 évvel később ragadta el az „eloláhosodás örvénye”. A románság „tetemes gyarapodása” csak a XVIII. század végén kezdődött, ezért a román történetesek még most is a fejüket törik a román bölcső rejtélyén.

Böjthe Ödön református pap, a Hunyadmegye Sztrigymelléki részének és nemes családainak története című 1891-ben kinyomtatott dolgozatában találtam rá az egyetlen ott élt Kovács családra. Az ükapa székelyföldi. Utána némi útmutatót kapni: „Kovács László bretteyi papságát 32-66-ig folytatta, s mint takarékos gazda Baczaláron beépítve birtokát két fiának, Károlynak és Lászlónak hagyta. Elh. 1869-ben. Csak László nősült (...) kitidi Miklós Marit, a Ferenczét vette el.”

Kittenberger Ahmednagarból először 1917-ben adott magáról életjelet. A Franklin-Társulat macskapisi- és nyomdászágú palotájának címét írta levelének borítékára. Egyetem ucca 4. Levelét továbbították a Nimród szerkesztőségébe, a negyedik emeletre, lovag Kerpely Bélának, aki attól úgy fellelkesült, hogy a novemberi számot teljes egészében Kittenbergernek szentelte.

„Egy magyar Afrika-vadász angol hadifogságban”, írta bevezetőjében. Aztán olyan butaságot leírt, ami szokatlan egy vadászlap szerkesztőjétől: „Az afrikai vadonok királyának, az oroszán, tigris, a Nilus lomha őssallata, a víziló, a rettenetes vadbivaly (...) volt eleme a mi kedves Kittenberger barátunknak.”

Kitty arcán alighanem megrándult egy izom, otthon már, amikor Kerpely sorait olvasta...

A térdére csapott.

– Az az afrikai tigris még hiányzik a tróféáim közül!

S megfogadta magában, hogy ha egyszer még visszatérhet a Meru lankáira, kiteszi este a zebroadögöt, és ha a csikokat nem téveszti össze, azt a tigrist reggel lelövi.

Kerpely 1916-ban vállalta el a Nimród szerkesztését. A Tanácsköztársaság után, amikor a Kommün komenistáit megszalasztották, újságjában nyílt levelet írt az előfizetőknek. „Főfoglalkozásom, mint okl. gazdát, arra kényszerít, hogy ez év őszén ismét visszatérjek a földhöz, ekéhez, s itt hagyjam a fővárost.”

(Kerpely Béla a Magyaróvári Gazdasági Akadémián tette le a vizsgáit 1907-ben, s lett okleveles gazda. Abban az évben kapott új igazgatót az Akadémia, aki ugyancsak egy Kerpely volt.)

Kittenberger Kálmán 1920. szeptemberben a Nimród szerkesztője lett, ami mindenkit meglepett. Sokan szerettek volna Kerpely megüresedett székébe beleülni. Bársony Istvánra vártak, aki akkor a vadászat atyamestere, az aranytollú vadász, a pagony és láp dalnoka volt. Bársony István viszont nem érzett kedvet újságot szerkeszteni.

A románok közeledésének hírére végre felszedte sátorfáját Kun Béla és népbiztosainak rosszarcú bandája. A móc és regáti bakák egy darabig tátották a szájukat a nekik meseillusztrációnak tűnő magyar fővárosban, majd - francia parancsra - hazamentek. Bevonult Budapestre a Nemzeti Hadsereg.

Kittenberger szerkesztői kinevezéséhez jelentékeny hátszelet biztosított gróf Teleki Pál, Teleki Sámuel unokaöccse. A Nemzetgyűlés arisztokratáinak, akik szinte mind a 38-an vadásztak, nem volt kifogása Kittenberger Kálmán ellen. Nem tudták ki fia-borja, de Teleki jelöltjét elfogadták. Kerpely mégiscsak egy galamblelkületű vidéki gazdász volt, akinek szenvedélye a kopók, vizslák és egyéb ebek, ebcskék tenyésztése körüli tudományok voltak, mintsem a fegyvertechnika, céllövészet, ballisztika.

Kálmán szerkesztő lett. Olvasgatta a kéziratokat, és sok hülyeséget el kellett olvasnia, mint minden szerkesztőnek. Ilyenkor a diasztoléja mindig a szisztoléja fölé szökkent. Alig várta, hogy megjöjjön Jánoska, aki majd eldönti, hogy a sok kézirattal mi legyen.

Jánoska a bátyja volt. Dr. Katona János. Így hívta. Szombat délfelé csörgetett be a szerkesztőségbe, és az asztalán már egy kupac kézirat hevert. Azokat elolvasta, a legjobbakat addig fejelte, talpalta, kalapálta, amíg közölhető nem lett.

Néhány szót erről a remek emberről.

Dr. Katona (Kittenberger) János a Kiegyezés évében született Aranyosmaróton, néhány macska-ugrásnyira Nyitrától, és az 56-os forradalom évében hunyt el Pécsen. Tanulmányait Léván, Pesten és Bécsben fejezte be, majd bölcsészdoktorátusi címet szerzett. A lévai Tanítóképző Intézet rendes tanárává 1901-ben nevezték ki. A kiskunfélegyházi Tanítóképző Intézet igazgatója 1908 és 1925 között volt. Nem sokan tudják: ő harcolta ki Móra Ferenc kiskunfélegyházi díszpolgárságát. Ezt a címet a szegedi városatyák a Kommün alatt helytelenül viselkedő „desruktív” Mórától megtagadták. (Móra leszármazottjai pár éve szerették volna elérni, hogy Móra Ferenc Szeged díszpolgára is lehessen, de a szegedi hivatal azt válaszolta, hogy halott embőr nem lehet díszpolgár.)

Dr. Katona János a kiskunfélegyházi polgármester leányát vette feleségül, Holló Margitot. Igen tehetséges, értelmiségi művész-család.

Papír nem volt. A Nimród mindössze ötszáz példányban jelenthetett meg tizenhat oldalon. A régi előfizetők zöme a határon kívül rekedt. A háború, a Kommün szörnyűségei az egész magyar társadalmat rezignációba süppedtette. Mindent elvettek. A tölgyerdők 32%-a, a bükk és más lomboserdők 13%-a, a kiterjedt, rendezett birtokok, tele vaddal, a szépségeivel páratlan székelyföldi hegyek, Kárpátalja hágói, Csallóköz, a legjobb vadászterületek: Fraknó, Kismarton, Bellye, Bajmóc, Galánta, Tótmegyer, Bonchida, Töketerebes, Retyezát... más-más népek uralma alá került. Román királyi vadőr őrizte Maderspach medvéit; zergét, hiúzt, siketfajdot, császármadarat. Cselák pandúr a Tátra farkasát. A Kommün csak tetézte a bajt. Minden mives puskát le kellett adni a karikalábú, pohos, grófi automobillal száguldozó népbiztosoknak, akik azokat magukkal vitték Bécsbe. Tetézte a bajt, hogy a Vörös farsang után rengeteg háborús karabély maradt az orvvadászoknál.

Pusztulás! Pedig az öt háborús év alatt egyetlen idegen katona sem tudta betenni a lábát magyar földre. A belső ellenség és a nagyhatalmak akarata eldöntötte Magyarország sorsát. Nagymagyarországból csonkult, kismagyar állam lett.

Kittenberger Kálmán oklevele szerint néptanító volt, de azon a pályán csak néhány hétig jeleskedett, Tatranon. Hanem.

Lenyűgöző tudása volt az állatvilágról, különösen az entomológia és ornitológia területén. Öt nyelven beszélt, és ugyanannyi keletafrikai nyelvjárást megértett. Kiváló preparátor volt, munkáit a világ legnagyobb múzeumai átvették. Írt kynológiai szócikket. Néprajzi megfigyelései tökéletesek. Kisállatokat, nyestet, nyusztot tartott Nagymaroson (nyércet nem, pedig hogy vágyott rá!), és megfigyeléseit publikálta. Olvasmányosan, tömören írt hemingway-i magaslatocon. Könyvei négy nyelven a világ számos országában megjelentek.

Egyedül a szerkesztői munka szegte olykor a kedvét, mivel nem győzte. S akkor jöttek a hű barátok! Nadler Herbert, Zsindely Ferenc, Csathó Kálmán, Szlávi Kornél, Sólyom, azaz Láng Rezső...

Rezsőnél, akiről kevesen tudták, hogy Rezső, muszáj megállni. Kittenberger azt mondta róla, hogy ő a Nimród „Szent embere”: Sólyom. (A szél-járás legutóbbi számában rábukkantam a nevére).

Fekete István így jellemezte: „Ő volt a stílus és a vadászpoltika mérlegtartója, a dolgok látója és tudója, az európai hang és vadászskultura tévedhetetlen harcosa.” A tiszta vadászkerkölcs szószólója.

Magyar-latin tanár volt Lőcsén. Behívták harcolni. Az orosz fronton vitézkedett, megsebesült, meggyógyították, újra lövészárokbá vezényelték. Peregtek a telek, tavaszok, nyarak, csak az ágyúszó nem szűnt, és a fák már negyedik őszen hullatták leveleiket. A katonák pedig nem hazatértek, ahogy a császár ígerte nekik, hanem hősi halottak lettek a harcmezőkön és tömegével estek orosz fogságba. Ott az alutápláltság, tifusz, fagy, évekig tizedelte őket. Láng tanár úr a Monarchia népeinek 830 ezer hadifoglyai közül ötévnyi rabság után térhetett haza Szibériából, 1920 karácsonyán.

Lőcsén akkor már cseh beámterek parancsoltak. Malacka, Kukucska, Pelenka nevű csúzos tót hadastyánok járőröznek dióverő puskáikkal a macskaköves, szűk lőcsei utcákon. Sólyom nem vágyott közöttük maradni. Magyaróvárt keresett új otthont, s tanára lett a piarista gimnáziumnak.

Hitvallása volt a „Lelkiség és tudományok”. Pietas et litterae. És még egy: „Tedd azt másnak, amit magadnak is szívesen tennél”.

Vannak munkakörök, ahol nincs demokrácia. A színházi rendező nem szavaztatja meg társulatával, hogy merről jöjjön be Desdemona. A lapszerkesztő is egyszemélyben felelős azért, hogy mi jelenhet meg a lapjában, mi nem. Beköszönt a törzsökös magyar, akinek Árpád vezér volt őse, Aba Sámuel a nagybátyja, letette a szerkesztő asztalára írását, amelyben a szavak úgy voltak egymás mellé illesztve, ahogy a gyerekek összerakják a hőembert, Kittenberger a kéziratot átfutotta, és azonmód visszaadta.

– Sajnálom, uram. Az írása közölhetetlen.

Ebből olykor kalamitás keletkezett. A hörcsögös természetű Kittenberger viszont nem tűrt vitát. Nem ijedős alkat volt. Aki vele okvetlenkedett, hamar elküldte a zulu nők párnás valagába, legyen az akár a nádor fia is...

(Erről egy édes-aranyos történet jutott eszembe, amit eddig nem publikáltak.

Karinthy Frigyes hajnalban tért haza. Aranka kérdőre vonta.

– Hol voltál, Frici?

– Hogyhogy hol? Kicsapongóban.

– Ki-csa-pongóban?

– Igen! Megnéztem milyen a picca Kongóban.)

Reggel Kittenberger szöszmötölt. Líviát megpuszilta, és elballagott az állomásra. Vizslája mindig elkísérte. Szikra a váróteremben megszagolta a nagymarosi sváb kofák túróval, tejföllel töltött bödöneit, majd leült, mint egy hordár, akinek nincs munkája, majd amikor befutott a szobi vicinális, ami a gazdáját elvitte Pestre, egy lendületes galoppal hazaloholt. Este ugyanez megismétlődött. Várt. Végül is mit csináljon egy vizsla a vasútállomás váróteremben? Jobban tudta, mikor érkezik Pestről a vonat, mint az állomásfőnök.

Kitty egy órát zötyögött a Nyugati pályaudvarig. A bőrröndöt oda kellett szíjazni a csomagtartóhoz, hogy ne essen a fejére. Azt a vicinálist különben komoly orvosok ajánlották veseköves betegeiknek. Ezt az utat Kittenberger naponta megtette oda-vissza több mint tíz évig. Tizennégy évig. Nem is volt a veséjével semmi baj.

Beért a Nyugatiba, elsietett a szerkesztőségbe, gyorsan munkához látott, mivel később sok dicsvágyra ácsingózó mindenféle habitué sündörgött a szobája körül, akik feltartották.

1923. március.

Kittenberger felolvasó körútra indult a Magyarországról lekanyarított szülőföldjére, Felvidékre. Léván, Tornalján, Rimaszombaton tartott élménybeszámolókat, 130 diapozitívval. Nem haragudott meg, hogy mindenki az oroszláncalandjára volt kíváncsi. Türelmesen elmondta, hogy az oroszlán majdnem bekapta, mint a farkas a nagymamát, de hát nem kapta be, azért lehet itt. Hallgatóit sokszor megneveltette. Elmesélte: nem értette, hogy az ösztövért bennszülöttek hogyan képesek primitív dárdáikkal ledöfni a héttonnás elefántot. Mint preparátor pontosan ismerte az elefánt bőrének elkészítő vastagságát.

Egy golyóval sebzett és dárdával ledöfött elefántbikát álltak körül.

Kittenberger Kálmán kötött izomzatú, fölöttébb erős férfi volt. Az egyik dárdát kihúzta a kimúlt elefántból. Hátrébb lépett.

Erősen koncentrált, mint az olimpikonok.

A dárdát kétszer-háromszor meglóbálta.

Aztán teljes erővel az elefántra hajította.

Ami azután történt, hihetetlen. A dárda visszarepült, zizegve zúgott el Kittenberger füle mellett, alig találták meg a bozótban. Munyamparája, nyomkövetői és két másik embere a földön hemperegve tapogatták hasukat a gyönyörűségtől, és könnyesre kacagták magukat.

– Nem tudni te ezt, BwanaKiroboto! Maradj te meg a puskádnál!

Kittenberger emberei az iszlám vallást követték. Najsebva és Pandasáró muzulmánok voltak. Pár szót erről.

Afrika szakrális tere igen befogadó. Egy könyvbe írt vallás mégiscsak értelmezhetőbb, mint gyíkokhoz imádkozni. Az arabok beügettek tevéikkel Kelet-Afrika televény földjére, főleg a tengerparti területekre, viszont elég furcsa hódítók voltak. A nekik pogány feketéket összefogdosták, mint pecér a kutyát, és eladták rabszolgának valahol a birodalmukon belül, vagy módszeresen rájuk támadtak és megölték őket. Akik viszont áttértek az iszlám vallásra, azokat, bőrszínüktől függetlenül a testvérüknek tekintették. Az iszlám vallás megengedi a többnejűséget, sőt! Nincs limit. A fölöttébb henye fekete férfiaknak ez nagyon elnyerte a tetszését. Szerezzen ötven tehenet, és örülj, milyen kerek a világ. Náluk még manapság is az asszonyok dolga babot kapálni, kilométerekről rőzsét, vizet hordani, gatyát sulykolni. Kelet-Afrikában többnyire muzulmán néger él, és mélyen lenézi a fajtestvérét, ha az nem muzulmán. Kaffiri! - mondja rá. Ennek a szónak annyira csúnya a jelentése, hogy le sem írom.

Kittenberger a felolvasásain elmesélte még, hogy feketéi állandóan „éheztek”. Ami nem igaz, mert Kelet Afrikában ettek ők eleget. Mégis! Elindultak valahová. Cammogott fölfelé a nap, cuppogott talpuk alatt a sár, és a közelben meghallották a víziló röffnését.

– Kibokó! – suttopta a nyomkövető.

Az összes néger ádámesutkája úgy kezdett el mozogni, mint a lift, s szemük, mint a dió. Kittenberger rögtön tudta, hogy a cserkelésnek aznapra befellegzett. A vízilót le kellett lőnie. Feketéinek a víziló volt a húsozása a csimborasszója. A vízilót fültövön lőtte. Hátról az egyikük gyorsan hazaszaladt a faluba, mire megjelent a visongó asszonyok, vájlingokkal, tekenyőkkel, jött az egész falu, darabolták a kimúlt kibokót, közben csiviteltek, énekeltek...La vita e bella!

Az iszlám tiltja a víziló húsozása fogyasztását. Ezért a hithű bennszülöttek kitalálták hogy a víziló a halak nemzetségébe tartozik. Vízben él. Vízben alszik. Vízben elli a borját. Szőre, faggyúmirigye nincs. Ujjai között úszóhártya feszül.

Hal az bizony, mi más?

Amikor Kittenberger Kálmán 1902 elején Afrika földjére lépett, azt a szót, hogy szafari, nem ismerték. Pontosítok: senki sem ismerte. A szót az arab kusafiri (utazás) szóból alkotta Steinhart amerikai újságíró, aki 1910-ben beszámolt Theodore Roosevelttől afrikai vadászkalandjairól. Azóta rendkívül divatos lett.

Kittenberger Kálmán 1929. október végén elindult az utolsó szafarira. Útitársa Horthy Jenő, a Kormányzó öccse és Horthy István voltak. (Tizenhárom évvel később Héja repülőgéppel 300 méterről a földnek csapódott). Horthy „Pista” nem volt vérbeli vadász, inkább csak mint fotós-kíbic ténykedett.

Ennek a szafarinak van egy érdekes adaléka, amit Széchenyi Zsigmond özvegye, a 96 éves Mangi néni mesélt el. (Időközben, 2021. szeptember 6-án Mangi néni, Hertelendy Margit elhunyt. Nem érte meg a Vadászati Világkiállítást; pedig hogy várta, szegény... Isten nyugasztalja.)

Különleges véletlen folytán 1929. október végén Széchenyi Zsigmond is azon a hajón utazott 4. vadászexpedíciójára, amelyiken Kitty. Egy kabinba rakták őket. Zsiga gróf rettenetesen horkolt, de Kittenberger fülének az csak szunyogdunnyögés volt az ugandai őserdők éjjeli zajához képest.



Álmát nem zavarta. A menny nem dörgött, oroszlán nem bőgött, és leopárd sem ólálkodott a majmok alvótanyája körül.

Akkor jött szokásba a gőzhajókon, hogy a férfiak este szmokingba öltöztek, és felékszerezett feleségeikkel együtt látogatásukkal megtisztelték a kapitányt. Kittenbergernek nem volt szmokingja és nyakkendője sem volt. Szerezték neki. A nyakkendőjét nem tudta megkötni. Tanganyikában nem az volt a legnagyobb gondja, hogy kravátlikat csomózzon.

De ott volt Zsigmond. Minden gróf már hároméves korában nyakkendőben kanalazza a tejbegrízt.

Kitty megkérte Széchenyit, hogy kösse meg a nyakkendőjét. Megpróbálta, de mindent fordítva csinált. Kiderült, hogy a nyakkendőt csak magán tudja megkötni.

Mi legyen?

– Ülj ide az ölembe! - mondta végül Zsiga.

Az lett. A köpcös Kálmán beleült a langaléta gróf ölébe, kicsit hülyéskedtek ott, és - voila! - a nyakkendő meg lett kötve. A mutatót minden este megismételték. Mangi néni és akik látták, könnyesre kacagták magukat.

Elég gyakran összevesztek olyan apró-cseprő vadászati témájú dolgokon, amikhez mi nem is értünk. Kittenbergerről különben följegyezték, hogy időnként kitört rajta a „furorafricanus”, s olyankor jobb volt békén hagyni. No de Széchenyi sem nézegetett a háta mögé, amikor éjjel budira ment, miközben gyanús árnyak mozogtak a dzsungelben.

szél-járás

Fellinger Károly

Székesfehérvár

Bobory Zoltánnak

Királyok városa van a kis szívemben,
felelősség, mély hit élni benne, tudom,
azonosulni önmagammal, nemzetemmel,
nem feladva, sajnálkozva félúton.

Szívem egy darabja ott maradt helyettem,
hiába akartam, nem jött szememre álom,
Vörösmartyt, aztán Pilinszkyt idéztem,
hideg kályhát karolva át, hogy ne fázzon.

A mocsárral körülvett várost a tatár
bevenni nem tudta, jött a hóolvadás,
okos szerencse, nem bízta véletlenre,
apró dolgokon múlik a megmaradás.

Királyok városa él a kis szívemben,
a rendi szabadság Aranybullája int,
fehér krétával a sötét fellegekre
keresztet rajzolni, magyar, muszáj megint.



Göcsörtös fát

Arany János emlékére

Göcsörtös fát óvja, védi
tövis, gyökere,
nem egykönnyen boldogul így
a gőgös szél vele.

Megszólják a dolgos szegényt,
hogya faragatlan.
Nehezebb a fát eltörni,
ha kérge rajta van.

Eger

Ködöböcz Gábornak

Eger szép városa kilencvenegy évig
az oszmán birodalomnak volt a része,
vilajet székhely, minaretje ma is áll,
mégse ez jut róla a magyar eszébe.

Nekem a nemzeti függetlenség örök
jelképe a vár, a dicső győzelemé,
az utókor Dobó István nevét zengve
ünnepel, letérdelve egy kereszt elé.

A megkérdőjelezhetetlen egységet
hozta el Eger, az együvé tartozást,
évekre rá Balassi Bálint jött ide
hős vitéznek, hogy is tehetett volna mást.

Pedig a győztes csata után pár évvel,
hiába volt osztrák csapat a közelben,
az újjáépített vár elesett, tudom,
hiába védték három hétig lelkesen.

Eger szép városa kilencvenegy évig
az oszmán birodalomnak volt a része,
vilajet székhely, minaretje ma is áll,
mégse ez jut róla a magyar eszébe.

Gecsei Ádám

Nyugalom



Csupán annyit akartam, hogy nyugodjak meg, hogy nyugodjon meg a szívem. Az a szívem, amit egy évvel ezelőtt csúf módon összetörtek, a földre dobtak, leköptek, semmibe vettek, s amire véres, fekete fekélyt kapartak, lepisáltak és fekáliába áztattak. Ezt akartam. Hogy az a pici rész, ami maradt ebből a szervből, nyugodjon meg. S amikor már teljesen letettem róla, amikor már kezdtem megszokni az álarcaim arcomra simulását, a sok rosszat, a határok nélküli nem e világi játékokat, akkor jöttél Te. A semmiből pattantál ki, mint egy szikra. Kötszer volt a kezeden, s egy olló, amivel akár még azt a megmaradt érző részt is szétvághattad volna. De nem tetted. Helyette bebugyoláltad, énekeltél neki, szépnek nevezted, puszilgattad, meséltél, féltve őrzött titkokat mondtál: szeretted. Ez a pici szív egyszer csak megdobbant. Megdobbant, méghozzá olyan erővel, hogy az álarcok a földre estek és összetörtek, s a keringés beindult az elhalt részekben is, ahol a sötétség volt az úr tavaly május óta. A pirosas vér behatolt minden csatornába és énekszóval keltette fel az elfáradt ereket, munkára hívta őket: érezni kell – kiabálta. Nem hittem a kedves dallamoknak és a piroscsípte mellkasomnak sem. Próbáltam elfojtani az érzést. Próbáltam keresni egy fekete helyet a szívemben, ahová bedughatom és örökre elzárhatom. De nem találtam. Az érzések kitessékelték a sok csalódást, fájdalmat, gonoszságot belőlem. Olyan volt ez, mintha tíz év elteltével újra a mezőn járhattam volna mezítláb, vagy mintha nagyapámmal foghattam volna újra kezét. De éreztem a frissen nyírt gyepterületet az orromban, édesanyám ölelését a hátamon és a kutyáim ugatását a fülemben. Beismertem végül. Nem akartam mást, csupán annyit, hogy tündérkezéddel hozzáérj arcomhoz, fejed hajtsd a mellkasomra és egy idő után a fülemben súgd: szeretlek.

Nyugalmat kértem, s Téged kaptalak. Nyugalmat.

Nyugalom 2.0

Léted a megnyugvásom, a nyugalom világában, s tündérkezeid ölelése úgy hat rám, mintha Isten igéje szállna belém. Ott vagy velem, mikor a szomorúság kopogtat ajtómon, s ott vagy akkor is, mikor az öröm csal könnyet szemeimbe.

Ha tehernyomta vállam már nem bírja, belémkarolsz és együtt lépdelsz velem a bazalton, biztatva, órákat várva, vért izzadva, csúfos szavakat elviselve, csupán azért, hogy én elmondhassam: sikerült. Ha pedig félek, és úgy érzem elbukok, elém állsz és szavaid sivárságával vezetsz vissza az ösvényre. Majdnemhogy megtanultam tőled: nincs senkinek olyan nagy hatalma e földön, hogy azt mondja, valamit nem lehet. Legbelül viszont tudom, hogy egyvalaki mégis dönthet bármifelől... de Te benne nem hiszel, tavaly április óta inkább bennem hiszel. Nem parancsol Neked sem az Isten, sem a fátum, sem a tudomisényi. Magad vagy a törvényed, a bíród, az értékrended. S én vagyok a bűn. A Te bűnöd, akiről ítélsz, de értelmed ad szálnalmas belső világodnak, mert csak ő érheti meg értékrended alkotta víziód.

Bolond vagy. A világ bolondja. Az én bolondom. De kiknek áll a világ, ha nem a bohócsipkásoknak? Azoknak áll, én tudom, hiszen én is pompomost húzok a fejemre minden reggel, s nevetek a világra, a tévére, az újságosra, a járókelőre, a lyukas zoknimra. A tükörképem láttán viszont sírva fakadok. Ott már nincs komédia, ott már nem állsz mellettem, ott már nincs nyugalom, vagy tündérkéz. Ott a cudar sötétség nyújtja jobbját, ördöghangom ordítja a nevem. Félek a magánytól, félek a hiányod okozta lerágott körömágyaimtól. Mi lesz, ha egyszer nem leszel?

Kiért él az ember, Flóra? Mire képes az ember a másikért? Hol lehet az a határ, amit soha nem lépünk át? Hol lehet a félelem melegágya? S hol lehet az Isten keze, aki, amikor Te nem rakod ujjaid enyémeinkbe, átsegít az örökkének ható várakozáson? Benned. Hisz Benned van az egész világ, s Benned az egész élet. Érted élek már, s egyszer, ha már nem önmagam leszek, akkor pedig érted halok majd, drága, kedves, Flóra...

Sárándi József

Akkordok

Mikorra engem megkövettek
ellenem mindent elkövettek
útonálló a változásnak

Magamba roskadva élek
nem hiszek csupán remélek
felejtést mindenki másnak

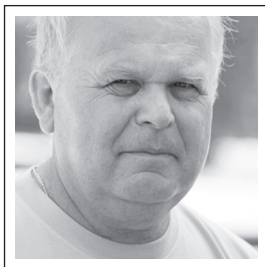
Múltam utol nem érhetem
sorsomat mégis kérlelem
vezessen de jó irányba

Legyek látó és hallható
csöndtekben ott szunnyadó
düh zengő melódiája



Száráz Pál

A Kis herceg „A kis Királyfi-herceg” avagy A kis trónörökös



A kis herceget csodálatos ruhákba öltöztették, a vállára bíborszínű köpeny-két adtak, a szőke fejecskéjére, kócsagtollas aranyszínű kalapocskát tettek, drága üveghintóba ültették, amelyet nyolc fehér ló húzott s oldalt, jobbról és balról négy-négy ragyogó öltözetű lovas kísért, és elvitték az ünnepségére, melyet azért rendeztek, mert királyi apja seregei legyőzték az ellenséges hadat, mely a köztársaságot akarta kikiáltani. A kis herceg nem tudta még, hogy mi az a köztársaság, de úgy sejtette: rossz és csúnya dolog lehet, mert sokszor árnyékba borította a gond az apja homlokát, ha róla beszélt az ország főembereivel és az udvari méltóságokkal és az édesanyját is látta már sírni, mikor meghallotta, hogy emberek vannak az országban, akik a köztársaságot, azt a csúf és ismeretlen dolgot akarják. A kis herceg csak azt tudta, hogy a köztársaság gondot okoz az édesapjának és szomorúságot az édesanyjának és ezért gondolta, hogy rossz lehet, azért gyűlölte, mert mióta róla beszéltek, azóta kevesebbet játszott vele az édesapja, sőt voltak napok, amikor egyetlen mesét sem mondott el neki a tündérr királyfiról. Ó, a tündérr királyfit hogy szeretne volna megismerni! És most azt sem tudja, mi lett vele, mert ez a szó: köztársaság, megölte a meséket. Ó, hogy gyűlölte a kis herceg a köztársaságot, amelyet valami rettenetes sárkánynak képzelt, s mely az ő pici szívét is megfélemlítette, mikor sírni látta édesanyját, aki pedig mindig olyan méltóságteljes volt az emberek előtt...

Hanem egy idő óta elmúlt az édesapja rossz kedve és az édesanyja szomorúsága. A kis herceg ismét hallgatta a meséket, és pici szíve ujjongott, mikor a tündérr királyfi az oroszlanfejű sárkányt is megölte. Azután hallotta, hogy nagy ünnepséget rendeznek annak öröme, hogy legyőzték a köztársaságiakat. A kis herceg kacagott örömeiben, és összeütögette pici fehér kacsóit, mikor felöltöztették az aranyszálakkal átszőtt ruhákba és beültették a ragyogó üveghintóba. Örült a sok embernek, aki sorfalat állt az úton, a katonáknak, akik zöld lombokkal díszítették fel a csákójukat, ám legjobban a lovak tetszettek a kis hercegnek, s az egész úton könyörgött az udvarhölgynek, aki mellette ült, hogy adjon egy darab cukrot, mert oda akarta adni annak a szép fehér paripának, mely a hintó mellett ügetett. A kis királyfi feléje nyújtotta kezecskéjét, a ló odafordította a fejét, nyerített és a kis herceg kacagott. Az emberek éljeneztek, kiabáltak, kendőket és apró lobogókat lengettek feléje, de a kisherceg csak a fehér paripát nézte és egész úton kedveskedő szavakkal becézte.

Kinn a nagy téren, ahol az ünnepség végbement, a kis herceget odaengedték felséges szüleihez a bíborkárpitú nagy páholyba, melyben pompás virágok kábító illatot ontottak, és körülötte az ország első emberei helyezkedtek el ragyogó ruhákban: aranyos, gyémántos rendjelekkel a férfiak és suhogó selyemruhákban, tündöklő ékszerekkel a nők. A kis herceg sokat gyönyörködött a megszámlálhatatlan katonákban, kik harsogó vidám zeneszóra masíroztak el előttük és mikor odaértek, feléjük fordították arcukat és keményen lábukkal a földet taposták.

Az édesapja vakítóan fényes ruhában állt mellette és kezét a sapkájához emelve tisztelgett a katonáknak. Csillogó ruhájú, aranyzsinórzatú tábornokok és marsallok vették körül a királyt, és a kis

herceg büszke volt az édesapjára, hogy az ő kedvéért ilyen fényes mulatságot rendeztek. Lent még mindig vonultak a katonák. Most lovasok jöttek kivont karddal, mit egyszerre felemeltek előttük és a magasba nyújtották, hogy csak úgy szikrázott rajtuk a napfény; a lovak büszkén táncoltak, és a zene fáradhatatlanul harsogott, zúgott, ünnepélyesen és mégis vidáman. Ismét más lovasok vonultak el hosszú lándzsákkal, melyeknek helyén apró, színes zászlók vidáman lobogtak a szélben. Majd tüzerek következtek megszámlálhatatlan ágyúval. Dübörgött a föld, a zene is mintha elnémult volna. Azután csodálatos szép fehér ruházatú, aranyos zsinórzatú testőrök jöttek, élükön a parancsnokukkal, kinek a szivárvány színeiben ragyogó zöld tollak voltak a csákóján. Olyan csodálatos volt az a csákó a tollakkal, melyek izzópirosat, meleg narancsszínt, égszínű kéket és csillogó zöldet játszottak a napfényben, hogy a herceg kinyújtotta utána a karját és hangosan felkiáltott:

– Azt a sapkát akarom...

Felséges édesanyja mosolyogva fogta le a kezét, a király is mosolygott, s a körülállók is meleg pillantással néztek rája, de a kicsi herceg, kétségbeesve, hogy elveszíti szem elől azt a gyönyörű tollú embert, még egyszer és most már akaratosan, követelően felkiáltott:

– Akarom azt a sapkát...

Majd durcás hangon ismételte, végül sírva fakadt:

– Adjátok nekem azt a sapkát! Én játszani akarok vele, én fel akarom tenni a fejemre...

de a katonák tovább mentek és a szivárványt játszó tollak is eltűntek. A kis herceg hangosan és makacs akaratossággal sírt, hiába vigasztalták, kedveskedtek. Végre a királyné szigorúan rászólt; a király is feléje fordult és bosszúsán nézett rája, ám a kis herceggel nem lehetett bírni. Otthon aztán szigorúan megdorgálta az édesanyja, de felséges apja nem elégedett meg ezzel, hanem büntetésül bezárta a szobájába, és ráparancsolt, hogy nyugodtan maradjon.

A kis herceg egyedül maradt a képeskönyvei és játéakai között. Ó, hogy gyűlölte most ezeket! Össze-vissza hányta, dobálta őket. Az ajtóhoz futott és dörömbölni kezdett. De nem nyitotta ki senki és a szegény kis herceg sírva fakadt. Az ablakon beragyogott az aranyos napfény, és ő szeretett volna lent játszodozni a parkban, a csobogó márványszökőkút körül, tarka pillét kergetni a virágágyak között. A madarak édesen daloltak a fákon, pajkos füttyszóval hívták a kisherceget, és ő csak dörömbölt, pici lábával hiába rugdosta az ajtót, végül is keserves zokogással a szőnyegre borult. Ó, hogy haragudott mindenkire, milyen szerencsétlennek érezte magát! Dühében széttépte a Paprika Jancsi rongybabáját és rálépett az ólomkatonákra; azt hitte, erre már kinyílik az ajtó. De nem! Kiabálni kezdett, hogy meghal... Gondolta: erre csak kinyitják! De az ajtó nem nyílt ki, és a herceg most nagy keserűséget érzett a szülei iránt is. Haragudott rájuk kegyetlenségükért, és valahogyan nagy fájdalmat akart nekik okozni. Szeretett volna meghalni, rögtön, hogy sirassák, szenvedjenek és hogy megbánják, hogy megbüntették. Tűnődött, hogyan szerezhet a szüleinek keserűséget...

Hirtelen felugrott a puha szőnyegről, az ajtóhoz rohant, és ökölbe szorította pici kezét, dörömbölni kezdett:

– Köztársaság... köztársaság... – kiáltotta torkaszakadtából – itt a köztársaság, éljen a köztársaság... köz-tár-sa-ság...

Várt egy pillanatig, és lélegzetét visszafojtva hallgatódzott, aztán újult erővel, teli tüdővel megint kiabálni kezdett:

– Köztársaság... éljen a köztársaság...

Ám semmi nem mozdult.

A kis királyfi megijedt, most először érezte a bizonytalanságot, pici szívét félelemmel és nyugtalanító zavarral töltötte el az élet, amelyben íme, semmi sem állandó. A szegény kis herceg most először eszmélt rá a mulandóságra, lelkében zavarosan megérezte, hogy semmi sem örök, talán csak a fájdalom



az, mely pici szívét is elszorította e pillanatban. A kis herceg csak azt látta, hogy ami eddig felforgatta a palota nyugalmas rendjét és ijedt félelmet árasztva szárnyalt keresztül-kasul a fényes termeken, az most egy ajtót sem tud kinyitni, bármilyen hangosan kiáltja is a palota süket csendjébe.

Odakinn forrón zuhogott alá az arany napsugár, tarka pillék kergetőztek a virágok körül, édesen daloltak a madarak, minden hívta, csábította a szőkefürtű rabot, a nyitott ablakon a fűszeres élet ömlött be, de a kis herceg szívében rettentő fájdalom hasított mély barázdát, lelkében keserű ráncot húzott az első csalódás, s érezte, hogy sohasem lesz többé boldog, mert ennek az órának szenvedését sohasem tudja elfelejteni. Az arany napsugár, a tarka pillék, a csacsogó madarak, a gondtalan élet tiszta örömei mind meghaltak ebben a pillanatban, és e rettentő veszteségre a kis királyfi keserves zokogással omlott a szoba puha szőnyegére...

Szőke fejcskéje mellett ott feküdt a széttépett Paprika Jancsi. Torz arca mozdulatlanul bámult, festett képéből azonban részvéttel meredtek ki szemei, s mintha azt mondták volna a kis hercegnek:

– Szegény kis herceg... szegény kis trónörökös... hát te is...

szél-járás

Mikóczy Ilona

Lépéskényszer



Az ajtótól az ágyamig két lépés. Na persze, ha nem csoszogok. Szerencsére csak néha zúg odabenn, a fejemben. Vagy talán csak a fülemben. Igen, biztos csak a fülemben. Az, ha elmúlik, minden rendben lesz, nem leszek olyan potyogós. Mert ha zúg, olyankor azért jobb vigyázni, jobb a lépést is aprózni, az ajtó melletti székben megkapaszkodni.

Az a vacak linó mindig ragad valamitől. Otthon a szőnyeg jobb volt. Otthon a szoba, a konyha, mind kapaszkodó volt. Az esés is csak egy szerencsétlen véletlen, nem tudom minek csináltak belőle a gyerekek olyan nagy ügyet. Nem is lett semmi baj. Csak az orvosok beszéltek a fejem fölött, hogy demencia így, meg úgy. Igaz, ami igaz, van, hogy elfelejtek valamit. De hát azért van a papír. Évek óta minden megjegyzendő, intéznivaló ott van a füzetben. Nincs is elfeledve semmi! A fontos dolgokat meg úgyis tudja az ember. Kérdezzenek csak telefonszámokról. Meg az iskolában tanult francia dalocskáról!

Itt idegen a szék érintése. Idegen és ragadós. Az a szekrény is milyen ronda ott a sarokban. Még jó, hogy a másik asszony ágya van vele szemben. Másikasszony mindig ágyban van. Azt mondják, egy éve hozták be. Vagy kettő. Mindegy. Éva pakol neki is süteményt, ha jön. Nem érdekel. Nem akarom tudni a nevét sem. Itt nem lehet kibírni. Haza akarok menni.

...
Csókolom, anyu! - A szobába Éva lép be, mosolyogva, a kinti tavasz illatát hozza. Anyu jöjjön, keljen fel, menjünk sétálni.

Vigyél el innen! Nem lehet anyu, de jöjjön, menjünk egyet sétálni. Nézze, hoztam kis csokoládét. Egyétek meg, nekem nem kell.

Éva beszél, nevet a szeme, mondja az unokákat, jönnek haza hétvégén, biztos bejönnek ők is majd. Unokák. Kinek az unokái? Hát az enyéme! Vágja rá kacagva, s a nevetése rám is átragad. Másikasszony is, meg a szomszéd szoba is minket hallgat. Történik végre valami. Kihúdom magam, Éva nagyon jól mondja. Éva a világot hozza be ebbe a kétlépéses ragadásba. Finom a csokoládé, szétfolyik az íz a számban. Fényképeket mutat mosolygós gyerekekről, videót, ahogy dalolnak. Helyesek. Különösen az a kicsiny. Az a kis karácsonyfára való. Hát kiéi? Nórikáé. Az unokájáé. - mondja Éva, s közben szorítja a kezem. Furcsa, mikor úgy megrebben a szeme, s aztán tátogva, hangosabban beszél. Mégsem a fülemmel lesz baj... mondhatná halkabban is. Nem értem én ezt az unokás témát, de jó. Jó, hogy itt van Éva. Csak ne fészkelődne már megint. Ne menj! - nézek rá. De mindig sietnie kell. Várj, még ezt elmondom. Anyu, már mondta, most már tényleg muszáj mennem.

Ne legyél olyan ideges. Kikísérlek.

...
Na jöjjön, Katika néni, segíték - kapja el a karom a nővér. Nem vagyok Katika! Ka-ti-ka... én Kató vagyok! Röviden! Keményen. - dűnnyögöm. Jól van, jól van, mamika, csak becézni akartam. Becézze az öreganyját! Hagyjon. Láttam, ahogy összenéznek, hát akkor menjen csak az Éva.

...
Jól van ám, a Kató néni! Néha kicsit kiabál velünk, de ne aggódjon Évike, vigyázunk rá. - mondja a nővér. Éva kicsit még tipródik az ajtóban, aztán gyorsan belenyúl a táskájába, a nővér kezébe nyomja a csomag kávéját, s kilép a kapun.

...

Az ágyban fekszem, semmi kedvem kinyitni a szemem, pedig az előbb valamelyik bekiabált a monoton zúgásba, hogy meghozták az ebédet. Ebéd... Dehogyan mozdulok, hiszen épp Püspökin járok, a házban. A konyhámban az ajtótól a tűzhelyig kilenc lépés a távolság. Onnan az ablak plusz négy lépés. Még mindig örülök ennek a háznak. Szép nagy, elférünk mindannyian. Nem új pedig már, de mi építettük, volt hely a négy gyereknek. Géza ezt azért jól kitalálta. Géza nehéz ember, de dolgozni tud, azt meg kell hagyni. Besüt a nap, ebédhez készülődünk. Spenótot főzök, zsemlét áztattam bele fokhagymás tejben. Estére majd lesz valami komolyabb is, akkor sokan leszünk. Most viszont csak ketten vagyunk, én, meg a kisunoka. Ennek az egynek hagyom, hogy tegezzen. Milyen kedves, milyen szép! Jó, hogy az anyja néha itt hagyja. A vejem ugyan morog, hogy miért kell a kislányt ócska rongyokba öltöztetnem, de ha egyszer Éva nem pakolt elég meleg holmit... Meg az se baj, ha kicsit takargatjuk. Ha nem látják, hogy milyen szép. Kár, hogy ilyen szép. Féltetni kell majd. Léptem, mama, Te jössz! Mondja Nórika! Malmozunk. Ahhoz képest, hogy öt éves, jól megy neki a csiki-csuki. Gurgulázva nevet, mikor sikerül nyernie. Csiki-csuki, csiki-csuki - visong. Kapaszkodom a gyerek hangjába, szorítom a szemem, miközben felültetnek, s rázogatnak. Katika néni, Katika néni jöjjön, üljön a többiekhez.

Katika az öreganyád! - csattanok fel, s ellököm a felém nyújtott leveseskanalat.

...

Gyere Katika, adjál nekem is! Jóska bácsi hívogat a szomszédból. Kiver a verejték. Nyár van, koranyár. Cseresznyét szedünk a testvéremmel, Ilonkával az udvaron. Anyám meg apám a tejeskosíval vannak úton, majd csak délre érnek haza. A cseresznyét a fülünkre aggatjuk, a ruhánk alját felcsippentjük, abba szedjük. Szép érett, kemény a gyümölcs. Délután ünnepeljük a születésnapom, a tortát is a cseresznyével díszítjük majd. Ma vagyok tizenkettő. Nevettünk, énekeltünk. Ezt hallhatta meg a szomszéd. Gyorsan felmérem a terepet, Ilonkát lehívom a létráról. Jóska bácsi már indul is felénk. Fene gondolta, hogy ma pont itthon van. Normálisan ilyenkor még az irodában kellene lennie. A sorozásoknál ő készíti a listákat. Ügyes - mesélte apám. Elintézte magának, hogy ne vigyék be. A kerítésen van egy kis átjáró kapu a két telek között. Viszem Jóska bácsi, kiáltok szűkülve, miközben a húgomat gyorsan beterelem a házba. Hat lépés a kertkapu. Jóska bácsinak négy. Felkapok egy tálikát, abba teszem a ruhámba gyűjtött gyümölcsöt. Nekem kell előbb odaérnem. Összehúszom magam, s a lehető legmesszebbre állva a kerítéstől, nyújtom a tálat. Jóska bácsi apámmal barátkozik. Esténként együtt kártyáznak. Mostanában viszont akkor is átjár, ha a szüleink nincsenek itthon. Mindig simogat, mindig nagyon kedves, s mindig ki akarok bújni a bőrből a találkozás után. Talán most tényleg beéri a cseresznyével.

...

Úgy teszek, mintha aludnék. Próbálom kiszűrni a nővérek olcsó viccelődését. Ketten vannak, mi meg nagyon sokan. Dolguk lenne velünk éppen elég, nem is csoda, hogy nem győzik. Úgy beszélnek velünk csupa öreggel, mintha mind hülyék lennénk. Mintha nem értenénk, ha rajtunk élcelődnek, mintha nem is hallanánk, ha rólunk van szó. Simulok a párnámba, összehúszom magam, ne vegyenek észre, ne kelljen kérdésre válaszolnom. Orrom elé húzom a kezem, a kézkrémem segít elnyomni a körülöttem terjengő szagokat. A kézkrémet Évától kértem, ő tudja milyen használok. Indulónát. Egyszer próbált mást hozni, de azt oda adtam a takarítónak. Nem kell találgatni, az Indulóna a jó. Nem bírom a szagokat. Ebédre gyümölcsleves volt. A rózsaszín lében úszott pár cseresznye. Egyék meg. Undorító. A WC ajtót is mindig nyitva felejtik, Másikasszony teli pelenkáját meg csak napjában egyszer cserélik. Hova gondol kedves, elvan még abban, mondják neki, legalább melegíti - s röhög a vöröshajú nővér. Másikasszonyhoz soha nem jön senki. A múltkor Évától kért cigarettát. Meg van ez is zavarodva.

...

Ha még egyszer hozzányúl, letöröm a derekát! A magas szőke a kapuban állt, áruért jött. Onnan látta, ahogy sírva küzdök a szomszéddal. Két hónap múlva aztán a szőke megkért az apámtól. Apám csendesen kérdezte: akarod? Bánom is én, hát ez az élet rendje, s ez az esélyem elkerülni a Jóska bácsi szeme elől is. A jó szomszéd ugyan még mondogatta, hogy a Géza nem való a családba, az apja is börtönben ül, mert visszaszökött. Állítólag a Dunát úszta át, s uszított a csehek ellen. Örülhet, hogy nem lőtték le. Pista, nektek is reszlovakizálni kéne! Magas lóról beszélt aznap a kártyabarát, nem látta, vagy nem akarta látni, hogy apám szeme egyre sötétebb. Takarodj! - mondta aztán az öreg Szabó Pista halkan. A paklit meg, amit évekig forgattak, osztottak, a sparheltbe dobta.

...

Két óránk volt pakolni, rajta voltunk a listán. A csehországi transzporttal nem sokmindent vihetünk. Két évvel később aztán visszaszöktünk. A szembeszomszéd rozzant házába költöztünk. A szülői házban akkor már a Jóska bácsi lakott. Időközben elfelejtett magyarul az új szlovák asszonya mellett. Gézával meghúztuk magunkat az öregszülőkkel, s közben betonoztunk, építettük az új házat. Harminc lépéses folyosót ígért. Táncolni is lehetett rajta.

...

Nyikorog az emeleti lépcső a házban. Mindig hallom, amikor Éva megjön este. Nagylány már, azt mondja sokáig kellett az iskolában maradnia. Megpofozom, ha nem vigyáz magára. De ennek talán van magához való esze. Pár napja valami tanára jött utána megint. Most épp nem virággal. Éva felháborodva mesélte a múltkor, hogy az írásbeli érettségén összeköttette vele a haját egy szalaggal. Nem tudott puskázni. Szép hosszú haja van, szép lány, sokan bámulják. A szalagot aztán megküldte egy borítékban a tanítónak. Azt vette zokon a férfi, kiabált is a kapuban, hogy őneki fekete szalagot küldött a lány, mi ez, ha nem fenyegetés, s hogy kicsapatja.

Dehogy csapják ki érettségikor. Úgyes lány az, az igazgatónő harisnyáit is ő adta el a grúziai osztálykirándulásukkor. Nem tudom, hogy Grúziából látott-e valamit az osztály, de hogy amit vittek, mindent eladtak ott, az biztos. A grúz leveleket aztán Géza kidobálta. Sok jött egy ideig, nagy szép cirádás orosz betűkkel - jobb, ha nem keveri meg a lány fejét. Ne hozzon nekünk idegent haza!

...

Dél előtt itt volt Nórika, a kicsikkel. Milyen aranyos az a kis szőke! Gézának volt ilyen haja, talán tőle örökölte. Hogy szaval, itt táncolt Másikasszony ágya előtt. Az is fölült kicsit. Mint a baba, olyan! Mintha pengálták volna. - motyogja.

Kár, hogy ezek is siettek. Egy joghurtot tett be az előbb a nővér az asztalra. Kicsit vesződtem a tetejével, de aztán leraktam. Ki bírja azt feltépni?! Majd összegyűjtik. Mikor jön Éva?

...

Géza meghalt, az a legjobb, ha eladom a házat. Nincs más jó döntés, nekem nagy, a gyerekek meg mind sajátban, mind messze vannak, s mindnek jól fog jönni a pénz. Már talált is a fiam egy lakást, két szobás, igaz a város másik végén, Ligetfalun van. Busszal másfél óra, két átszállás. Mindegy, jó lesz ez így. Panelház nyolcadik emelete. A folyosó kilenc lépés hosszú, a konyha öt. Egész jó. Bejártam többször, a házból hoztam a nappali bútort meg a vendégágyat. Hoztam a hazai tapintást, hoztam a hazai szagokat. Jó lesz az nekem, kicsit szűkebb, mint volt, de egymagamnak minék a több. A nappaliban még az asztalt is ki tudjuk húzni, ha jönnek a gyerekek. A régi, XVI. Lajos fehér hálósobát talán el tudják adni. A Singer varrógépet remélem Nórika vitte el a házból. Kicsi lány volt, mikor megígértem neki, azt rendezte babaháznak magának. Magyarul itt csak halkan szabad, a szomszédban van egy ideges nő, az mindig dörömböl a falon is, hogy kurvamagyar, csöndesebben. Pedig nem az én rádióm szól. Mit lehet tenni. Ki kell bírni. Reggel úgyis korán megyek a buszra, megyek vissza Püspökire a temetőbe, meg a misén is ma én mondom a rózsafüzért.

...

Kató! Ne siess haza a kórházból, igen sok lesz a dolgod. A gyerekágyas ablakom alatt az unokatestvérem, Margit kiabált. Jött gratulálni. Potyog a könnyem a nevetéstől, ahogy intek neki. Megint rátapintott a lényegre. Villamossal jöttem be szülni, igyekszem szoptatni a kicsit. Margitnak igaza van, otthon vár a dolog, meg a másik három. Ilonka, Palika, Évike. Nincs idő itt pihengetni. Haza menni, haza menni... kavarodik a lépések száma, keresem a fogódzót. Nem szeretem a kórházzagot. Nem engednek felkelni, rácsos ágyba tesznek. Hol a kicsi? Hol van Éva?

...
Évike, most még zavart, de ez az eséstől van, kitisztul majd. Szerencsére nem lett nagyobb baj. Holnap már haza is engedik.

....
Mi a szerelem? Ugyan már, Nórikám, ne találgass, ez mind hiábavalóság. Hogy a papával hogy ismerkedtünk meg? Hát gyorsan. Meg leginkább sehogy. De azt láttam, hogy erős, dolgos ember, s az jó. Jobb, mintha semmirekellő, italozós lenne. A férfi kell, hogy legyen család. Asszonynak család nélkül nincs jövője. A gyerekért meg megéri. Na, hát ki kell bírni, mit lehet csinálni. A nagyapáddal legalább dalolni lehetett, amikor épp nem üvöltött. Hogy hiányzik-e? Dehogy hiányzik! Dalolni veled is tudok. Egyél rendesen, mert igen gyengoró vagy. Egy asszonynak legyen fara, legyen hasa. Add csak ide azt a lábost, megmutatom, hogy kell rendesen kisúrolni!

...
Évike, sajnos nem engedhetjük be, karantén van. Persze, a csokoládét odaadjuk majd! Elvan a mami, fekszik sokat.

...
Pali szerint túl sokat tekergek a városban a buszokkal, a telefont nem veszem fel, jobb lenne, ha közelebb lennék valamelyikükhöz. Kisebb lakás is elég lenne, vissza kellene költözni Püspökre. Az tényleg jó lenne. Végülis, a tíz évet lehúztam itt a Ligetben. Pali már nézett is valami eladó garzont, a régi utcánk végében. Az jó lesz. Folyosó nincs, a nappali széltében öt lépés. Ágytól a bejárati ajtó hét. Jó lesz. Végülis, nekem már elég. Eltévedni biztos nem fogok benne.

...
Évike, sajnálom, nem tudok kivételt tenni. Jól van a mamika, alszik, nem ellenkezik. Nem, magát sem emlegeti. Nem igazán beszél sokat. A csomagot köszönjük. Igen, tudom, hogy a bonbon nekünk van, a kis csokoládék meg a maminak. Majd odaadom neki.

...
Nemigen akar enni Évike, de próbálkozunk, mindent elkövetünk. Néha a kerekesszékekkel kitoljuk az udvarra is. Holnap elvileg jönnek az egész otthont tesztelni, bár ezek közül szerintem egy sem koronás.

...
Mit dúdol, Katika?! A Stefániát? Na látja, milyen szép napunk van. Van ám meglepetésünk is! Nézze csak, ki van ott a másik oldalon?! Az Éva, a leánya. Nemigen ismer meg már senkit, Évike, de csak integessen!

...
Hideg van, fázom, de nem értik mit akarok. Megint kórházba hoztak, tudom, a szagot ismerem, ha nem is értem miért vagyok itt. Rácsos ágy.

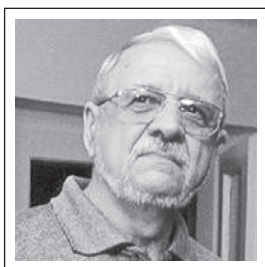
...
Anyu, itt vagyok, tartson ki! Nem engednek a karantén miatt, de hamarosan vége van, csak tartson ki. Éva sír a telefonban, amit a műanyag nővér tart a fülemhez. Tartson ki, tartson ki. Tart-son-ki-tart-son-ki... cson-ki-cson-ki-cson... ki... ki... ki...

....
Nem lehet lépéseket számolni, már nem lehet innen felkelni. Csak az ágy van. Süppedek bele, kapaszkodom bele.

Gál Sándor

A JELEK BIZONYTALANSÁGA

(néma töredékek)



1

menni tovább
és nem nézni vissza többé
az éjféltre hullónéma havakra
hogy mi az esély
a valós viharokkal szembe
hát egyedül újra és mindig **egyedül**
s tudni azt
hogy innen hová érek
s hogy hol takarnak be
az égi messzeségek

2

gondoltam számba veszem
mennyit ér itt
a mai valóság nekem ad-e még rímeket
s gondolatot zengőt
nap-lenyugvását vagy ébredését annak
mondjuk a holnapot és csendet
csendet újra megélhetőt
vagy sorjázó halmokat az élő temetőt
rendben egymás mellett
jönnek sorsok történések
valós tragédiák
itt nézem s számolom
hányszor temették el a Nagy Isten fiát
halmok és gödör-mélyek
világok világa
azt is betemeti aki kitalálta

3

árnyéktalan délután
a felhők között is aratnak
s az otthoni Oláh - hegy alatt
magamat látom
így olyan e távolság ez a mostani
hogy a magasságok
mennydörgését se hallani
és mintha már a felhők is eltűntek volna
ami egész volt s a miénk
egy gödör vagy halom
ki tudja melyik a maradék
feloldhatatlan
rideg fájdalom

Garamvölgyi György

Huszonöt év a politika és a rendőrség szolgálatában 1969–1994

(Folytatás az előző számtól)



IV. A pártpolitika szolgálatában (III/III. Csoportfőnökség)

Mint említettem a megyei Rendőr-főkapitányság Politikai Osztályának III/III-as alosztályára kerültem, az ifjúsági vonalra, polgári ruhás politikai nyomozónak, alhadnagyi rendfokozattal.

A befogadásom úgy történt, hogy az alosztályvezető Radics József rendőr százados, polgári foglalkozása ácsmester, kérdéseket tett fel. Kérdés: tudsz-e ultizni? Válasz: nem. Kérdés: milyen drukker vagy? Válasz: Ferencváros. Kérdés: tudsz kávé főzni? Válasz: nem. A reakció: Ki a rosseb vett fel téged ide?

Aztán megtanultam ultizni, tagdíjat fizettem a Győri Dózsa labdarugó szakosztálynak és megtanultam kávé főzni. Ez utóbbi annyira a feladatom lett, hogy minden reggel én főztem le a kávé mire a kollégák beérkeztek, ugyanis én értem be legkorábban.

Úgy gondolom, most van itt az ideje a könyvem címében foglalt „pártszolgálat” magyarázatának leírására. Felfüggesztve a III/III-as szolgálat bonyolult útvesztőjének megismertetését. A miéltre a következő sorokban kap választ az olvasó.

Magyarországon 1989-ig diktatúra volt, az állampárt ellenőrzése alatt tartotta a társadalom, illetve az államhatalom egészét. Ebben a monopolhelyzetben fenntartotta magának a jogot a rendőrség közvetlen irányítására és felügyeletére.

Egy idézet 1985-ből, ahogy Kovács György a BM. MSZMP pártbizottságának első titkára megfogalmazta: „Nem képzelhető el a fegyveres erők és testületek hatékony, rendeltetésszerű működése a helyes marxista-leninista politikát érvényesítő egységes pártirányítás nélkül. Az egységes, helyes pártirányítás hiánya miatt e szervek a különböző csoportok vagy személyek eszközévé válhatnak és a kritikus helyzetekben dezorganizációhoz vezethetnek. Ebből is következik, hogy a Belügyminisztérium egyetlen szervének a munkája sem lehet politikamentes.”

Példa erre a Győr-Moson-Sopron megyei Rendőr-főkapitányság ügyrendje I. fejezet 3./ pontja. „Főkapitányság, a rendőrkapitányságok tevékenységüket az MSZMP megyei bizottsága, a városi- és járási pártbizottságok ellenőrzése mellett gyakorolják.”

7./pont „A főkapitányság és szervei munkájukat a párt politikájának megfelelően végzik...”

A főkapitánynak és a rendőrkapitányoknak beszámolni kötelezettsége volt az MSZMP megyei, illetve városi-járási bizottságának. Be kellett számolni a párt, és a kormányhatározatok végrehajtásáról, a személyi állomány eszmei, politikai és erkölcsi állapotáról, valamint az adott terület bűnügyi helyzetéről, továbbá a közrend és a közbiztonság helyzetéről.

Az MSZMP, mint állampárt, irányító tevékenysége nem csupán a működési elvek meghatározására, hanem az egyes ügyekre is kiterjedt. A Politikai Bizottság ülésein alkalmanként személyre szóló döntéseket is hoztak. De alsóbb szinteken is, például a megyei pártbizottságok is határozatokat hozhattak, utasításokat adhattak a III/III. helyi állományának a tevékenységével, a központi utasítások végrehajtásával kapcsolatban, joguk volt a helyi állambiztonsági vezetők beszámoltatására, ugyanúgy, mint ahogy az államigazgatás más területein is.

Nincs egyetlen rendőri szerv sem, amelynek ilyen szoros és közvetlen kapcsolata volna a párttal, ahol ennyire a kézi irányítás érvényesült volna, mint a III/III. Csoportfőnökség. Ennek a szolgáltatnak volt a vezetője Harangozó Szilveszter rendőr vezérőrnagy, a pártoligarchia tipikus képviselője, igazi kényúr. Ellentmondást nem tűrt maga körül, döntései megfellebbezhetetlenek voltak. Köztudott volt, hogy Aczél György régi jó barátja és ismerőse. Elsősorban hozzájárta referálni. Volt is miért, hiszen a belső ellenzékkel kapcsolatos minden döntés a Fehér Házban született. Arról, hogy kit kellett lehetlenné tenni, ki nem kaphat sajtónyilvánosságot, kinek nem jelenhet meg könyve, kitől kell elvenni a kutatólaboratóriumot, a katedrát. A belső elhárítási szolgáltatnak az volt a dolga, hogy a rendelkezésre álló eszközökkel felderítse, hogy kik vallanak a szocializmustól idegen nézeteket és azt jelentse az MSZMP Politikai Bizottsága felé.

A mindennapokban a Belügyminisztérium és részei központi pártirányításának legfontosabb szerve 1969-től az MSZMP Közigazgatás és Adminisztratív Osztály, a KAO volt. Az én állambiztonsági szolgálatom ideje alatt a megyei KAO vezetője Pap József volt, a referensei a hivatásos szolgálattal járó minden előnyt élvezték, csupán a fizetésüket kapták a pártközponttól. Ők voltak időrendben, Mészáros Vilmos tűzoltóból lett rendőr, volt mosonmagyaróvári RK. pártbizottsági titkár, Sillai László, volt birkózó világbajnok, olimpikon a III/III. osztályról, dr. Szabó József a főkapitányság Bűnügyi Osztályáról, visszatérése után főkapitány helyettes, dr. Nagy Tivadar volt „T” állományú tiszt, majd a III/II. osztály beosztottja, aki a rendszerváltás után az újjászervezett nemzetsbiztonsági szolgálat megyei vezetője lett. E szerv képviselője részt vett a főkapitányság összes fontos vezetői értekezletén, hozzászólásban értékelte az ott elhangzottakat, javaslatokat tehetett. A KAO mellett a megyei pártbizottság Agitációs és Propaganda Osztály, a Közoktatási és Kulturális Osztály is rendszeres kapcsolatban állt az állambiztonsági szervekkel, elsősorban a III/III-al.

Szeretnék behozni ide egy idézetet, egy nyugati ország hírszerzőtisztjének jelentéséből: „... az állambiztonság a BM. legjobban szervezett, legfegyvermezettebb szolgálata. Magasan képzett, jó szakemberekből áll. Jellegéből egyenesen következett, hogy mindenkor a párt ellenőrzése központjában és közvetlen irányítása alatt állt. Azt is természetesen, hogy a Szovjetuniótól való függés ennél a szolgáltatnál igen erős.”

Nos térjünk vissza új szolgálati helyem és az ott folyó tevékenység megismertetéséhez. A Belügyminisztériumban történt 1972-es szervezeti módosítást követően megszűnt a Politikai Osztály elnevezés és lett Állambiztonsági Szolgálat, melyet a főkapitány állambiztonsági helyettese irányított. Dr. Deicző Károly után a Szombathelyről érkezett dr. Simon Tihamér, a későbbi főkapitány. Az alosztályokból osztályok szerveződtek, III/II. osztály, III/III. osztály, illetve alosztály maradt a hírszerzés III/I.

Mi voltunk a III. Főcsoportfőnökségen a III-as Csoportfőnökség vidéki III/III-as osztálya, ahol a belső reakció elleni elhárító munkát ún. vonalas és objektumi elv alapján szerveztük.

A Csoportfőnökség szerveinek feladata:

A BM. III/III-1. Osztály irányítja, ellenőrzi, koordinálja:

- a) a különböző egyházakban államellenes tevékenységet kifejtő személyek és csoportok felderítését. Elősegíti az egyházpolitikai érdekek érvényesülését,
- b) a volt szerzetesek közül az ellenséges személyek ellenőrzését, betiltott szerzetesrendek illegális újjászervezésének megakadályozását, az illegálisan működő rendek bomlasztását,
- c) az ellenséges tevékenység megelőzése érdekében a legális szerzetesrendekben és egyházi iskolákban az operatív ellenőrzést,
- d) legális és illegális szektákban tevékenykedő ellenséges személyek felderítését, tevékenységük visszaszorítását,

e) a III/I. Csoportfőnökséggel együttműködve beépülésüket kezdeményez a Vatikán és más ellenséges nemzetközi egyházi központokba és emigráns szervezetekbe.

A BM. III/III-2. Osztály irányítja, ellenőrzi, koordinálja:

a) az ifjúság körében lévő ellenséges elemek tevékenységének felderítését, megelőzését, megszakítását,

b) objektumi elv alapján az egyetemek, főiskolák operatív védelmét,

c) politikai bűncselekmények felderítését a politikailag fertőzött galerikben és ellenséges csoportosulásokban,

d) az ifjúsági klubokat ellenséges tevékenységre felhasználó elemek felderítésére,

e) a zavarkeltésre alkalmas politikai, kulturális és sportrendezvények operatív biztosítását,

f) a nyugati rádióadókkal ellenséges cézzal levelező és az illegális külföldi munkavállaló fiatalok felderítését,

g) a hazánkban rendezett nemzetközi ifjúsági táborok operatív biztosítását.

A BM. III/III-3. Osztály irányítja, ellenőrzi, koordinálja:

a) az "F" (figyelő)- dossziés személyek ellenőrzését,

b) az antidemokratikus elemek ellenőrzésének megszervezését,

c) az ellenséges röpcédulázók, falfirkálók, névtelenlevél-írók felderítését,

d) a volt politikai elítéltek közül a jelenleg is ellenséges tevékenységet kifejtők felderítését, ellenőrzését,

e) a háborús bűncselekmények tettesének felderítését, büntető eljárás kezdeményezését,

f) antidemokratikus elemek illegális csoportosulásának bomlasztását.

A BM. III/III-4. Osztály irányítja, ellenőrzi, koordinálja:

a) a kulturális területeken burzsoá és revizionista platformról támadó ellenséges személyek és csoportok felderítését,

b) a tudományos, kulturális objektumok operatív védelmét,

c) a szektás, anarchista platformról támadó ellenséges elemek elhárítását,

d) ellenséges ellenzéki személyek és tevékenységük felderítését, dokumentálását, az ilyen jellegű csoportok bomlasztását.

Az osztályunk az állománytábla szerint tizenhét főből állt: egy fő osztályvezető, egy fő osztályvezető helyettes, egy fő kiemelt főoperatív-, három fő főoperatív, kilenc fő operatívviszt, egy fő irodatiszti státuszt töltött be és egy gépkocsivezetőnk volt tiszthelyettesi státuszon. A titkárságon egy gépíró, az egyházi vonalon egy főoperatív-, két operatívviszt, az ifjúsági vonalon egy kiemelt főoperatív-, három operatívviszt, a volt politikai elítéltek és rendkívüli események vonalán egy főoperatív-, kettő operatív tiszt láttak el szolgálatot.

Vegyük sorra a szak-vonalakat:

1. Az egyházi reakció elhárítási vonal

Győrben van az egyházmegye kormányzatát gyakorló Püspöki Hivatal és Egyházmegyei Hatóság, a Hittudományi Főiskola és Püspöki Papnevelő Intézet.

Pannonhalmi Bencés Rend: A katolikus egyház egyik legjelentősebb tanító szerzetes rendje a bencés rend működik megyénk területén. A rend főmonostora Pannonhalmán van, itt van a rendkormányzat és a főapáti hivatal, míg Győrben a házfőnökség. Mint tanító rendnek Pannonhalmán és Győrben működik katolikus gimnáziuma. Pannonhalmán a főapátságban működik az idősek otthona.

Az egyházmegyében történelmi okok miatt a legnagyobb vallási közösséget a katolikusok teszik ki. Őket követik az evangélikusok létszámban. Munkájukat a Sopronban székelő esperes irányítja negyven lelkésszel. Aktivitásuk messze elmarad a katolikus papoké mögött. A fentiekből következik,

hogy megyénkben a katolikus egyház tömegbefolyása a legerősebb. Megyénkben az elhárítás fő célpontjai az előző bekezdésekben felsorolt objektumok voltak. Operatív eszközökkel és módszerekkel gyűjtöttünk adatokat az egyházak belső helyzetéről, a hitéleti tevékenységről, a reakciós egyházi személyekről, a papi békemozgalom helyzetéről. Indokolt esetben operatív megelőző intézkedéseket kezdeményeztünk. Ez lehetett bomlasztás (csoportokon belüli valós vagy mesterségesen előidézett ellentétek szítása), egyházfegyelmi eljárás indíttatása az Állami Egyházügyi Hivatal segítségével, áthelyeztetés szintén az ÁEH-n keresztül.

Kiemeltem a megelőző intézkedéseket. Hogy miért? Az 1956-os forradalom utáni megtorlást és a hatvanas évek nagy egyházi perreit követően, a társadalmi ellenállás felszámolása és az egyházak újbóli megtörése után látványos akcióra, nagyszabású koncepciók eljárásokra nem került sor. A hatalom számára a legfontosabb feladattá a nyugalom és a rend fenntartása vált. A III/III-asok számára kiadott legfontosabb jelszó a „megelőzés” lett. E szerint az ellenségesnek tekintett cselekményeket, minél korábban büntető eljárások nélkül meg kellett akadályozni. Ekkor vált híressé Győri Zoltán rendőr ezredes, a BM. III/III-1. Osztály vezetőjének mondása: *„Papi perekért piros pont nem jár”*.

Az említett Állami Egyházügyi Hivatallal folyamatos együttműködést alakítottunk ki. Ennek kulcseleme a szervek „szignalizációs” tevékenysége volt, amelynek során a hatáskörükbe tartozó „zavaró jelenségeket”, a titkosszolgálati úton szerzett információkat kölcsönösen kicseréltük. A III/III-1 tehát lényegében a politikai igényekhez igazodva, tervszerűen működött az egyházpolitika segédszerveként. Ezt bizonyítja az ÁEH Győr-Sopron megyei szervezete és a Győr-Sopron megyei Rendőr-főkapitányság III/III. Osztálya között 1977-ben kötött együttműködési megállapodás, amelyben a kapcsolattartás formai és tartalmi kérdései lettek szabályozva. Ebből emelek ki részleteket.

1. A hivatalos kapcsolattartás módja:

- A III/III. Osztály részéről az ÁEH megyei titkárával a hivatalos kapcsolatot, az egyházi reakció elhárítási vonal vezetője tartja.

- A kapcsolattartásra az ÁEH hivatali helységét javasoljuk.

2. A kapcsolattartási formák:

- kölcsönös szóbeli tájékoztatások,
- fontos, jelentős anyagok írásbeli készítése /szignalizáció/
- kerülni a telefonon történő bizalmas anyagok közlését.

3. A szoros kapcsolat jelentősége:

- Szükségünk van titkár elvtárs egyházi személyekkel való személyes érintkezése során szerzett tapasztalatokra operatív munkánk célirányos szervezése érdekében.

- Összehangolt intézkedéseket tudunk tenni ellenséges, politikailag káros tevékenység megelőzése, megszakítása céljából.

- Mindkét szerv kellő módon felkészülhet várható változásokra, intézkedésekre, javaslatok, vélemények adására.

4. A kérések, igények az ÁEH felé: (a teljesség igénye nélkül):

- Kérjük továbbra is megküldeni a szokásos tájékoztató anyagokat:
- összefoglaló jelentések,
- bizalmas tájékoztatók,
- fontos eseményekről jelentős személyekről készített anyagok másolata,
- hitéleti értékelő jelentések,
- a bencés gimnáziumok tanulóinak névsora,
- ellenséges tevékenységre utaló információk,
- személyi változásokat tartalmazó körlevelek,
- fontos egyházpolitikai kérdések,

- ÁEH-ba beérkező panaszok, bejelentések.

5. Segítségünk az ÁEH felé:

- Az egyházi terület szakágainak belső, operatív helyzetére vonatkozó ismeretek közlése részünkről.
- Jelentősebb események, intézkedések hatására, hangulati fogadtatásra vonatkozó információk átadása.
- Ellenséges tevékenységre, illegális egyházi tevékenységre, politikailag káros jelenségekre vonatkozó ismereteink átadása.

- Személyekre vonatkozó ismereteink közlése.

- Diszpozíciós tervezetek véleményezéséhez, a döntéshez segítségnyújtás.

A már említett két hatóság közötti információ csere során született anyagokból válogattam néhányat 1973 és 1987 közötti időszakból:

1973.

- Dr. Kacziba József püspökről a környezete: tapasztalt, de mégis határozatlan, gyakran a reakciónak engedményt tevő vezető. Állami szervek felé nem őszinte.

- Pannonhalmán az idősek otthonában ősszel az ÁEH és a rendi vezetés ellenőrzést végzett, amikor Sámbockréti Péter felfüggesztett pap magáról reakciós szöveget közvetített hangszórókon keresztül.

- A katolikus papság törekvését az ifjúság nevelésével kapcsolatban figyelemmel kell kísérni és a szükséges intézkedéseket meg kell hozni. Külön figyelemmel kell kísérni Bindes Ferenc káplán legális és illegális munkáját.

- Mosonmagyaróváron, a mosoni kerületben engedély nélkül beat misét tartott egy budapesti zenekar.

- Az államot kiszolgálókat, a békepapokat kommunistáknak és az állam besúgóinak tartják. A békemozgalom tagjainak passzivitása okán többségbe kerültek a reakciós papok.

- A Hittudományi Főiskola egyik pécsi egyházmegyes növendéke, hazai állam és egyház közötti viszonyokat, valamint a békemozgalmat és a saját püspökét gyalázó levelet akart illegálisan külföldre juttatni.

1974.

- Általános tapasztalat, hogy megyénkben is a reakcióként ismert egyházi személyek magtartását, megnyilatkozásait a megfontolt óvatosság és néha megtévesztő alkalmazkodás jellemzi. Mégis tapasztalható az ellenséges beállítottságuk megnyilvánulásának különböző módszerei. Talán legjellemzőbb az, hogy távol maradnak minden olyan rendezvénytől, amelyiket állami részről vagy a papi békemozgalom részéről kezdeményeznek, illetve szerveznek.

- Szigetközben működő reakciós papok megtagadták a templomi hitoktatással kapcsolatos bejelentési kötelezettséget. Jó külföldi kapcsolatokkal rendelkeznek, több információt jutattak külföldre a magyar egyházi állapotokról. Ezek kompromittálják az ún. haladó egyházi személyeket, vezetőket, s még az állami szerveket is. Érdekes volt, hogy április 4-én, Mosonmagyaróváron a püspöki misén 300 fő vett részt, egy nappal korábban a tiltás ellenére megrendezett beat misén, ahol első sorban egyetemista fiatalok vettek részt, sokkal nagyobb volt az érdeklődés.

1975.

- Mosonmagyaróváron a papok panaszt tettek Kádár Jánosnál azért, mert a pedagógusok az iskolában arról kérdezték a diákokat, ki jár hittanra. Ugyanis ezt a vallásszabadság megsértésének tartották.

- Elsősorban fiatal papok fontos feladatuknak tartották az ifjúsággal való foglalkozást. Győrben a főiskolán tanulókkal törekedtek kapcsolatot kiépíteni.

- A győri Hittudományi Főiskola és Papnevelői Intézet néhány hallgatója az elhalt Mindszenty bíborost dicsőítő szöveget sokszorosítottak és terjesztettek az intézeten belül. Jelzésünkre egy katolikus pap ellen csalás és magánokirat hamisítás miatt büntetőeljárás indult.

1976.

- Győrben szakadás történt az adventista gyülekezetben Rajki Ferenc vezetésével. Szinte az egész gyülekezetet maguk mellé állították, így majdnem egyedül maradt híveivel az állammal jól együttműködő egyháztanács. Országosan a mozgalmat Egervári Oszkár és Vankó Zsuzsa neve fémjelezte. Rajkit és társait fegyelmi büntetésben részesítették, melynek következménye, hogy az imaházban tettelegesen verekedés volt az újonnan kinevezett lelkésszel.

- Ács Lajos fertőszentmiklósi káplán ellen panaszt emelt a helyi tanácsai vezetés, sőt maga a plébános is. Néhány gyereket felpofozott hittanon. Illegális rózsafüzér kört szervezett működési területén mintegy 330 fővel, 22 csoportra osztotta őket. Amikor a hívők tudomást szereztek Ács áthelyezéséről Sopronba, szabályos tüntetés bontakozott ki, erőszakkal behatoltak a tanácsházára. Sopronból kértek rendőri segítséget a rend visszaállítására.

- Két reakciós káplánról szerzett információk szerint Sárkány Elemér földszigeti lelkész az egyik fő mozgatója megyénkben a „bázisközösségek” szervezésének. Csermely Károly segédlelkész rendszeresen alkalmazott tettelegességet hittanóráin. Szabó Miklós gönyői segédlelkész oly súlyosan bántalmazott egy gyereket, hogy orvosi ápolásra szorult.

- Bindes Ferenc rábatamási plébános aktív az ifjúsági „bázisközösségek” szervezésben, rendszeresen tart kiscsoportos foglalkozásokat.

- A kisegyházakhoz sorolandó Őskeresztyén Gyülekezet kezdett hívők szervezésébe Mosonmagyaróváron.

1977.

- Idézet egy az ÁEH megyei titkára által készített „Helyzetképből”: „Az egyházi reakció háttérbe szorult ugyan, de érezhetően létezik. Módszereik között azonban a nyílt szembenállás már nincs, árnyaltabban, áttételesen próbálják céljaikat megvalósítani. Támadják és megpróbálják lejáratni a velünk együttműködő haladó egyházi személyeket, főleg a vezetőket a nyugatról importált konvergencia és ipari társadalom elméletek terjesztői vagy politikai mentesség hirdetői. Ez konkrét formában megnyilvánul abban, hogy a katolikus püspökök egyes intézkedéseit nem hajtják végre, a békemozgalomban részt vevő papokat igyekeznek elszigetelni, reakciós nyugati papi körökkel tartanak fenn kapcsolatot, reakciós vagy régi felfogású világiakat igyekeznek az egyházközösségekben szerephez juttatni”

- A soproni öregdiák találkozón a bencések külön akciót akartak megszervezni, nagy tömegeket akartak bevonni a győri bencés gimnázium jubileumára szervezett ünnepségekre, a Balczóról szóló vetítését a volt sportolóval való személyes beszélgetéssel kötik össze.

- Az egyházi reakció kifinomultabb eszközökkel dolgozik. A legtöbb esetben a legális lehetőségek kihasználásával próbálják befolyásukat érvényesíteni. Bedy Sándor Győr-Gyárvárosi segédlelkész a beszerített fiatalok részvételével titokban „lelkigyakorlatot” tartott Balatonalmádiban. Duskár Balázs ásványrárói káplán bibliaórák ürügyén gyűjti maga köré a felnőtt fiatalokat, gimnazistákat, főiskolásokat.

- Az adventista gyülekezet megosztottsága ellenére tovább folytatta tevékenységét. Agitálni járnak, illegálisan tartanak összejöveteleket lakásokon. Újra agitálnak amellett, hogy az adventisták szombaton ne engedjék gyermekeiket iskolába.

- A baptista szektához tartozó egyes fiatalok röplapokat és agitatív tartalmú szövegeket osztogattak és dobáltak be a házak levélszekrényébe.

1978.

- A győri IBUSZ igazgatója annak ellenére, hogy az egyházügyi titkár megtiltotta, Rómába és Mariazellbe szervezett utat.

- Az ÁEH megyei titkára fontosnak tartotta, hogy a reakciós csoportokat szétmorzsolja, ellentéteket szítson közöttük.

- Mosonmagyaróváron Szőke Gyula plébános kulturális vonalon különösen igyekszik aktivizálni magát: templomi hangversenyeket szeretne szervezni, legújabbán pedig azzal a tervvel foglalkozik, hogy 1979 nyarán a „Szigetközi napok” rendezvénysorozat alkalmával a templomban szigetközi egyházi kincsekből kiállítást rendezzen.

- Bides Ferenc rábatamási plénos, Bognár Lajos nagybajcsi plébános és Horváth József iváni káplán nagyon aktívak a Bulányi féle „Bokor” kisközösségek építésében. Kihaszználva a hely politikai és társadalmi szervek munkájának gyengeségeit, kezdetben a vallásos fiatalok kulturális igényeinek kielégítésével, majd a „modern” vallásosság megismertetésének szándékával maguk köré gyűjtik ezeket a fiatalokat, s bevonják őket különféle általuk szervezett, látszólag vallásos kulturális jellegű csoportokba. Bindszék abban is élenjár, hogy szívesen nyúl a lelki terror eszközeihez. A templomból elmaradókat megfenyegeti, hogy nem fogja majd az egyházi szertartással eltemetni őket.

- Gál Imre hegyeshalmi katolikus pap egyik társadalmi szertartáson temetéskor csak azért is harangozott, s amikor az elhunyt hozzátartozója felelősségre vonta, „úgyis utálom a kommunistákat” megjegyzést tette.

1980.

- Információkkal rendelkezünk, hogy a teológiai hallgatók körében is érvényesül a Bulányi mozgalom hatása.

- Az idegenforgalmi lehetőségekkel is összefüggő jelenség megyénkben, hogy egyes reakciós papok az Ausztriába meghirdetett IBUSZ utakat arra használják fel, hogy Mariazellbe zarándoklatokat szerveznek, s ezzel a Mindszenty-kultusz felelevenítését szorgalmazzák.

1981.

- Több pap tervezi a határon túli magyarok megsegítését, megjelennek a nacionalista megnyilvánulások. Német László spirituális közreműködésével illegálisan is juttattak ki egyházi jellegű anyagokat.

- A teológiai hallgatók egy része reakciós beállítottságú, szemben áll a progresszív egyházi vezetéssel.

1982.

- Új egyház kezdte meg működését a megyében, az ún. „Evangéliumi testvér közösség”, amely a metodista egyházból szakadt ki.

- Idézet az egyházi vonal 1982. évi értékelőjéből: *„Napjainkban egyházpolitikánk magvalósítására, de magára az egyházra is a legnagyobb veszélyt az úgynevezett kisközösségek jelentik. Megyénkben négy csoportban kb. 50-60 fő azoknak a száma, akik aktív kisközösségi csoport tagjai. Elsősorban az ifjúság felé aktívabbá vált egyes világi személyek tevékenysége, akiket a papok nagymértékben bevonnak a szervező, összetartó munkába. A kisegyházak területén az ellenzéki tevékenységben továbbra is meghatározó az Adventista Egyház szakadár csoportjainak tevékenysége. A több éves gyakorlatnak megfelelő házi agitációs tevékenység továbbra is tapasztalható a Jehova Tanú szekta részéről. Új jelenséggé vált az indiai eredetű HARE KRISNA szekta tevékenysége. A nyugati egyház propagandaközpontok anyagterjesztő tevékenysége megyénkben az utóbbi időben csökkent.”*

1984.

Győrben felkavarta az állóvizet néhány tanuló ellenséges röplapozása. Ennek inspirálása Marton József ellenséges beállítottságú földrajz-biológiai paptanártól ered. Még ebben az évben nyáron Marton József tartott a győri szemináriumban papoknak lelkigyakorlatot. A hátsó sorban ott ült Rákosi Elek nagyprépost a békemozgalom elnöke is. Marton egy példát mondott el, ami kiverte a biztosítékot Rákosinál, aki ezért feljelentette őt az ÁEH-nál. A példa a következő volt: Egy pap elmegy a pszichológushoz, mert idegi kimerültségi problémái vannak. Nem találja a betegség okát a szakember, s a végén megkérdezi: mondja maga nem békepap véletlenül? De az vagyok. No itt van a gond, mert ezt nem lehet ép lelkiismerettel csinálni... Ezt követően a főapát megvonta tőle a tanítási engedélyt és Pannonhalmára helyezte káplánnak.

1985.

- Az egyházak nagy figyelemmel kísérték az MSZMP XIII. Kongresszusát. Vezetőik kinyilvánították, hogy a határozatokat nemzeti programként elfogadják.

- Az egyházak is megünnepelték az ország „felszabadításának” 40. évfordulóját. Ebből az alkalomból a püspökök körlevelet adtak ki, s ezeket a templomokban felolvasták.

- Ebben az évben tartották az országgyűlési, tanácsai népfrontválasztásokat. Az egyházak is részvételre buzdították híveiket.

- Ellenzéki papi körökben a népfrontválasztásokat a következőképpen értékelték. A megyei Hazafias Népfrontnak (HNF) egy tagozata volt az egyházi papi békemozgalom. Őket pedig a párt egyházpolitikája vezette. Így nyugodtan kijelenthetjük, - mondták – hogy a papi békemozgalom a kommunista párt érdekeit szolgálta, népszerűsítette, félrevezette a naiv, közéleti szempontból tájékozatlan egyházi embereket, vagy nagyon jól tudták, hogy az egyéni érvényesülés útja a megalkuváson keresztül, vagyis saját közösségük elárulásán keresztül vezetett.

- Az állam és egyház rendezett viszonyát nem fogadták el, mert szerintük nem volt rendezett, totális diktatúra volt kifinomult módszerekkel.

1986.

- Az egyházi ellenzék ereje, aktivitása megnőtt, magatartásuk kihívóbb. Az egyházi vezetés velük szemben nem kellő eréllyel lép fel. Már nemcsak a katolikus, hanem az evangélikus egyházban is megjelent a belső ellenzék.

1987.

- Megyénk egyházpolitikai helyzete kiegyensúlyozott és jó. Az elhárítási területen továbbra sem tapasztaltunk nyílt, szervezett és társadalomra súlyosan veszélyes ellenséges tevékenységet. Minden egyházban és felekezetben – az adventistát kivéve – érvényesül az állammal őszinte együttműködésre kész egyházi vezetés befolyása és hatása.

- Az egyházi reakció ellenséges tevékenysége területünkön elsősorban a Bulányi György volt piarista szerzetes vezetésével országosan működő illegális kisközösségi tevékenységében tapasztalható. Operatív úton elértük, hogy a bulányista mozgalom egyik tekintélyes fiatal papi vezetőjét Győrből eltávolították.

Az előzőekben annyit említett bázisközösségi mozgalomról egy kicsit bővebben:

A második vatikáni zsinatot követően (1963-65) a katolikus egyházon belül világszerte megújulási mozgalom bontakozott ki. Ennek részeként több ország katolikus egyházában úgynevezett „bázisközösségi” mozgalom jött létre, hogy a korábban kialakult, de a személyi kapcsolatokat sokszor nélkülöző nagymértékű egyházközösségek mellett, vagy azon belül – gyakorta pap nélkül, pusztán a hívők aktivitására támaszkodva – szorosabb kötelékeket hozzanak létre. Akadtak azonban, akik a fokozatosan kiszélesedő mozgalom egyik-másik közösségét a hivatalos egyház tanításával és vezetésével összeütközésbe sodorták. Ez történt a magyar katolikus egyházban is Bulányi György pap és néhány társa részéről.

Sok veszélyt hordoznak magukban az új csoportosulások azáltal, hogy egyéni értelmezésekkel lényeges területen eltértek a katolikus tanítástól, az egyházfegyelemtől és ezzel együtt eltértek a katolikus egyház hivatalos irányától. A problémákról tárgyalt az 1974. évi Püspöki Szinódus, majd azt követően VI. Pál pápa is foglalkozott a bázisközösségekkel.

A hazai kisközösségek között van egy, amelyik Bulányi György személyéhez kapcsolódik és amelyik évek óta gondot okoz. Közösségükön belül többen eltértek a hivatalos katolikus tanítástól, probléma alakult ki az egyházi fegyelem kérdésében. Ennek írásbeli megnyilatkozása főként Bulányi György két műve: „Az engedelmeskedés” és „Az egyházrend”, amelyek kézirat formájában terjedtek el. A csoportosulás egyes tagjainál erős politikai ellenzékiesség mutatkozik meg.

Ennek gyökere visszanyúlik abba az időbe, amikor még nagy feszültség állt fenn az állam és az egyház között. Abban az időben Bulányi és csoportjának egyes tagjai börtönbüntetésben is részesültek. A politikai ellenzékiesség átcsapott egyházon belüli ellenzékiességbe. A Püspöki Kar Bulányitól megvonta a nyilvános papi működést és joghatóságot. A Hittani Kongregáció 1984-ben ügyrendje szerint megvizsgálta Bulányi munkáit. A vizsgálat eredménye: munkái téves, veszélyes és félreérthető állításokat tartalmaznak. A kongregáció kérte Bulányitól, hogy fejezze ki nyilvánosan az Egyház tanításaihoz való ragaszkodását. A dialógus készsége Bulányi részéről nincs meg.

Tehát az állambiztonság feladata az egyházi reakció tömegekre gyakorolt hatásának csökkentése, az ilyen személyek távoltartása a fiataloktól, valamint pozíciószerezés az egyházi vezetésben. A cél összességében az, hogy az egyházpolitikai kérdések az állam és párt érdekeinek megfelelően alakuljanak.

A megelőzés alkalmazásának feltétele az információszerzés és a helyzet pontos ismerete volt. Az állambiztonság operatív erői titkos (operatív) eszközök felhasználásával és operatív módszerek alkalmazásával szerezték meg a kívánt információkat. Az operatív módszerek közül a hálózati felderítés révén szerezte az állambiztonság az érdeklődési körébe került célcsoport tagjainak tevékenységéről a legtöbb általuk titkolni akart információt. Megjegyezni kívánom, hogy ez nemcsak az egyházi elhárítás területén igaz, hanem valamennyi elhárítási területre!

A hálózat: az állambiztonsági szervek titkos segítőtársainak – ügynökök, titkos megbízott, titkos munkatárs – összessége, akik közvetlen és személyes kapcsolatban állnak a célszemélyekkel vagy csoportokkal, ezért olyan fő eszköz a felderítésben, amely más operatív eszközzel nem valósítható meg.

Az Állami Egyházügyi Hivatallal szorosan kooperáló állambiztonsági szervek egyik legfontosabb célja az volt, hogy „lojális” - sok esetben beszervezett – egyháziakat juttasson vezető tisztségekbe. Az egyházi oktatási intézményekben kiépített pozíciók révén az ígéretes jelöltek korán – sokszor érettségi előtt, jelentkezéskor – feltérképeztük és karrierjüket titkosszolgálati eszközökkel egyengettük. Az ügynökök többsége terhelő vagy kompromittáló alapon lett beszervezve.

A kompromittáló anyagok a római katolikus papok és főpapok esetében a következőkből álltak össze: a cölibátus megszegése, titkos családalapítás, deviancia – köztük a homoszexualitás, pedofília vagy más idevágó defektus -, s jóval ritkábban anyagi javakkal való visszaélés. Mindazonáltal a III/III-1. Osztály és vidéki osztályai számtalan „hazafias” alapon működő hálózati személyt tart számon. A békepapként működő papok körében is többen voltak, akik hálózati személyként működtek együtt az állambiztonsággal.

Az egyházak elleni munka a hetvenes évektől az állambiztonság „sikerágazatának” számított. Egy 1973-as statisztika szerint a III/III-as Csoportfőnökségen, egyházi vonalon országosan 380 hálózati személyt foglalkoztattak.

A gondosan válogatott, évtizedes munkával beszervezett hálózati személyek a hetvenes évekre alkalmassá váltak az egyházak vezetésének manipulálására, kézben tartására, a társadalom ellenőrzésére. A magas műveltség, nyelveket beszélő egyházi „ügynökök” a Nyugat nyitási politikájának következtében hírszerző feladatokat is elláttak a Magyar Népköztársaság számára.

Az ifjúság körében tevékenykedő ellenséges elemek elhárítása

Ezt a tevékenységet a Belügyminiszter 016/1973. számú utasítása alapján kellett végezni. Ennek a tárgya: „BM. állambiztonsági szerveinek az ifjúság védelmével kapcsolatos feladatai.”

Idézet az utasításból:

„Az ellenséges elemek befolyásának csökkentése érdekében fel kell deríteni azokat, akik:

- a) az imperialista ideológiai diverzió hatására külső ellenséges szervezettel, hazánkkal szemben ellenséges tevékenységet folytató személyekkel, csoportokkal állnak aktív kapcsolatban,

- b) külső és belső ellenséges elemek hatására, kezdeményezésére vagy felhívására különböző ellenséges – nacionalista, anarchista, revizionista, álbaldali – politikai platformról támadják – mindenekelőtt az ifjúságot érintő kérdésekben – a párt politikáját, a kormány intézkedéseit, társadalomellenes, rendbontó magatartást tanúsítanak,
- c) szovjetellenes, szocialista tábor ellenes propagandát folytatnak, nacionalizmus, antiszemitizmus, cionizmus szításával másokat is befolyásolni, maguk mellé állítani igyekeznek, célzatosan a nemzeti érzések túlhajtására törekednek,
- d) ellenséges szervezetek, személyek, propaganda és más szervek befolyására szembe fordulnak társadalmi rendszerükkel, tevékenységükben a legális lehetőségek ellenséges célra történő felhasználása, szervezetsége, illegációra irányuló törekvés tapasztalható.”

E szakterület ellenőrzésének alapját az úgynevezett objektumi és vonalas elv követésében határozták meg. Kiemelt objektumként kellett kezelni elsősorban a felsőoktatási intézményeket, de más az „ellenséges fertőzöttség” szempontjából figyelemreméltó területeket is. Megyeinkben kiemelt objektum volt a Soproni Erdészeti és Faipari Egyetem, a Mosonmagyaróvári Mezőgazdasági Akadémia és a Győri Közlekedési és Távközlési Főiskola.

Vonalas elv alapján kellett felkutatni az ellenséges elemeket:

- az egyetemi, főiskolai hallgatók és oktatók körében,
- középfokú oktatási intézmények, szakmunkásképző intézmények tanulói és oktatói körében,
- nemzetközi építőtáborokba, nyári egyetemekre, nemzetközi szemináriumokra és konferenciákra, ösztöndíjjal tanulmányokra és ifjúsági rendezvényekre utazók körében,
- a legális, féllegális és illegális ifjúsági klubokban,
- közösségellenes, antiszociális magatartást tanúsító, ellenséges cselekményekre, renitenskedésre, rendbontásra hajlamos fiatalok körében, galerikban,
- a sportoló fiatalok és sportvezetők meghatározott körében.

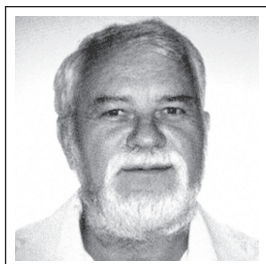
(Folytatjuk)

szél-járás

Tuba László

A mosonmagyaróvári piarista iskola története

3. (befejező) rész



Tanulmányi versenyek, vetélkedők, diákszínpad

Az alsó- és középfokú iskolák tanulóinak életkori sajátosságaiból fakad a versenyszellem. Ugyanakkor az oktatási intézmények részéről is megvan a törekvés arra, hogy ne csak a tanórán, iskolán belül, hanem egymás között is mérettessék meg magukat. Ezért már az első piarista tanévben a **versenyek** széles választékát találjuk, amelyeken az iskola tanulói helyezéseket értek el. Csak azokat soroljuk föl, amelyekben 1-3. helyezést értek el a mosonmagyaróvári Piarista Általános Iskola és Gimnázium diákjai. Városi versenyek: Fekete István Prózamondó Verseny, Radnóti Miklós Emlékverseny, Bolyai János Matematika Verseny, Zrínyi Ilona Matematika Verseny, rajzverseny; megyei versenyek: Kisfaludy Napok, „Emese álma” történelmi verseny, Mindszenty történelmi vetélkedő, Kitaibel Pál Középiskolai Verseny; területi, országos versenyek: Katolikus Iskolák Területi Versenye (vers), Színjátszó fesztivál, Fekete István Műveltségi Verseny, „Beszélni nehéz!” körök országos versenye, Katolikus iskolák országos helyesírási versenye. A nemes vetélkedők közül néhány megszűnt, újak indultak, legtöbbjük azonban évről-évre alkalmat nyújtott a diákok tehetségének bemutatására, de az is előfordult, hogy az iskolából nem volt vállalkozó a részvételre. 1997-ben a piarista iskola szervezett városi **anyanyelvi szavalóversenyt**. 2002. április 26-án a hagyományos anyanyelvi nap játékos vetélkedővel indult a díszteremben, majd a kápolnában a városi **Wathay Ferenc középiskolai szavalóversennyel** folytatódott. Kátai Zoltán énekmondó megzenésített verseket adott elő, s a budapesti Térszínház Csokonai Özvegy Karnyóné-ját mutatta be az eredményhirdetéssel záruló programban. 2006-ban ezen a programon föllépett a Kislapáros zenekar, és Petőfi: A helység kalapácsa című komikus eposzának előadásával színesítették az anyanyelvi nap programját a tanulók. 2007 áprilisában a pozsonyi Kicsi hang együttes adott elő megzenésített verseket a díszteremben. Benedek Elek születésének napján a Népmese napjának megrendezésével tisztelgett a nagy mesemondó előtt az intézmény, amely túllépve a városi kereteken 2008. ápr. 11-én regionális szavalóversenyt hirdetett meg. Ezen részt vettek a Pannonhalmi Bencés Gimnázium és a soproni Szent Orsolya Római Katolikus Gimnázium diákjai. A következő évi vetélkedésre már 8 megyei középiskola tanulói jelentkeztek. 2010-ben Stipkovitsné Katona Ágnes szervező tanár köszöntötte a Wathay szavalóversenyre érkezőket, és üdvözölte Kátai Zoltánt, aki évekkal előbb kezdeményezte a végvári katona emlékét ápoló szavalóverseny megrendezését. Ezúttal 2 kötelező és 1 szabadon választott verssel szerepelhettek a résztvevők, akik az eredményhirdetés előtt ismét Kátai Zoltánt hallgathatták, Wathay énekeiből adott elő.

2014-ben a **Kazinczy-verseny** dunántúli fordulóján Tarcsai Emese 7. osztályos tanuló a legjobbaknak járó Kazinczy-jelvényt kapta, Salamon Eszter 7. osztályos diák a megyei helyesírási versenyen lett 1. helyezett. **Borsicsné Molnár Márta** magyar tanárt Budapesten Arany Oklevéllel tüntették ki a versenyzőket fölkészítő munkájáért. Hegedűs Bori 11. osztályos tanuló 2019-ben szerepelt eredményesen, a Tatabányán megrendezett József Attila XIII. Nemzetközi Vers- és Prózamondó Találkozón a zsűri különdíjjal jutalmazta. Ő több országos és Kárpát-medencei versenyen szerepelt már sikerrel. Ősszel a Nemzetközi Versenyen arany minősítést kapott, és különdíjban részesült a József Attila szülőházában

készített klipjéért, amiben a költő Ajtót nyitok című költeményét dolgozta fel. Erős Réka 9. osztályos tanuló a Mezőfantiról elnevezett országos nyelvi versenyen 97%-os teljesítménnyel 2. helyezett lett.

Mind egyéniben mind csapatban sikerrel szerepeltek a piarista iskola tanulói a Holenda Barnabás Matematikai Versenyen és a Katolikus iskolák matematikai versenyén. 2017-ben Mosonmagyaróváron a Zrínyi Ilona Matematika Versenyen a hédervári iskolások is részt vettek. Tarnóczy Tünde 2005-ben az Angol Nyelvű Vers- és Prózamondó Versenyen, Tarnóczy Álmos a Német helyesírási és szépkiejtési megyei versenyen ért el első helyezést. Színházi élményben gyakran részesültek a diákok, amikor a Flesch-központ bérletes előadásait, győri vagy budapesti színházak produkcióját látogatták. Különleges élményt jelentett 1994-ben a németországi angol színjátszók előadása az angolul jól tudóknak a Széchenyi-teremben. 1995-ben a Kecskeméti Piarista Gimnázium Irodalmi Színpada a Fehér Ló Községi Házban Jelenits Istvánnak a Kalazanci Szent József keresztje című színdarabját mutatta be a piarista iskola tanulóinak és a helyi színjátszóknak. A közelmúltból említhetjük Szücs Nellinek a Fedák Sári életét bemutató önálló estjét 2019 márciusában a Fehér Ló Községi Házban, amelyen a piarista iskola diákjai és szüleik alkották a közönséget, akik az előadás után kötetlen beszélgetés keretében találkozhattak az előadóművésszel. Természetesen az előadói készséggel rendelkező diákok számára sok lehetőség volt a szereplésre, hiszen a piarista iskola és a város minden jelentős ünnepén, a vidéki rendezvényeken is szerepeltek versekkel, jelenetekkel, szerkesztett műsorokkal. 2007-ben például a rend alapításának évfordulójára rendezett ünnepségen musical részleteket, balett-jeleneteket mutattak be, 2009-ben Jelenits István már említett darabjának egyes jeleneteit adták elő. A **Piarista Diákszínpad** tagjai állandóan cserélődnek, kitartó munkával mégis teljes darabokat mutattak be: 2015-ben Tamási Áron Vitéz lélek, 2016-ban Gabnai Katalin A láperdő szelleme, 2017-ben Wodehouse Forduljon Psmithhez!, 2018-ban Babay József Postaláda című alkotását. Először 2017-ben vettek részt a Moson Megye Színjátszó Találkozón, ahol a legjobb adaptáció díjat nyerték el. 2020. febr. 28-án Rozványi Dávid Boldogságbolt című darabját játszották a mosoni Fehér Ló Községi Házban.

A művészeti nevelésnek hangsúlyos része az **éneke-zene**, e területen a tanulóknak tanórán kívül is lehetett a képességeiket fejleszteni (hangszeres zene, kórus), és az 5-12. évfolyamos tanulóknak minden évben alkalma nyílt az országos népdaléneklési verseny városi-területi és megyei fordulójában szerepelni, a legjobbak az országos döntőig jutottak el. 2005-ben és 2006-ban az iskola egymás után kétszer nyerte el a Timaffy László vándorserleget a megyei döntőn, amit a mosonmagyaróvári piarista gimnázium egykori tanítványáról, a híressé vált néprajzkutatóról neveztek el. Minden évben több dobogós helyet szereztek a **népdaléneklési verseny** városi-területi és megyei fordulójában a piarista tanulók, s tovább gyarapíthatták elismeréseik számát a középiskolásoknak évente meghirdetett **Kisfaludy Napok** győri bemutatóin. 2006-ban az általános iskolások közül az országos döntőbe továbbjutó 2 tanuló mindegyike arany minősítést kapott. 2010-ben a budapesti országos döntőn a piarista gimnázium Énekes rigók lány-együttese ezüst fokozatot szerzett. 2011-ben a Barsi Ernő Népdaléneklési Versenyben a városi-területi fordulón 1 arany és 2 ezüst, az Országos népdaléneklési minősítőn 2 arany és 1 ezüst fokozatot értek el az iskola diákjai, s a Kisfaludy Napok győri bemutatóin népdal, népzene kategóriában 2 arany, 3 ezüst; a táncdal, musical kategóriában 1 bronz; énekkar, kamarakórus kategóriában 1 arany minősítést kaptak produkciójuk elismeréseként.

A művészeti nevelés harmadik fontos területe az iskolában a **képzőművészet**, amelynek keretében a tanulók a tanítási órákba illesztve és szakkörökben ismerkedhettek meg a rajzolás mellett a gipszöntéssel, linómetszéssel, montázs- és kerámiakészítéssel, a monotípiával és tustechnikával, valamint a számítástechnika alkalmazásával. Két év múlva a mosonmagyaróvári piarista iskola kezdeményezte és szervezte meg a régió középiskolái és a piarista gimnazisták számára a hagyománnyá vált **Szále János szakmai találkozót és rajzversenyt**. Szále János festőművész a magyaróvári piarista gimnáziumba

kezdte, és Győrött fejezte be középiskolai tanulmányait, később a bécsi akadémián tájképfestészetet tanult. Az 1830-as/40-es években Pesten és Bécsben mutatta be romantikus tájképeit, s amikor betegsége miatt nyugdíjba vonult, az óvári piaristáknál élt. Festményeit és vagyona egy részét a piarista kollégiumra hagyta, értékes alkotásai 1950-ben egy kormányrendelet rendelkezésére a mosonmagyaróvári Hansági Múzeumba kerültek. 1993-tól, a keresztény iskola működésének idejétől szerepeltek munkáikkal a tanulók az évente meghirdetett **bibliai témájú rajzversenyen**, amelynek célja a rajztudás megmutatása mellett a Szentírás jobb megismerése. 2003-ban a Jelenések könyvéből választhattak bármilyen technikával megoldható feladatot a 6-18 évesek, munkájukat a zsűri 3 korcsoportban értékelte és jutalmazta. Változatos témákkal hirdette meg a következő évi pályázatokat a kiíró mosonmagyaróvári Piarista Általános Iskola, Középiskola és Kollégium a Szent Jeromos Bibliatársulat Győr Egyházmegyei Csoportjával. 2004-ben például Templom a Bibliában címmel kiírt rajzversenyen bíztatták alkotásra az évfolyamok diákjait.

Kórusok

A keresztény iskola hagyományaira építve a piarista iskola első tanévében mintegy **45 tagú kórus** készült az 1994/95-ös tanévnyitó ünnepségre és a harangszentelésre. Októberben egy kirándulás során Oggauban énekeltek szentmisén, és gyakran szerepeltek iskolai, városi ünnepségeken (október 23., ballagás, évzáró, szentmisék) is. **Neugebauer György**, az iskola tanára gyakran működött közre szertartásokon és hangversenyeken orgonán a magyaróvári plébániatemplomban. A piarista iskolákkal való kapcsolatok építése során 1994. okt. 14-16-án a kecskeméti Piarista Általános Iskola énekkara látogatott a városba és a Szigetközbe, s közreműködtek a kápolnában a vasárnapi szentmisén. November elején a budapesti piarista iskola kórusa érkezett látogatásra, és a mosoni templomban a Kossuth Lajos Gimnázium énekkarával közösen előadták Mozart G-dúr miséjét. Másnap az óvári templomban szerepelt a közös énekkar, s egy betétdal erejéig a mosonmagyaróvári piaristák is részt vettek a szertartásban.

Marquetantné Wagner Ilonától a 2004/5-ös tanévben **Keresztényné Barth Judit** tanárnő vette át az akkor csaknem 100 tagú kórus vezetését. Ebben 3-12. osztályos jó hallású gyerekek énekeltek egy-két-három szólamú műveket, de a munkában egyre több gondot okozott a tanulók közötti nagy korkülönbség. Ezért 2004 szeptemberében Sárközi Sándor igazgató tanácsára külön váltak, az általános iskolásokból megalakult a **gyerekkar**, a gimnazistákból a **vegyes kar**. Rendre felléptek az évnyitókön, évzárókön, a rendalapító Kalazanci Szent József és a város ünnepségein, kórus versenyeken és egyéb zenei eseményeken. Az évek során bővült fellépéseik helyszíneinek száma: az iskola nagyudvarán és kápolnáján kívül számos alkalommal énekeltek a mosoni és a magyaróvári plébániatemplomban, az egyetemi kar dísztermében, a Flesch Károly Kulturális Központban, a Fehér Ló Közösségi Házban és külföldön. 2006 óta lép fel a gyermekkar az **Éneklő Ifjúság** kórus-hangversenyein, amelyeken több alkalommal kapott arany- és ezüstminősítést. 2014 óta a Magyar Kórusok Szövetségétől kérik az értékelésüket, ennek színvonalát országosan elismert zsűri szavatolja. Változó helyszíneken, Mosonmagyaróváron, Lébényben, Halászában, Hegykőn és Mosonszolnokon rendezték meg a gyerekek számára is emlékeztető hangversenyeket, ahol a piarista gyermekkar teljesítményét arany minősítéssel vagy a még értékesebb arany diplomával jutalmazták. Legutóbb a Fehér Ló Közösségi Házban 2019. május 10-én rendezték meg négy iskola öt kórusa részvételével a minősítő találkozót. A 2017/18-as tanévtől heti két próbával működik a gyerekkar, sokan látogatják a szabadon választható péntek reggeli próbát. 2006-ban a szlovákiai Modor helységben adott a gyermekkar adventi koncertet, s ugyanebben az évben Csornán egyházzenei találkozón vett részt. 2009-től hat alkalommal énekeltek közös adventi koncerten a Ghymes Együttműködés címmel.

CD-jének dalait. 2016 tavaszán a Szélkiáltó együttesel volt közös költészet napi hangversenyük. 2018-ban felvették a kapcsolatot a felvidéki **szenci Szenczi Molnár Albert Alapiskola énekkarával**. Azóta rendszeresen látogatja egymást a két gyerekkar, több közös programon szerepeltek együtt. 2019. május 5-én és 6-án 36 énekkaros négy tanár kíséretével utazott Szlovákiába a Nemzeti Kulturális Alap támogatásával szervezett programra. Énekes szolgálatot adtak a szenci Szent Mihály templom szentmiséjén, másnap a város tanulóival együtt nagy sikerű műsorral köszöntötték az anyákat, s aktív közreműködői voltak az Esszencia zenekar koncertjének. Velük együtt léptek föl egy ízben a Ghymes, kétszer pedig a Kaláka zenekar koncertjén Mosonmagyaróváron.

A gimnazistákból álló **vegyes kar** 2014-ig 30–40 főt számlált. 2006-tól minden évben szerepeltek a középiskolás fiatalok **Kisfaludy Napok** kulturális seregszemléjén, ahol rendre arany fokozatot kaptak produkciójukra. Jártak és énekeltek Rév-Komáromban és Pécelen, s 2010-től négy alkalommal szerepeltek a Dunántúl középiskoláit versengésre hívó keszthelyi **Helikon** művészeti vetélkedőn, ahol az ezüst és bronz fokozatok után 2018-ban a 22 tagból álló kamarakóruossal sikerült arany fokozatot elérniük. 2014-ben csatlakoztak a vegyes karhoz a nyolcadikosok, 2017 óta pedig a rátermett hetedikesek is itt énekelnek. Népszerű és nagy kihívást jelentő alkalom a vegyes kar számára a Mosonmagyaróváron hagyományokkal rendelkező **koncertmise**. 2009–10–11 tavaszán Mozart remekműveit adták elő a Mosonmagyaróvári Kossuth Lajos Gimnázium, a budapesti piarista fiúkórus és a győri Kazinczy Ferenc Gimnázium lánykarával, négy ifjú szólista közreműködésével és a győri főiskolai zenekar kíséretével. 2014-ben az akkor 30 tagot számláló vegyes kar a pesti és nagykanizsai piarista testvériskolák közreműködésével Haydn F-dúrban írt Jugendmesse-jét adta elő a helyi Kossuth-gimnázium és a szenci egyházi kórus közreműködő énekes vendégeivel. Vereb Zsolt igazgató atya szervezésében a bécsi Piaristen Kirche-ben a rendes vasárnapi misén is elénekelhette a művet a mintegy 120 tagú egyesített kar. Minden alkalommal a budapesti piarista karnagy, Melegh Béla dirigált.

Négy piarista gimnázium 7 kórusa (Bp., Szeged, Nagykanizsa, Mosonmagyaróvár) szerepelt a 2018. április 6-án és 7-én Mosonmagyaróvárrott megszervezett **kórustalálkozón és jótékonyági hangversenyen**. A szegediek moldvai táncházat tartottak, jutalmul a Mosoni-Dunán a 160 résztvevő sárkányhajózásán pihenhette ki a fáradalmakat. Másnap a budapesti és nagykanizsai kórusok Shütz A Megváltó hét szava a keresztfán című oratóriumát adta elő a Vereb Zsolt celebrálta szentmisén az óvári plébániatemplomban. Az utóbbi években vetésforgó-szerűen ad otthont a piarista kórustalálkozásnak a budapesti, a nagykanizsai és a mosonmagyaróvári iskola. A hagyomány szerint az énekkarak bemutatkozó koncertjét másnap egy közös mű (koncertmise vagy oratórium) előadása követi. Utolsó napon a kórusok a város templomaiban énekelnek szentmiséken. Jó munkakapcsolat fűzi össze a kórusokat a Harmónia zeneiskolával. **Karácsonyné Molnár Andrea** hegedűtanár két esztendeig a piarista gyermekkar egyik karvezetője is volt, **Takácsné Pollák Rita** és **Takács István** népzene tanárok sok fellépésen segítettek be hangszeres kísérettel. Alkalmanként magukra vállalták tanítványaikkal a külön hangszeres próbákat, szükség esetén egy kis zenekart toboroztak össze segítségül. Több énekkaros diák a **Mosonyi Mihály Alapfokú Művészeti Iskola** növendéke, számítani lehet az ő hangszeres közreműködésükre is. **Fazekas Márton** a piarista iskola tanára zongora- és orgonakísérettel segíti ki rendszeresen a vegyes kart, a gitáros énekeket basszusgitár kísérettel színesíti. **Nyerges - Zombó Katalin** az iskolai miséken kíséri orgonán a kórust. **Adamát Lajos** atya a gitáros misék zenei szolgálatára nevelte ki éveken át a lelkes diákokat, tőle Varga Veronika tanítónő vette át a stafétabotot, így az osztály- és évfolyammisék egy részén az ő növendékei kísérik gitárral az énekeket.

Sport, táborok, kirándulások

Fontos helyet foglal el a piarista iskola életében az egészséges életmódra nevelés. Ennek eszközei a testnevelési órák, sportszakkörök, hétvégi kirándulások, a különböző sportversenyek, szünidei túrák és táborok. A keresztény iskola indulása után rögtön bekapcsolódott a város sportéletébe. 1990 óta a tanintézmény a mosonmagyaróvári atlétika motorja. 2002-ben a város **Cséfalvay Attilát**, az iskola tanárát bízta meg a városi sporttábor szervezésével, amelyben évente mintegy száz gyermek ismerkedik meg a sportágak alapjaival. 1994 szeptemberében Mosonmagyaróvárra szállították azt az Alsóörsön vásárolt 2 db 4 személyes túrakenut, amelyeket pénzadományból vett az iskola. Így már ősszel megkezdődhetett a vízi-élet a környék folyóin, télen pedig a tanár-diák (lányok-tanárnők, fiúk-tanárok) kosármecsen mérték össze erejüket az órákon kívül is mozogni vágyók. Sok dicsőséget szereztek a különböző városi, megyei, országos sportversenyeken indulók az iskolának atlétikában, labdarúgásban, úszásban, cselgáncsban és sakkban. **Lőrincz Imre** az 1990-es években távolugrásban és 100 m-es futásban négyszer nyert országos bajnokságot, **Cseh Domonkos** a diákolimpián és az országos bajnokságon 4 arany-, 3 ezüst- és egy bronzérmet gyűjtött be atlétikában, **Schwendtner Ákos** 1997-2000 között az országos cselgáncs versenyeken két alkalommal lett első, háromszor második, kétszer harmadik helyezett. **Ballabás Árpád** a kerékpárosok országos bajnokságán 2 ezüst és 2 bronzérmel szerzett, s a diákolimpiát összetett versenyben is megnyerte. Karatében **Fazekas Éva** első lett a korosztályos Európa Bajnokságon, Fazekas Richárd második. 2005-ben ismét megrendezték az iskolai évbúcsúztatót az azt a formáját, amelyben 2005 percet futballozott a jelentkező 12 csapat, köztük 3 lánycsapat is. Másnap a fáradók közé Sárközi Sándor igazgató is beállt, hogy a pomponos lányok mellett játékaival is buzdítsa a csapatokat. 2009-ben öt középiskolás csapat játszott körmeccset a Haller-iskola tornatermében, a lovakat kedvelők a rajkai lovas iskolában hódolhattak kedvtelésüknek. 2014-ben a megyei atlétikai diákolimpián születtek nagyszerű piarista eredmények: a négy tusa megyei csapatversenyben Győrött a III. korcsoportos lányok első lettek, **Sztranyovszky Bianka** öt aranyérmel a legeredményesebb egyéni győztes lett. Az első helyezettnek tovább jutottak az országos döntőre.

Az 1990-es évek második felétől a 2. osztályosok a tanév folyamán megtanultak úszni. A mindennapos testnevelés keretében a sportolás sok formáját űzhették a tanulók a felújított tornateremben, a modern konditeremben és a közeli atlétika pályán. Három évtizede két lelkes testnevelő (Szitás László, Cséfalvay Attila) szervezi a tanórai és azon kívüli sportolást, továbbá a különböző színtereken folyó küzdelmeket (atlétika, labdajátékok stb.). **Szitás László** többször részesült a legjobb edző, kiváló edző elismerésben, **Cséfalvay Attila** két alkalommal lett Mosonmagyaróvár kiváló testnevelője, és kétszer kapta meg a Győr – Moson – Sopron Megye Szolgálatáért Érdemérem kitüntetés sport tagozatban.

Először 2005. április 7-én szervezett hagyományteremtő szándékkal egészségnapot **Varjúné Szajkó Anikó** tanár és drogkoordinátor a Piarista Általános Iskola és Középiskola diákjai számára. A program célja az volt, hogy az egészség értéként jelenjen meg a gyermekek életében, s ezzel hozzájáruljon a harmonikus személyiség kialakításához. Játékos versenyeken vettek részt az alsó tagozatosok, fogorvosi rendelőben tanulhatták a helyes fogápolást, osztályfoglalkozásokon pedig a helyes táplálkozást. A felső tagozatosok és a gimnazisták a diákönkormányzattal választottak témákat, amelyekről gyermekorvossal, védőnővel, fodrásszal, kozmetikussal, dietetikussal, gyógytornásszal, katasztrófavédelmi és rendőrségi szakértővel és az Állami Népegészségügyi és Tisztiorvosi Szolgálat szakembereivel beszélhették meg problémáikat. Lehetőség volt több orvosi vizsgálat elvégzésére: szemvizsgálat, vérnyomás- és vércukor-mérés. A város és környéke 91 meghívott óvodása játékos sportvetélkedőn próbálhatta ki magát. Később is megrendezte az iskola az egészséget középpontba állító színes és hasznos programokat. 2019 októberében például a hédervári tagiskola előadásai, beszélgetései és

bemutatói az alábbi aktuális kérdésekkel foglalkoztak: elsősegélynyújtás, iskolai zaklatás, egészséges táplálkozás, szerelem – párválasztás, környezetvédelem, az internet veszélyei. A mosonmagyaróvári iskola már a 2000-es évek elején készült pedagógiai programjába is beépítette a 4-14. osztályokban az egészséges életmódra nevelést. Hetente mentálhigiénés szakember fogadta egyéni tanácsadón a tanulókat, s bár a közösség életében nem okozott gondot a kábítószer, a Városi Kábítószer Egyeztető Fórum munkáját is segítették a pedagógusok. A diákok tették díszítésükkel barátságosabbá a Fő utcai gyerekkendőt és tanácsadót.

Minden iskolai korosztály számára maradandó élményt nyújtottak a különböző túrák és táborok. Már az 1995. évi nyári tervek között szerepeltek a 8–9 fős mosoni-dunai és tiszai vízi túrák, a 10–12 fős 1–2, 3–4 napos **kerékpár túrák, gyalogtúra és cserkész tábor**. Később a választékot bővítették a várjárások, erdei túrák, vitorlás, lovas-, gólya- és sítáborok, valamint a **szigetközi kenutáborok**. A félévi értesítő kiosztása után 1995. februárban Szlovákiában töltötték el az egyhetes sí-szünetet a 7. osztályosok, akiket a tantestület hat tagja és egy orvos szülőként kísért. A szabad helyeket más évfolyam tanulói töltötték ki. Több éven át hagyományosan a hetedik osztályosok vettek részt a szlovákiai sítáborokban, a szegényebb tanulókat támogatta ebben az iskola. A 2000-es évek közepétől azonban annyira megrágultak a költségek, hogy az iskola nem tudta megszervezni a téli tábor, helyette bevezette a kötelező kétnapos téli túrát. Maradt a családi síelés. Néhány év múlva ismét szervezett keretek közt tért vissza a téli sport. 2016 telén a Gerlitzén síparadicsomban 1000-1900 méter közötti magasságban összesen 42 km hosszúságú, széles sípályák várták a piarista diákokat. Szitás László szervezte a 6 napos tábor, amelynek a végére a kezdők megszerették a síelést, a haladók pedig elmélyíthették tudásukat. Persze nemcsak a síelők élvezhették a téli mozgás örömét az iskola diákjai, ugyanis a félév zárása után mindnyájan kétnapos gyalogos, korcsolyázós, szánkózós túrán vettek részt.

2003-ra nyúlik vissza a 4. osztályosok **erdei iskolája**. Két osztály táncsal, kézműves foglalkozással, kirándulással és a Szigetköz élővilágának megismerésével töltötte ki az öt napos programot. Május - június hónapban van az osztálykirándulások ideje, a kisebbek megyén belüli, a nagyobbak dunántúli vagy országos útvonalat választanak. A **nyári táborok** egy részének csak annyi köze van a sporthoz, az egészséges életmódhoz, hogy az is szerepel a szabadidő eltöltésében, esetleg szép természeti környezetben zajlik a diákok pihenője, de egy-egy tantárgyhoz vagy az ismeretszerzéshez kapcsolódik a tematika. 2006-ban a matektábor Kimlén, a könyvtáros tábor Pannonhalmán volt, a 4/a a Bakonyban, a többi alsós Szegeden járt. Doborgazszigeten az általános iskolások élvezték a nyarat, az angol és az informatika tábor Mosonmagyaróváron fogadta a jelentkezőket. Ugyanebben a tanévben a téli túrák célállomása a gimnazisták számára a Bakony, Rajka, Győr, Dunaremete és Tatabánya volt. A 12. osztályosok nem mentek messze, a mosonmagyaróvári Vár-tón korcsolyáztak egy jót. 2010-2012 nyarán szigetközi kenutábor, egész napos családi kerékpár túra, „Lópofa” lovas, balatoni, őrségi, mese- és kézműves tábor színesítette a választékot. A **X. mosonmagyaróvári sporttábort** Cséfalvay Attila szervezte 84 gyermeknek, közülük 32 piarista diáknak.

2011-ben 26 túrázó indult busszal Erdélybe, ahol nyolc nap alatt 2400 km-t tettek meg, s közben alkalmuk nyílt gyaloglásra, hegymászásra is. 2012-ben Dunakilitin 31 diák vert tábor a Vadvíz Campingben, 39 alsós a Kőszegi-hegységben járta a természetet, és két alkalommal 73 kisdíák nyaralt a Várbalogon rendezett mesetáborban, ahol alkalmuk nyílt kézműves foglalkozásokon ügyeskedni. Két tanár és 6 gimnazista utazott Csehországba a Piarist Youth Meeting-re itt a napi közös mise és esti ima mellett a résztvevők bemutatkozása, tánctanulás, kirándulás, koncert és sportolás szerepelt a programban.

A földrajzi, történelmi és irodalmi ismeretek elmélyítését, bővítését és nagyszerű élményeket tartogattak a Kárpát-medence magyarok lakta területeire szervezett **kirándulások** a Határtalanul pályázat anyagi támogatásával. Így jártak a hédervári tagiskola nyolcadikosai a Felvidéken 2017-ben Garamszentbenedeken, Selmechányán, Nyitrán és Csejten; a mosonmagyaróvári hetedik osztályosok

2019-ben 3 nap alatt Szencen, Léván, Nyitrán, Bajmócon stb., s Privigyén ellátogattak a történelmi Magyarország első piarista iskolájába is. Néhány piarista diák Alsóbodokon a Csemadok által szervezett tavaszi táborban Nyitra környékével és a Zobor környéki hagyományokkal ismerkedett. 2010-ben 3 mosonmagyaróvári diák egy hetet töltött a Honismereti Szövetség felvidéki táborában, ahol Trianon volt a téma, és kiránduláson ismerkedtek Selmecbánya és környéke történelmi emlékeivel. Az eseményről hírt adó újság így összegezte a kirándulások célját és hasznát: „*A felvidéki testvérintézmények és templomok meglátogatása, az élményekben gazdag programok, a rengeteg értékes és érdekes információ, mind-mind erősítik diákjainkban a piaristákhoz és nemzetünk múltjához való kötődésünket.*” (Piaristák nyomában a Felvidéken.= Hír 14 Mosonvármegye. 2019. 5. sz. jún. 17. 7. p.) 2019. június 8-án a piarista iskola Bécsbe vitte el egynapos kirándulásra azokat, akik a tanévben nyelvizsgát szereztek vagy előrehozott érettségit tettek. Mindenki a tanult idegen nyelven hallgathatta Schönbrunnban az idegenvezetést.

Tánc, bálók, játékonyság

A piarista rendet alapító Kalazanci Szent József tevékenységét kezdetől jellemezte a szociális érzékenység, amely a tanító rend működésének később is alapelve maradt. Ez a szemlélet a mosonmagyaróvári piarista iskola gyakorlatát is áthatotta, érvényesült a diákokhoz való viszonyban, ugyanakkor arra sarkallta a gyerekeket és szüleiket, hogy ők is gyámolítsák a rászorulókat. Már az 1994/95-ös tanév során 50-100%-os étkezési hozzájárulást adott az iskola 50 tanulónak. Létrehozták a **Zsidanits István Alapítványt**, amely a támogatóktól és a pályázatokból összegyűlt pénzből az iskola oktató-nevelő munka körülményeinek javítása mellett kirándulások, iskolai és iskolán kívüli programok megvalósításában segített. 2019-ben összesen 100 diák tanulmányi kirándulását, a hédervári tagiskola Timaffy-napi rendezvényeit és Szücs Nelli színművész Fedák Sári című önálló estjének megvalósítását tette lehetővé. Az általános iskola három pedagógusa egy szülő segítségével 1999-től szervezett **napközis tábort** az iskola nehéz körülmények között élő alsósai számára. Fertőszentmiklóson találták meg a tervüknek megfelelő helyet, ahol az egyhetes nyaralás alatt éveken át élményekhez juttatták a gyerekeket. A tábor programjában Fertőd, Nagycenk és Sopron nevezetességeinek megismerése mellett hangverseny, agyagozás, szekerezés, gyöngyfűzés, fonás és lovaglás is helyet kapott.

Kiszelka Mariann ötletét játékonysági bál megrendezésére először **Erdősné Benke Éva** és **Nagyné Bolla Éva** támogatta. 1999-től évente megszervezték, hogy bevételéből a rászoruló diákok nyári táborozását, kirándulását és sportfelszerelés vásárlását támogassák. Mintegy 350 fő vett részt az első játékonysági bálon, amely a nyolcadikosok nyitótáncával indult, és az iskola munkatársainak műsorával folytatódott. 2004. nov. 20-án a Piarista Általános Iskola és Középiskola nevelőtestülete játékonysági báljának a helyi egyetemi kar a dísztermében adott helyet. 2008-tól a tánc világával szeptember óta ismerkedő először bálózó nyolcadikosok szüleikkel itt táncolhatták el életük első keringőjét. A bálokon az iskola pedagógusai adtak változatos műsort, s az értékes tombolatárgyak kisorsolása anyagi alapot teremtett a rászorulókat támogatásához. 2016-ban már 19. alkalommal szervezték meg a bált 430 vendég részvételével. A felnőttek műsora után három 8. osztály mutatta be táncstudását, amit vacsora, tombola, árverezés és tánc követett. Januárban a végzős gimnazisták szalagavató báljuk előtt a kápolnában szentmisén vesznek részt. Az elmúlt évekre való humoros visszaemlékezés és a tánc helyszíne eleinte a Széchenyi-terem volt, 2006 óta az egyetemi kar aulája. Február a **farsangi bál** ideje. Ezt 2020. febr. 15-én a felső tagozatosok az egyetemi kar Phare épületében tartották, többen jelmezben jelentek meg. Mulatságos feladványok, ötletes produkciók, evés, ivás tombola és tánc töltötte ki a vidám órákat. Az alsó tagozatban folyó néptánc oktatás eredményéről adtak számot a tanulók a 2008-tól évente megrendezett **Piarista Táncforgatagon**.

Dr. Antall Józsefné volt a 2003. évi első **pünkösdi bál** fővédnöke, s megtisztelte az eseményt a megyei közgyűlés elnöke és a piarista rend tartományfőnöke is. A következő évben Habsburg György főherceg fővédnöki minőségében nyitotta meg első táncával a bált. 2005-ben Urbán József tartományfőnök köszöntője után a diákok műsorával és a 8-9. osztályosok táncvizsgájával folytatódott a mulatság, az első táncot hagyományosan a szülőjükkal járták el. Ha szükség volt rá, másokon is segített a piarista iskola közössége. Ezért kezdtek gyűjtésbe 2010-ben a kolontári iszapkatasztrófa hírére. Két nap alatt egy kisbusznyai adomány jött össze. A belőle összeállított segélycsomagokat októberben vitték el a devecseri iskolába, a pénzt közvetlenül az intézmény számlájára utalták, s 15 devecseri diákot hívtak meg a mosonmagyaróvári Ghymes koncertre. Nem véletlen, hogy 2013. dec. 5-én, az Önkéntesség Világnapján Hoffmann Rózsa államtitkár elismerő oklevelet adott át a mosonmagyaróvári piarista iskolának azok között az oktatási intézmények között, amelyekben a diákok teljes létszáma megkezdte és teljesíti a közösségi szolgálatot. A tanulók többsége ezt a vállalását Mosonmagyaróvár szociális létesítményeiben hajtotta végre.

Az iskola társadalmi kapcsolatai

Bár az egyházi iskolákat erős belső összetartozás, közösségi élet jellemezte, ez nem jelentett bezárkózást, elkülönülést a körülöttük zajló társadalmi történésektől. Sőt, éppen a piarista iskolákat a nemzethez, nyelvéhez, kultúrájához és társadalmi törekvéseihez való különös kötődés, ragaszkodás motiválta a történelem során. A mosonmagyaróvári piarista iskola életében is fontos szerepet töltöttek be az **állami, nemzeti, társadalmi ünnepek**, a haladó áramlatokhoz való kapcsolódás. Így az intézmény közössége rendszeresen megemlékezett március 15-éről, a holocaust, a doni áttörés és a kommunizmus áldozatairól, a gyermeknapról, a magyar kultúra és az anyák napjáról. Többnyire iskolai keretben szentmisével, emlékműsorral, temetői koszorúzással, közös ünnepléssel.

Mosonmagyaróváron különös jelentősége van az 1956-os forradalomra és az **október 26-ai tragikus sortűzre** való emlékezésnek. 1994. október 23-án az ipartelepi olasz kápolnában és a Gyász téri emlékműnél volt az iskolai megemlékező műsor, este a városi ünnepségen az intézmény tanulói is verseket mondtak. Október 26-án a városi sortűz napján, a tanév második rekollekcióján Farkas István kecskeméti igazgató vezette az elmélkedéseket, amelynek témája a másokért való áldozatvállalás volt. 2010. június 6-án a Trianon keresztnél az iskola és a Zsidanits Közéleti Társaság szervezésében emlékeztek a **trianoni békeszerződés 90. évfordulójára**, amely súlyosan megcsonkította a történelmi Moson vármegyét. Farkas István beszéde után dr. Popély Gyula felvidéki történész idézte föl a tragikus eseményt, utána a piarista iskola diákjai és a Kormorán Baráti Kör együttes műsora következett. Az ökumenikus áhítaton Csáfordy Julianna református lelképásztor és Kiss Miklós evangélikus esperes is imádkozott a határon túl élő magyarokért. 2020. január 7-én a **nemzeti összetartozás évének** nyitóünnepségét tartották a piarista iskola kápolnájában. Zsódi Viktor iskolaigazgató köszöntőjében elmondta, hogy a rendezvény megszervezésével az intézménynek az a célja, hogy a határokon átívelő összetartozás tudatát kifejezze. Felidézte az iskola határon túli magyar kapcsolatait, s ezek nevelő, gazdagító hatását a tanulókra. Dr. Árvay István köszöntője után dr. Rétvári Bence államtitkár emlékezett meg a békediktátum aláírásáról, a békeszerződés nemzetünkre tett hatásáról, s a nemzeti összetartozás eszméjéről. Az ünnepség végén dr. Nagy István agrárminiszter emléktáblát leplezett le az iskola udvarán.

Az ünnepségeken túl több más tanórán túli és tananyagon kívüli esemény is erősítette a tanulói fűszár kapcsolatát az őt körülvevő társadalommal, a nemzeti emlékezettel. 2004 januárjában a Rákóczi-szabadságharc 200 éves évfordulójára emlékkiállítás nyílt az iskolában, amit bárki díjtalanul megnézhetett. 2008. novemberben a Piarista Szülői Választmány és a diákönkormányzat Nyugat-napokat rendezett a piarista iskolában az irodalmi folyóirat indulásának 100. évfordulóján. Filmvetítés, irodalmi teaház, a

Túlpart Együttes XX. századi költők megzenésített verseinek koncertje szerepelt a programban, s az érdeklődők a Deák-téren megnézhatték a Petőfi Irodalmi Múzeum utazó kiállítását. Végül a zenében élő irodalomról Borián Elréd bencés szerzetes-tanár beszélgetett Gryllus Dániellel, a Kaláka együttes vezetőjével. Szendrey Júlia életútjáról Ratzki Rita irodalomtörténész állított össze kiállítást, amit 2011 tavaszán más iskolák csoportjai is látogattak. Májusban az Európai Unió fordítási főigazgatásán 9 éve dolgozó **Lang Julianna** látogatott a piarista iskolába, s az EU-ról beszélgetett a diákokkal. Lang Julianna a mosonmagyaróvári Kossuth Lajos Gimnáziumban érettségizett, majd két évig tanított a piarista iskolában. Most az Európai Unió Tanácsának magyar elnöksége által kezdeményezett Vissza az iskolába! akció keretében tért vissza egykori munkahelyére.

Külön említést érdemel az a baráti kapcsolat, ami a piarista iskolát fűzi a **szenci magyar tanítási nyelvű alapiskolához és gimnáziumhoz**. Először a CSEMADOK helyi szervezetével vették föl a kapcsolatot, s 1999-től néhány évig saját zsebből fizették a buszt, amely a Szenczi Molnár Albert Napokra vitte a piarista iskola diákjait és pedagógusait. Később a kapcsolat a sportra is kiterjedt, s a Rákóczi Szövetség pályázatain sikeresen indulva ingyenessé váltak az odautazások. 2007-ben a Rákóczi Szövetségnek ifjúsági szervezete alakult a mosonmagyaróvári piarista iskolában, s a szenci iskola a mosonmagyaróvári testvériskolájává lett. 2019-ig **Stipkovitsné Katona Ágnes** vezette az ifjúsági szervezetet, ezután a posztot Tóth Tibor történelem tanárnak adta át. A 2011/12-es tanévben pályázaton cserediák programot nyert az iskola, azóta a szenci iskolával többször látták vendégül egymás tanulóit. Ezek az utak nemcsak a különböző ünnepeken, sportrendezvényeken való részvételt jelentették, hanem lehetőséget teremtettek a környékbeli táj megismerésére is.

Nem iskolai, hanem közéleti céllal alapította a **Zsidanits Közéleti Társaságot** Farka István piarista atya. A hasonló világnézetű, meggyőződésű felnőtteknek teremtett fórumot a Moson Megyei Kultúrkör előadássorozata, amelynek rendezvényeit 2003-ban 150–200 fő látogatta. A „kukkolós szubkultúra” elleni magasabb igény szellemében a piarista iskolában szervezett öt előadáson többek között szerepelt dr. Benyhe István, Kovács K. Zoltán, Farkas István és Jelenits István piarista és Nemeshegyi Péter jezsuita atya.

A diákok öntevékenysége

Illő, hogy először a magyaróvári piarista öregdiákokat említsük, akik a **Magyar Piarista Diákszövetség Mosonmagyaróvári Tagozatában** már a keresztény iskola idejében tevékenykedtek. Székhelyük a Flesch Károly Kulturális Központban volt addig, amíg 1994-ben megalakult a mosonmagyaróvári Piarista Általános Iskola és Gimnázium. 1994. augusztus 29-én a tanév kezdetekor a tagozat ünnepélyesen átruházta a helyi csoport vezetését Pályi Gábor iskolaigazgatóra. Ettől kezdve összefüggéseiket rendszeresen az iskolában tartották, és mindig részt vettek a régi piarista tanárok sírjának november elsejei koszorúzásában és az iskola olyan ünnepein, amelyen nem csak a szűkebb közösség (diákok és tanárok) vett részt. Természetesen a keresztény és a piarista iskolában tartották osztálytalálkozóikat a Kossuth Lajos Gimnázium évfolyamai is, akik ebben az épületben végezték tanulmányaikat.

1995 őszén alakult meg a Mosonmagyaróvári Diákönkormányzat. Első ülésén megvitatták a szervezeti szabályzatot, a következő időszak programját és vezetőket választottak. Diákpolgármesternek Révész Bélát, a piarista gimnázium 2. osztályos tanulóját választották meg. Ma már **Iskolai Diák Bizottság** (IDB) működik a mosonmagyaróvári piarista iskolában, amelynek elnöke részt vehet a tantestületi értekezleteken is. A diákok képviselői szervezete mozgósítással, szervezéssel részt vesz minden olyan iskolai jótekonysági akcióban (jótekonysági gyűjtés, diáknapiak, versenyek szervezése), amelyben a diákok cselekvő részvételére van szükség. Hagyomány, hogy az adventi időszakban édesseget, könyvet, ruhát, játékot gyűjtenek a nagykarolyi piarista nővérek gyermekotthona lakói számára. Az IDB elsősorban más piarista iskolák diákszervezeteivel tart kapcsolatot.



1994. október végén jelent meg a **SULI NEWS iskolaújság** 1994. évi első száma Pályi Gábor igazgató bevezetőjével. Alcíme szerint az újság *A Mosonmagyaróvári Piarista Általános Iskola és Gimnázium diáklapja* volt, de a III. évfolyam 1. szám jelzést viselte, eszerint első két évfolyama a Mosonmagyaróvári Keresztény Általános Iskola és Gimnázium kiadásában 1992-93-ban jelent meg. 1994-95. évi számaiban megemlékeztek a tanév egyházi és iskolai ünnepeiről, a fontosabb évfordulókról, tartalmaztak idegen nyelvi oldalakat, híreket, aforizmákat, verseket, rejtvényeket, humort stb., mint az „igazi” újságok. 2004-ben **Kustánné Enzsel Katalintól Stipkovitsné Katona Ágnes** tanárnő vette át az iskolai újság szerkesztését. Osztálya tehetséges tagjai örömmel láttak neki a szerkesztői munkának, pedig a szükséges technikai háttér még elég hiányos volt. Az általuk indított lap új neve **PIÁR DIÁK** lett, s havonta, kéthavonta jelent meg. Mindig akadt egy kolléga, aki segített egy cikk vagy téma ajánlásában az alsó tagozattól a középiskolás tanárokig. Szenci példára meg-

határozott példányszámú lapot készítettek, amit minden osztály maximum 1000 Ft értékben meg is vett az újságárusoktól. Külön számlán tartották nyilván a lap pénzét, így a 2013. évi átadáskor semmi probléma nem merült föl. A SULI NEWS-nál említett tartalmakon túl filmajánlóval, eseményekről szóló fényképes beszámolókkal, tanárokkal készült interjúkkal stb. gazdagodott az újság kínálata.

A piarista iskola első tanévétől az intézmény fenntartásában működött a **70. sz. Széchenyi István Cserkészcsapat**. Hat őrsben, 2 szakaszban 56 cserkésszel hetente folytak a foglalkozások, s havonta kirándultak a megye városaiba, tájaira. Nagyszentjánoson 18 fő vett részt a VII. Cserkészkerület által szervezett versenyen, s a kerületi őrsvetítő tanfolyamon 8 cserkész szerzett képesítést. Részt vettek a csapat tagjai a május 28-ai hősök napja rendezvényen a magyaróvári temetőben, és pünkösdhétfőn a Háromtölgy kápolnánál 10 újonc sikeresen próbázott és tette le a cserkészfogadalmat. 2001-ben pünkösdhétfőn ugyanott 17 fővel gyarapodott a csapat, s a régiiek megújították a fogadalmukat.

FORRÁSOK

Könyvek, aprónyomtatványok, honlap

A mosonmagyaróvári Piarista Általános Iskola és Gimnázium évkönyve 1994/95. Szer. Pályi Gábor. Hely, év nélkül.
A mosonmagyaróvári Piarista Általános Iskola, Gimnázium és Diákotthon tájékoztatója. Hely, év nélkül (Leporelló)
Fekete István: Kedves Rudi Bátyám! Levelek Láng Rudolf Rezső tanárhoz (1938-1969). Szerk.: Láng Ágostonné, Pályi Gábor. Mosonmagyaróvár, Piarista Általános Iskola, Gimnázium és Diákotthon, 2002. 186 p.
Óvári sárkánykönyv. Szerk.: Borsicsné Molnár Márta, Pénzesné Börzsei Anita stb. Mosonmagyaróvár, Piarista Általános Iskola, Gimnázium és Diákotthon, 2002. 139 p.

Mosonmagyaróvári Piarista Iskola 2003. Falinaptár. Mosonmagyaróvár, Piarista Általános Iskola és Gimnázium. Év nélkül.

Óvári Piár. /Tájékoztató./ Piarista Általános Iskola, Gimnázium és Diákotthon, Mosonmagyaróvár. Hely, év nélkül. (Leporelló.)

A mosonmagyaróvári Piarista Általános Iskola és Középiskola tájékoztatója. Hely, év nélkül. (Leporelló.)

Periodikák

Hitvallás. 2002–2009.

Kisalföld. 1990. 1. sz. – 2020. 77. sz. (Rövidítése: K)

Mosonmagyaróvár. Próbaszám: 1988. dec. 16., 1989. jan. 7. – 1990. nov. 24.

Moson Megye. 1. mutatószám: 1991. jún. 29., 2. mutatószám: 1991. szept. 7. 1991. szept. 28. – 1997. jan. 15.

Mosonvármegye. 1997. márc. – 2020. márc. (Rövidítése: Mvm)

Piár Diák 2005 – 2013.

Piaristák MA. A magyar piaristák lapja. 2011-2019.

Cikkek

B.E.: Megalakult az első diákönkormányzat. = K 1995. nov. 7. 8. p.

Sz. Ildikó: Igényes tudásra nevelés. A jó iskola elsősorban legyen családias. = K 1997. jan. 2. 8. p.

Vida Melinda: Festmények a piarista iskolának. K 1997. jún. 19. 8. p.

Kiss Miklós: Tudomány és jámborság. A gimnáziumi oktatás 260 éve. = K 1999. nov. 5. 8. p.

Kiss Miklós: Jubileumi tanévnít. = K 2000. aug. 29. 8. p.

B. E. : Otthonra talált az atya. Piarista iskola. Rendház alakult. = K 2001. szept. 17. 7. p.

Piaristák: nyílt napok, sárkánykönyv. = K 2002. febr. 16. 7. p.

Anyanyelvi nap a piaristáknál. = K 2002. ápr. 26. 7. p.

Kiss Miklós: Visszatért a Lajta-parti városba. Igazgatóváltás: Farkas István a mosonmagyaróvári piarista iskola élén. = K 2002. aug. 22. 7. p.

Sz. Ildikó: Így telt a nyár... = Hitvallás. 2002. szept. 8. p.

Méhes Á.: Kizárólag a minőség számít. = K 2002. szept. 3. 7. p.

Z. A. : Mindig van, aki segít. = K 2002. okt. 31. 7. p.

Gyertyagyújtások. = Hitvallás. 2002. dec. 21. p.

Dr. Grüner Györgyné: Érted – nem ellened! = Mvm 2003. febr. 15. 13. p.

Rajzpályázat gyerekeknek. = Hitvallás. 2003. márc. 20. p.

B. E.: Keleti bölcsek. = K 2003. ápr. 10. 7. p.

Horváthné Sz. I.: Ember a globalizációban. = Hitvallás. 2003. ápr. 5. p.

V. I.: A mindig újjászülető iskola. = K 2003. aug. 22. 7. p.

Piarista programok. = K 2003. nov. 26. 7. p.

Dr. Grüner Györgyné: Iskolaválasztás előtti gondolatok. = Mvm 2004. jan. 15. 17. p.

Templom a Bibliában. Pályázat: A Szentírás jobb ismerete a cél. = K 2004. febr. 19. 7. p.

Templom a Bibliában. Rajzpályázat 6-18 évesek számára. = Új Ember. 2004. márc. 14. 10. p.

Novák Gábor Négyszáz éves pedagógia örökösei. = Köznevelés. 2004. ápr. 9. 15-17. p.

Cséfalvay Attila: „Békés légkör, jó szakmai munkával.” Sárközi Sándor a mosonmagyaróvári piaristák élén. = K 2004. júl. 5. 7. p.

Farkas János: Ikertermek kicsiknek. = K 2004. szept. 16. 7. p.

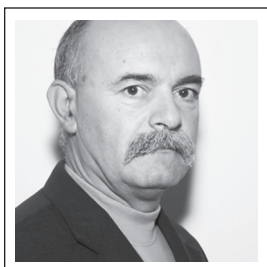
- Piaristák a test és a lélek harmóniájáért. = K 2005. febr. 9. 7. p.
- Cséfalvay Attila: Sértő kifejezések az osztályterekben. = K 2005. márc. 12. 7. p.
- A Piarista Általános Iskola és Középiskola versenyeredményei. = Mvm 2005. ápr. 15. 11. p.
- Méhes Ákos: Turisztikai és konferencia központ lesz a Habsburg-házban. = K 2005. ápr. 29. 7. p.
- Erdősné Benke Éva: Egészségnevelés a piarista iskolában. = Mvm 2005. máj. 15. 7. p.
- Erdősné Benke Éva: Piarista pünkösdi bál 2005. május 27. = Mvm 2005. júl. 15. 3. p.
- Piarista pünkösdi. = K 2005. máj. 31. 7. p. Mária-napi zárándoklat a Piarista iskolában. = Mvm 2005. nov. 15. 16. p.
- Piaristák a test és lélek harmóniájáért. = K 2005. febr. 9. 7. p.
- Új tagozatok. = K 2006. márc. 21. 7. p.
- G. Cs.: Timaffy-vándorserleg másodszor is a mosonmagyaróvári piaristáknak. = K 2006. márc. 29. 9. p.
- Böröndi Lajos: Archimedesi pont az oktatásban. Beszélgetés Farkas Istvánnal, a mosonmagyaróvári Piarista iskola új igazgatójával. = Mvm 2006. szept. 15. 3. p.
- V. M.: „Nemesak ismerni, érteni is kell a világot. Piarista ünnep: 70 év után újra bíboros-érsek Mosonmagyaróváron. = K 2006. dec. 4. 1., 3. p.
- V. I.: Az iskolaválasztás alapvető jog. Piaristák: ők fogadják a gyerekeket. = K 2007. febr. 1. 7. p.
- Mészely Réka: Túljelentkezés a középiskolákban. = K 2007. márc. 12. 7. p.
- Stípkovitsné Katona Ágnes: Program, 2007. április 13-án Wathay Ferenc megyei szavalóverseny és anyanyelvi nap. = Mvm 2007. április 15. 12. p.
- Böröndi Lajos: A hagyomány nem elavultság. Beszélgetés Farkas István piarista atyával. = Mvm 2007. máj. 15. 4. p.
- Felszentelik a megújult Fehér-képet. = K 2007. máj. 18. 10. p.
- Gyarapszik a diáklétszám a piaristáknál. = K 2007. dec. 14. 11. p.
- Regionális szavalóverseny. = K 2008. ápr. 17. 11. p.
- Regionális szavalóverseny. = Mvm 2008. máj. 15. 15. p.
- Méhes Ákos: Fogadalmat tettek a boldog és eredményes tanévért. = K 2008. szept. 1. 9. p.
- Nyugat-napok a Piarista iskolában. = Mvm 2008. nov. 10. 10. p.
- Tanács adventre: egymásra figyeljünk. = K 2008. dec. 1. 9. p.
- Erdősné Benke Éva: Jótekonysági bál a piarista iskolában. = Hitvallás. 2009. jan. 4. p.
- Erdősné Benke Éva: Patrocínium Mosonmagyaróváron. = Hitvallás. 2009. jan. 4. p.
- Wathay-szavalóverseny. = Mvm 2009. ápr. 10. 12. p.
- Tanévzáró ünnepség a piaristáknál. = K 2009. jún. 15. 9. p.
- Tanévkezdés – lelkigyakorlattal. = Mvm 2009. szept. 10. 11. p.
- Örömeink: Az adventi várakozásról. = Civil Tükör. 2009. okt. 3. p.
- Farkas István: Őrangyalok védenek, vezetnek bennünket. (Gratulálunk Matusz Péter Pál Trefort-díjához!) = Mvm 2010. jan. 15. 2. p.
- Vida István: A reménykedő ember Trefort-díja. = K 2010. jan. 20. 7. p.
- Kettős jubileum a piaristáknál. = K 2010. márc. 23. 7. p.
- mvm: Wathay Ferencre emlékeztek. Versmondó verseny a magyaróvári piaristáknál. = Mvm 2010. máj. 5. 3. p.
- Trianonra emlékeznek! = Mvm 2010. jún. 5. 1-2. p.
- Mészely Réka: Lélekben épülhet a haza. K 2010. jún. 7. 7. p.
- Felvidéken táboroztak. = Mvm 2010. aug. 7. 11. p.
- Kövesi Zsuzsa: Már nem a szülő dönt a bukásról. = K 2010. aug. 25. 7. p.
- Segítség a devecei iskolának. = K 2010. okt. 22. 9. p.

- A város kebelében működő iskola. Az elmúlt év Mosonmagyaróváron. = Piaristák MA 2011. 1. sz. 18-19. p.
- Mészely Réka: Szendrey Júlia- emlékkiállítás a piarista iskolában. = K 2011. ápr. 12. 7. p.
- Mészely Réka: Magyarként egy uniós főigazgatóságon. = K 2011. máj. 11. 7. p.
- Lovagkereszt az igazgatónak. = K 2011. aug. 23. 7. p.
- Erdősné Benke Éva – Molnár Zsuzsa – Salamon Gézáné: Beszámolók az óvári nyári táborokról. = Piaristák MA. 2011. 2. 22-23. p.
- Mozaikok az óvári sulis életéből. = Piaristák MA. 2011. 3. sz. 22-23. p.
- Böröndi Lajos: A természetfölötti szolgálat. Beszélgetés Farkas István piarista atyával, a mosonmagyaróvári Piarista iskola igazgatójával. = szél-járás. 2011. 4. sz. 19-23. p.
- Patrocínium. = Mvm 2011. dec. 9. 5. p.
- Mészely Réka: Nyelvvizsga kellene a továbbtanuláshoz. = K 2011. dec. 8. 10. p.
- A rendalapítóra emlékeztek a piaristák. Mvm 2012. dec. 14. 1., 3. p.
- Böröndi: Ősztől új igazgató vezeti a Piarista-iskolát. Visszavonták Farkas atya megbízását. = Mvm 2013. jún. 14. 2. p.
- Méhes Ákos: A piaristákhoz új igazgató jön. = K 2013. jún. 21. 8. p.
- Mészely Réka: „A vezető jó példával járjon elől.” = K 2013. szept. 9. 9. p.
- Piarista iskolások sikerei Győrött. – Arany oklevél a helyesírásért. = Mvm 2014. jún. 6. 4. p.
- Mészely Réka: Az iskola szeptembertől a piaristáké lesz. = K 2016. jan. 15. 9. p.
- Sítáborban voltak a piaristák. = Mvm 2016. márc. 11. 5. p.
- Vereb Zsolt – Kiszélka Mariann: Hédervár: új településnév a piarista földrajzban. = Piaristák MA. 2016. II. sz. 20-21. p.
- Mészely Réka: Tűzoltóparancsnok díja és lesz-e elég szociális tűzifa: = K 2016. dec. 19. 9. p.
- Gondár Flóra: Piarista előljárók az iskolákban. = K 2017. jan. 23. 9. p.
- Napirend előtt. A határőr laktanyánál épülhet a Piarista-iskola. = Mvm 2017. dec. 1. 5. p.
- Csizmadia Dóra: Adrienn lett az év tanára. = K 2018. máj. 23. 8. p.
- Mészely Réka: A jövő iskolája hatmilliárd forintból. = K 2018. jún. 19. 8. p.
- Mészely Réka: Lebontják a laktanya leégett tetőzetét. = K 2018. szept. 22. 8. p.
- Mészely Réka: Lebontják az ávos laktanyát. = K 2018. nov. 15. 8. p.
- A harmadik évezred iskolája épül fel az egykori laktanya helyén. = Mvm 2018. nov. 23. 1., 3. p.
- Kiváló pedagógusokat díjaztak. = K 2019. jún. 7. 8. p.
- A piarista iskola gyerekkarának szereplése Szencen. = Lajtapress. 2019. jún. 11. 4. p.
- A piarista iskola gyerekkarának szereplése Szencen. = Mvm 2019. jún. 14. 9. p.
- Turisták nyomában a Felvidéken. = Lajtapress. 2019. jún. 18. 10. p.
- Mészely Réka: A jövő iskoláját építik a piaristák. = K 2020. jan. 18. 8. p.
- Emléktábla avatás a piaristáknál. = Mvm 2020. jan. 24. 1., 4. p.

Hornyák István

Irodalmi barangolás Pozsonyban

Magyar írók és költők az egykori koronázó városban



Ha Pest-Budán, Szegeden vagy Debrecenben keresnénk a magyar irodalom jeleseinek nyomát, talán vagy biztosan több szerencsével járnánk, mint amikor ugyanezt tesszük Pozsonyban. Pedig jónéhány olyan író, költő fordult meg a városban az évszázadok során, akik, ha csak rövid ideig is itt tartózkodva, de irodalomtörténeti szempontból és az itt élők emlékezete szempontjából megőrzésre érdemes nyomot hagytak maguk után. A nagy költőket, írókat az utókor utcák elnevezésével, emléktáblák elhelyezésével, szobrok állításával tiszteli meg. A Pozsonyba látogatók közül is ért néhányat ilyen megtiszteltetés, de ma már ennek nyoma alig vagy kevéssé érzékelhető. Nem árt azonban

legalább szóban, írásban vagy képben számba venni azokat a helyeket, ahol ők megfordultak.

A Halotti beszédet lejegyző írnok, ha nem is tekinthető költőnek vagy írónak, az irodalom megjelenítésére szolgáló nyelv magyar bajnokaként mindenképpen megemlíthető, miután az első ismert összefüggő magyar nyelvemlékünket tartalmazó kódexet a pozsonyi káptalannak a Szent Márton dómban elhelyezett könyvtárában találta meg Pray György tudós jezsuita szerzetes. Ha pedig ezek után elkezdjük felfűzni azoknak az irodalmároknak a portréját, kiegészítve a hozzájuk kötődő helyszínekkel, akik Pozsonyban töltötték életüknek egy rövidebb vagy hosszabb szakaszát, egy képzeletbeli, medáliákkal sűrűn megrakott díszes láncot kapnánk. S ki kerülne a medáliákba? Nos, Balassi Bálint, Csokonai Vitéz Mihály, Kisfaludy Károly, Kölcsey Ferenc, Petőfi Sándor, Jókai Mór, Thaly Kálmán, Gyóni Géza, Juhász Gyula, Móricz Zsigmond vagy Hamvas Béla biztosan, és ezzel még nem ér véget a sor.

A Szent Márton dóm Pozsony egy megkerülhetetlen történelmi épülete, amely a várral együtt évszázadok óta a város panorámájának is domináns eleme. Noha a most látható neogótikus tornya csak a 19. század közepén nyerte el mai formáját, az ódon falai több száz évesek, és egykor helyet kapott köztük a káptalani könyvtár is. Itt bukkant rá 1770-ben Pray György jezsuita szerzetes a kódexek és egyéb fóliánsok között egy misekönyvre, amely az első összefüggő magyar nyelvemléket, a Halotti beszédet is tartalmazza. A felfedező emlékére a 19. században Pray-kódexnek elnevezett misekönyv hosszú utat járt be, míg a pozsonyi káptalan könyvtárába került. A 12. század végi feltételezett keletkezése után Bódváról (vagy Boldváról) indulva megpihent egy időre (talán) Leleszen, Rimajánosiban, és egész biztosan Deákiban, ahonnan Taksonyba is kölcsönadták. A későbbi korok írói, költői már másként használták a magyar nyelvet, mint ahogy a névtelen szerzetes a kódexben lejegyezte a Halotti beszédet és könyörgést (Látjátuk feleim szümtükhel, mik vogymuk: is', por és homou vogymuk.), de nem mehetünk el mellette anélkül, hogy ne említsük meg őt mint a magyar nyelv egyik korai felhasználóját.

Közel a dómhoz, a Kis-Kárpátok Dunáig érő magaslatán áll a pozsonyi vár, amelynek története a római korig vagy annál is régebbre, a keltákig nyúlik vissza. Amikor Pozsony a Magyar Királyság fővárosa volt, és itt koronáztak meg 11 Habsburg-házi uralkodót, egyiknek, Rudolfnak az 1572-ben lezajlott koronázási ünnepségén jelen volt egy magyar költő is. Balassi Bálintról van szó, aki 18 évesen elkísérte a korábbi kegyvesztettség után a király bizalmát ismét élvező apját a nagyszabású eseményre. Ekkor jegyezte fel Istvánffy Miklós humanista történétíró Magyarok dolgairól írt históriájában, hogy az ifjú Balassi Bálint a koronázást követő lakomán az egész udvart elkápráztató



A Szent Márton dóm



juhásztáncot mutatott be. A költő Pozsonyt később egyik versében is megemlíti, amikor Bécsből hazatérőben megemlékezik egy rá oly jellemző kalandjáról. Egy utcalánnyal eltöltött pásztoróráját ecsetelő versét így zárja: „Kurta oktáván a sovány böjtben, Pozsony városából kimentemben Szerzém ezeket ilyen versekben Táncnótára egy kiseded énekben, Az másfélezerben És nyolcvankilenben, Hogy bécsi virág juta eszemben”.

Maradva a várnál, illetve a vár alatt, Petőfi Sándort is meg kell itt említenünk, aki Pozsonyban többször is megfordult, és egy ilyen alkalommal a várlepcső egyik házikójában folytatott a nagyságához nem éppen méltó tevékenységet. A költői pályája még nem csúcsosodott ki, és 1843-ban, amikor vándorszínészi babérokra áhítozva Pozsonyban remélt egy társulathoz elszegődni, a sikertelen kísérlet után egy ideig itt körmölte szerény juttatásért a Záborszky Alajos szerkesztette Országgyűlési Tudósításokat. Akkori lelkiállapotát híven tükrözi a Távolból című verse, amely ekkor született Pozsonyban. A várlepcső házikójában azonban nem lakott, de majd arról a házról is szót ejtünk, amelyben barátainak köszönhetően kvártélyhoz jutott. A hálás pozsonyiak sok évvel később emlékművet állítottak a nagy költőnek. A Radnai Béla szobrászművész által készített Petőfi-szobor sok hanyattatás után ma a Medikus kertben áll.

Noha Vörösmarty Mihályról nem állíthatjuk biztosan, hogy megfordult Pozsonyban, de ha járt itt, nyilván elmerengett a Duna partján, s eszébe jutott a régi-régi történet, mely szerint egy bátor katoná, Zotmund itt lékelte meg az ellenség (III. Henrik német-római császár) hajóit 1050-ben, a költő pedig A Búvár Kund című elbeszélő költeményében énekelte meg hőstettét. Vörösmartynak volt egy mellszobra az 1886-ban átadott városi színház homlokzatán, de a hatalomváltás utáni években leke-



Petőfi-szobor

rült onnan. Vörösmarty mellett Liszt Ferencnek, Goethének és Shakespeare-nek, valamint Katona Józsefnek volt még mellszobra a színházon 1934-ig. Akkortól a színház alagsorában, majd a Szlovák Nemzeti Galéria raktárában porosodtak, mígnem 2003-ban visszahelyezték a másolataikat, de már Vörösmarty nélkül, mert az ő helyébe Mozart került.



Vörösmarty mellszobra

Egy képzeletbeli sétára indulva közel jutunk a Pázmány Péter alapította jezsuita kollégium épületéhez, amelyben egy időben az egykori királyi jogakadémia is székel. Ennek több olyan hallgatója is volt, akik később irodalmi pályán jeleskedtek. Kezdjük mindjárt az egyik Kisfaludyval, Sándorral. Az öccséről, Károlyról majd később ejtünk szót. Annyit mindkettőjükről el lehet mondani, hogy nevüket ugyan ma már inkább csak az irodalomtörténészek és a magyartanárok tartják számon, de a maguk korában sokkal nagyobb jelentőségük volt. Kisfaludy Sándor főleg a lírai költészetnek volt a nagy mestere, bár pályája másként kezdődött, ugyanis három évig joghallgató volt Pozsonyban, ahol nagy hatást gyakorolt rá az 1790–1791. évi országgyűlés. Itt írta első műveit, de mivel jogi tanulmányait elhanyagolta, apja hazaparancsolta. Ő azonban inkább a katonáskodást, meg az azzal járó társasági életet választotta. Bárhol fordult meg, a snájdig katonatisztnek mindenütt nőügyei voltak, s költészetében a szerelmi lírával alkotott igazán maradandót. Himfy szerelmei címen közreadott költeményei által az ország ünnepelt költője volt.

Ne menjünk azonban túl messzire a királyi jogakadémiától, amelynek Kisfaludy Sándoron kívül hallgatója volt 1824-ben Bajza József költő, kritikus, a pesti magyar színház igazgatója is, aki ugyan itt tett ügyvédi vizsgát, mégis inkább az irodalom felé fordult, majd a szabadságharc előtti és alatti időszakban a politikai publicisztikája miatt vált üldözötté. Itt el kell mondanunk, hogy a jogakadémia a dóm közelében levő jezsuita kollégium épületében csak a fennállása vége felé székel, mert eredetileg a későbbi katolikus főgimnáziumnak is otthont adó klarissza kolostorban működött 1858-ig, vagyis az említett irodalmárok is annak az épületnek a falai közt ismerkedtek a paragrafusokkal.

A közeli katolikus főgimnázium padjait koptatta fiatal legénykeként a 19. század elején a költő, szótáríró Czuczor Gergely, később Reviczky Gyula, aki a magyar szimbolizmus, a modern irodalom korai előfutára volt. Reviczky a Duna jobb partján elterülő Díszligetre egy későbbi látogatása alkalmával egyik versében így emlékezett: „Itt vagyok újra, itten! S te még a régi díszben Állsz, én szép ligetem. Utaidon bolyongok, S a virágok, a lombok Mind összesúgnak: Ismerem!” A katolikus főgimnáziumnak volt tanulója Bartók Béla is, aki, ha nem is irodalmárként, de az épület iránti tiszteletből megérdemli, hogy szóljunk róla legalább annyit, hogy gimnazistaként itt volt Erkel Lászlónak, Erkel Ferenc fiának a tanítványa.

Mivel az egykori klarissza kolostor épülete előtt állva éppen a Mihály utcai országház mögött vagyunk, amely az országgyűlések, a híres pozsonyi diéták helyszíne volt, szólunk most azokról a jeles irodalmárokról, akik ebben az épületbe is megfordultak. Kezdjük a sort Csokonai Vitéz Mihállyal, a magyar felvilágosodás legnagyobb költőjével, aki 1796 őszén érkezett Pozsonyba, hogy művei kiadásához pártfogót találjon. Ebbéli törekvése egy verses folyóirat, a Diétai Magyar Múza elindításában öltött testet. Tizenegy számot nyomtatott ki saját költségén. Ez a szépirodalmi lap adott először képet addigi költői munkásságáról. Versben buzdította a franciák ellen vitézkedő magyarokat, alkalmi ódát intézett a rendekhez, dicsőítette a Habsburgokat, német és olasz költeményeket fordított. Igyekezete azonban nem volt túl sikeres, mert az egyszemélyes lap kiadását a nemesség részéről meglehetősen érdektelenség övezte. Mecénást sem sikerült találnia versei kiadására, ezért a diéta berekesztése után elhagyta Pozsonyt.



A klarissza kolostor



Az országgház épülete

Országgyűlés követként megfordult a házban a haza mindenesének nevezett Fáy András is, akiről tudjuk, hogy jóval korábban a pozsonyi evangélikus líceum diákja volt 1799 és 1803 között, és akkor a Szél utcában lakott egy Philippi nevű ügyvéd német családjánál. Feljegyezték róla, hogy a mákos és diós kiflikre még 30 évvel később is visszagondolt, amikor feleségével az országgyűlésre érkezett. Ő írta 1832-ben az első társadalmi regényt A Bélteky ház címmel, és neve az Ezópusz, Phaedrus és La Fontaine által ihletett állatmeséi és aforizmái által is ismert, ezenkívül nevéhez fűződik az első önálló magyar pénzintézet, a Pesti Hazai Első Takarékpénztár megalapítása. A haza mindenesé címet egyébként egyik kortársától, Szemere Páltól kapta, mondván a legnagyobb magyar cím Széchenyié, a haza bölcsé Deák Ferenc, így neki nem marad más, minthogy a haza mindenesé legyen. Azért is érdemelte ezt ki, mert számos egyesület és intézet elnöke, választmányi tagja és jótévedője volt. Minden közügyi kérdés érdekelte, mindegyikhez hozzászólt és elősegítette. Megjegyzendő, hogy a mai Szlovákia területén levő Gálszécs város részét képező Kohány nevű faluban született, ahol nem is olyan régen emléktáblát helyeztek el az egykori szülői háza helyén álló bölcsőde falára.

Az országgház falai közt serénykedett Kölcsény Ferenc is mint Szatmár megye országgyűlési képviselője. Himnuszunk szerzője 1832-ben a Magyar utcában, azaz a Széplak utcában lakott a 495. szám alatt, ahol 1833. március 11-én szerenádokat kapott Czinka Panna és a Bihari nemzetségből származó néhány zenész jóvoltából. Persze, nem ez a költő és politikus pozsonyi tartózkodásának legfontosabb momentuma, hisz ő volt az ellenzék egyik vezére, aki a nemesi kiváltságok megnyirbálásának és a jobbágyok felszabadításának híveként merészen ostromozta a Magyarországon németül élő főnemeseket is. Az ő szónoklataiért lelkesedett s haladt tovább a nyomdokain Kossuth és Deák.

Az országgyűlések mindenkor sok embert vonzottak Pozsonyba. Közülük az irodalmárokat sem egyszerű hiánytalanul felsorolni, és nem is lehet a teljességre törekedni, de egyet még megemlítnünk közülük. Ez nem más, mint Vas Gereben, akinek a neve manapság már keveseknek mond valamit, pedig a maga korában Jókai után az egyik legolvasottabb író volt. Eredeti neve Radákovits József volt, és győri joghallgatóként jött fel 1846-ban Pozsonyba, az országgyűlésre. Ahogy akkoriban szokás volt a jurátusok körében, az országgyűlési karzaton kívül nyilván sűrűn látogatta a Hollinger-féle kávéházat is.

Ritkán esik szó róla, de volt pozsonyi kötődése Garay Jánosnak, a reformkor ünnepeit költőjének is, aki *Az obsitos* c. elbeszélő költeményében megteremtette a nagyot mondó Hány János alakját. Ő szintén eltöltött több mint egy évet Pozsonyban, amikor a *Hírnök* c. lapnál dolgozott 1837 év végétől 1839 elejéig. Noha az aulikus szellemű lapnál csak a külföldi hírek fordításával foglalkozott, mégis annak politikai irányával saját meggyőződése nem fért össze, így csakhamar megvált tőle. A *Hírnök* szerkesztősége egyébként az országházzal majdnem szemben nyíló Hófehér (Schneeweis) utcában volt.



Az alsótábla

Térben ugyan kissé távolabb esik innen az egykori Vízikaszárnya, de itt szólnunk arról, hogy Madách Imre 1852 nyarától 1853 tavaszáig ott raboskodott, mert szabadságharcosokat rejtegetett a birtokán.

Ha az egykor városfallal körülvett óvárost elhagyjuk, és körülnézünk a régi evangélikus negyedben, a Kecske utcában először a költő, drámaíró, festő Kisfaludy Károly emlékével találkozhatunk. Neki szintén voltak pozsonyi kapcsolatai. Ő akkor járt Pozsonyban, amikor bécsi tartózkodása idején élete válságos időszakba ért. Kétszer is idelátogatott, mert itt remélt megnyugvást és megélhetést gondjai közepette. Ballus Pál tanácsosnál lakott 1817-ben, akinek házára ennek emlékére 1863-ban emléktáblát helyeztek el. Akár különösnek is mondhatnánk, hogy a régi tábla még a helyén van.



A Vízi kaszárnya

Ha már a Kecske utca által ilyen közel kerültünk a régen Apácapályának nevezett utcához, emlékezzünk meg újból Petőfi Sándorról, aki az ebben az utcában található egykori Blaskovics-házban lakott 1843-ban. A Petőfi-szoba a kaputól jobbra, az udvar hátsó részében levő följárón elérhető udvari szoba volt. Az épületen látható emléktáblát az eredetileg 1900-ban a korabeli Toldy-kör által elhelyezett tábla nyomán újítták fel és helyezték ki újból a Petőfi Sándor Emlékmű Bizottság kezdeményezésére 2011-ben.

A közeli evangélikus líceumhoz kötődik Jókai Mór neve. A nagy mesemondó 1835 és 1837 között töltötte itt tanuló éveit és tanult német szót. Fáyhoz hasonlóan szintén a közeli Szél utcában lakott Zsigmondyéknál. A cseregyerek pozsonyi éveinek emlékére 1890-ben egy fekete márvány emléktáblát helyeztek el a házban, de előbb a főhatalomváltás, utóbb az utca házainak lebontása tette lehetetlenné, hogy azt ma is az eredeti helyén láthassuk. Valami csodának köszönhetően azonban nem semmisült meg, hanem a Csemadoknak köszönhetően ma is megvan épségben, és őrzik, hogy egyszer talán méltó helyre kerülhessen. Jókairól még el kell mondanunk, hogy többször is járt Pozsonyban, így 1886. szeptember 22-én részt vett az új színház felavatása alkalmából bemutatott díszelőadáson, amikor Erkel Ferenc maga vezényelte a Bánk bán című operát, előtte pedig felolvasták Jókai Lidércfények című prologusát.

Szólnunk kell egy olyan 19. századi honfiúról is, aki szintén a pozsonyi evangélikus líceumban tanult, majd élete alkonyán újból itt telepedett le és itt lelt végső nyughelyre. A Rákóczi-szabadságharc megszállott kutatójáról, Thaly Kálmánról van szó, aki történetírói munkásságán kívül a költészettel is kapcsolatba került (mi több, kuruckori stílusban írt verseket adott közre eredetiként). Politikusként és tekintélyes közéleti emberként olyan nemes cselekedetek is fűződnek a nevéhez, mint Rákóczi hamvainak hazahozatala és újratemetése Kassán vagy a Fadrusz János alkotta pozsonyi Mária Terézia-szobor felállításának hathatós támogatása.

A 20. századi Pozsony és néhány irodalmár kapcsolatáról szólva elsőként Gyóni Géza költőt említjük meg, aki 1902-től a pozsonyi evangélikus teológiára járt. Igazából hamar megmutatkozott nála a teológia iránti érdektelenség, inkább verseket írt és bedolgozott a Nyugatmagyarországi Híradó szerkesztőségébe, és 1905-ig a lap munkatársa maradt. A gyakran Ady Endréhez hasonlított költő orosz hadifogságban halt meg 1917-ben.

Pozsonyban járt iskolába és itt töltötte fiatal éveinek egy részét Hamvas Béla író, filozófus, esszéíró is. A 20. század nagy hatású gondolkodója ugyan 1897-ben Eperjesen született evangélikus papi családban, ahonnan apja, Hamvas József a családjával 1898-ban Pozsonyba költözött, és itt lett magyar-német szakos tanár az evangélikus líceumban. Fia ugyanitt érettségizett 1915-ben, s nagyjából a gimnáziumi tanulmányai befejezéséig állt szorosabb kapcsolatban Pozsonnyal. Aztán jött a háború, melyben tiszti képzés után az orosz frontra került, megsebesült, idegösszeomlással kórházban ápolták, majd otthon és felvidéki rokonainál lábadozott. Az 1919-es főhatalomváltás után Budapestre költözött, ahová a családnak azért kellett távoznia, mert az apja megtagadta a csehszlovák hűségesküt. Pozsonyban a mostani Holuby (egykori Rázgha Pál) utcában levő villában laktak.

A modern magyar irodalom egy további jeles alakja, a nyugatos Juhász Gyula nem élt tartósan Pozsonyban, de szakolcai tanárkodása idején többször is meglátogatta a várost. A bús lelkű költő felolvasott a Toldy Körben, járta a kávéházakat más irodalmárokkal, ahol a nagyváradi „Holnap” atmoszféráját próbálták átvarázsolni a „Koronázó város” polgárian egyensúlyozott levegőjébe. Legalábbis így írta le találkozásait Reményi József amerikai magyar író, egyetemi tanár, aki maga is Pozsony szülötte volt és a jogakadémián tanult.



Színház



A primaspalota tükörterme

Irodalmi barangolásunkat a magyar prózairodalom egyik nagy alakjával, Móricz Zsigmonddal fejezzük be. Móricz háromszor is járt Pozsonyban: 1926-ban, 1930-ban és 1932-ben. Mindhárom alkalommal a Primaspalota tükörtermében találkozott az érdeklődőkkel. Előadásában a Nyugat folyóiratról, a modern magyar irodalomról és a regényírói fejlődéséről beszélt a hallgatóságnak, akik főleg az úgynevezett haladó gondolkodásúak köréből kerültek ki.

Amint a fentiek is bizonyítják, Pozsonynak nem kell a tekintetben szégyenkeznie, már ha az ilyeneknek dicsekvésre kellene okot adnia, hogy hány magyar író, költő fordult meg a városban. Persze, azt is hozzátehetjük, hogy egy-egy irodalmi emlék éppen Pozsonyhoz kötődése inkább a véletlen műve, mintsem valami tudatos irodalomszervezésé. Azt azonban így sem hagyhatjuk figyelmen kívül, hogy Pozsony mintegy háromszáz éven át a Magyar Királyság fővárosa volt, és ez nyilván megtette a magáét, hisz ennek köszönhetően olyan iskolák működtek itt, amelyek messze földről is idevonzottak tanulókat, akik aztán az irodalomban is jeleskedtek. Mindemellett egy-egy szerkesztőség is teret biztosított az irodalmároknak, nem beszélve az itt lezajlott országgyűlésekről, amelyek szintén hatalmas vonzerőt jelentettek. Az időben messziről indultunk, a Halotti beszédtől évszázadokat átívelve eljutottunk Móricz Zsigmondig, és talán megérte a város gazdag történelmét egy kissé ilyen szempontból is megvizsgálni. Ha nem másért, azért, hogy íróink, költőnk műveit olvasva tudatosítsuk, az irodalmunk itt most bűvópatak, de egyszer ismét a felszínre törhet.

Fotók: Görföl Jenő

Kovács László

A pozsonyi vértanúk



Pozsony a „törvényes forradalom” helyszíne

Az 1848–49-es sorsfordító évek eseményeinek egyik fontos helyszíne Pozsony volt. Igaz ugyan, hogy a nagy néptömegeket mozgató forradalmi események, így a március 15-i is már az ország igazi központjában, Pest-Budán történtek, de a forradalmi követelések érvényre juttatása a reformkori küzdelmek – melyek betetőzése volt maga a forradalom – helyszínén, Pozsonyban történt.

Deák István történész találó kifejezésével Magyarországon 1848-ban „törvényes forradalom” zajlott, mivel a forradalom vívmányait a történetesen együtt ülő „utolsó” rendi országgyűlés Pozsonyban azonnal törvénybe iktatta. Ebben rejlik a magyar 1848 egyik sajátossága.

A „törvényes forradalom” helyszíne az Országháznak nevezett alsótábla ülésterme volt, ahol március 18-a és április 7-e között az országgyűlés megalkotta és elfogadta az új, polgári demokratikus Magyarországot létrehozó 31 törvényt.

Szintén Pozsonyban a Prímáspalotában került sor 1848. április 11-én a „törvényes forradalomnak” a lezárására, a törvények szentesítésére, a kormány beiktatására. Ez volt a pozsonyi „törvényes forradalom” győzelme.

Pozsony a törvényes forradalom után

Pozsony és a pozsonyiak a győztes forradalom után is részt vettek az eseményekben. A város polgársága mindjárt a márciusi napokban megszervezte a radikális fiatalok egyesületét, a Demokrata Egyletet. Tagjai leginkább értelmiségiek és iparosok voltak, akik Petőfiék Egyenlőségi Társulatának programját vallották magukénak. A Demokrata Egylet szervezte március 30-án azt a tömegtüntetést is a Sétatéren melyen nyilvánosan elégették azt a 28-i királyi leiratot mely a jobbágyfelszabadítás és a felelős minisztériumról szóló törvények átdolgozását javasolja. A legjelentősebb polgári szervezet azonban a Rázga Pál evangélikus lelkész által alapított Pozsonyi Nemzeti Egyesület volt, melynek egyik célja „*a magyar kormány törvényes intézkedéseinek, ha szükségeltetik, fegyverrel is érvényt szerezni.*” Ezek a szervezetek különösen a városi nemzetőrség létrehozásában jeleskedtek. A Pozsony nemzetőrségének parancsnoka Jusztí Henrik volt (1867-től a város polgármestere).

A megyeháza is fontos helyszínné vált már a forradalom napjaiban, de különösen ősztől, a fegyveres harc kezdetétől. A megyei közgyűlés 1848. szeptember 4-én egyhangúlag elhatározta, hogy három század önkéntest állít, s ezt saját költségén felszereli. A megyei tisztikar szinte teljes egészében jelentkezett önkéntesnek.

A szabadságharc idején a Prímáspalota is újra szerephez jutott. A schwechati vereség után lassan újjászerveződő seregek egy részének, a fel-dunai hadseregnek a parancsnokává Kossuth Görgei Artúr tábornokot nevezte ki, aki rövid időre a főhadiszállását itt rendezte be. Közben megtörtént az államcsíny: december 2-án lemondatták V. Ferdinándot, s az ifjú Ferenc József lett a császár; Windischgrätz főparancsnok vezetésével megindult a magyar „rebellió” letörésére a háború. Görgei a hírre december 10-én nyilatkozatot adott ki, melyet a prímáspalotabeli főhadiszállásáról keltezett: „...*Nyilvánítja a hadsereg, hogy Magyarország függetlenségét és a nemzet alkotmányos jogait az országgyűlés és az általa*



Rázga Pál sírja a pozsonyi evangélikus temetőben

megbízott kormány rendeleteihez képest védeni, őrzeni szent kötelességének tartja. Nyilvánítja továbbá, hogy az országhoz és az alkotmányhozi hűségénél fogva...minden idegen bitorlás, erőszak és megtámadás ellen kész utolsó csepp véréig védeni.

Pozsony, december 10. 1848.

A feldunai kir. magyar hadsereg nevében: Görgei Artúr s. k. tábornok, Csányi László s.k. kormánybiztos

Nem sokkal ezután, december 17-én azonban Görgei kénytelen volt elhagyni Pozsonyt, mely Windischgrätz másnapi bevonulását követően mindvégig a császáriak kezén maradt.

Pozsony a megtorlás helyszíne

Így a pozsonyi helyszíneken már nem a szabadságharc eseményei, hanem sokkal inkább a megtorlás történései zajlottak. A megszállók december 19-én ostromállapotot rendeltek el, melynek fontosabb pontjai így hangzottak:

„2. ...csődületek, zendülés, szóbeli vagy írásbeli felbújtás és lázítás, mely I. Ferenc József császáruk és királyunk Őfelségének kormánya ellen irányul, rögtönítéletileg, a haditörvény alapján lesz megbüntetve.

5. A nemzetőrség egyelőre a hadi- és ostromállapot tartamára feloszlottnak nyilvánítatik.

8. Minden társulat, gyülekezet és egyesület, úgy a városban, valamint vidéken be van tiltva, az ellene cselekvő a rögtönítélő bíróság elé kerül.”

Azonnal megkezdődött a megtorlás is. Elfogták és elkobozták a vagyonát Szerdahelyi Miklósnak, a demokrata egyesület elnökének, foglyul ejtették Rázga Pált, és másokat. A Prímáspalota rövidesen a megtorlás helyszíne lett. Itt rendezte be először júniusban, majd szeptemberben a főhadiszállását Haynau tábornok. Itt, az első emelet Városháza felé néző egyik teremszobájában írta alá a halálos ítéletek sokaságát.

Két szomorú helyszín is ismertté vált ekkor Pozsonyban. Az egyik a Vízikasárnya (ma a Szlovák Nemzeti Galéria található benne) volt. Ezt a kaszárnyát 1848-tól több évig börtönként használták. A Pozsonyban elítéltek nagy részét itt tartották fogva. Hasonlóan szomorú helyszín volt a Vár koronatornyának alja, s a Vártól nem messze található Szamárhegy, ahol az elítélteket kivégezték.

A pozsonyi vértanúk

Pozsonynak éppúgy tizenhárom vértanúja volt, akárcsak Aradnak. Ezek név szerint a következők: Dressler Dániel, színházi sűgő, Baldini János, mérnök főhadnagy, Barta József, honvéd őrmester, Petőcz György, másodalispán, Nimrichter János, pék, Gruber Fülöp, honvéd tüzérhadnagy, Mednyánszky László, honvéd őrnagy, Rázga Pál, evangélikus lelkész, Mészáros Dávid, katolikus plébános, Stift József, földbirtokos, Tóth József, parasztgazda, Bugyik József, béres, Treksler Ferenc, községi jegyző.

Őket 1849. január 18-a és július 23-a között egytől egyig Pozsonyban ítélték halálra, és itt is végezték ki.

Mit tudunk ezekről a vértanúkról?

Elsőként **Dressler Dánielt** végezték már **1849. január 18-án**. Dressler pozsonyi születésű volt, fiatalon színésznek állt, különösebb tehetséggel nem bírt, ezért elsősorban sűgőként alkalmazták a társulatban. A márciusban megalakuló Demokrata Egyesület oszlopos tagja volt. Feljegyezték róla, hogy a politikai üléseken, de egyéb nyilvános helyeken is szidta a császáriakat, különösen Windischgräzet. Egy színesztársa feljelentette; a feljelentésben az is szerepelt, hogy egy alkalommal egy tálon cukorzsínórt hozott a be a cukrászdába, s mikor megkérdezték az mire való, azt felelte: „Windischgrätz nyakára való.” A vallatáskor a felhozott vádak nem tagadta, sőt dicsekvőleg említette, ezért a rögtönítélő bíróság kötél általi halálra ítélte, amit a katonai főparancsnokság kegyelem útján lőpor és ólom általi, vagyis agyonlövésre változtatott, melyet a Ligetben hajtottak végre.



Petőcz György emlékműve az éberhardi temetőben

végzése már az eluralkodó bosszú eredménye volt. Különös sorsa volt az éberhardi, illetve előpatonyi Petőcz Györgynek. Az előpatonyi (Nagyléghez tartozó község) illetőségű Petőcz György 1805-ben született Éberhardon, ahol apja ekkor az Apponyi birtokok jószágigazgatója volt. Az 1840-es évektől Pozsony vármegye tisztviselője, 1843-ban főjegyző, 1848-ban pedig másodalispán lett. Ebben az állásában tagja volt a vármegyei honvédelmi bizottságnak is. Mikor a császáriak elfoglalták Pozsonyt, Petőcz továbbra is a vármegye tisztviselője maradt, az élelmezési osztály vezetője volt. Május elején a Csallóközbe ment, hogy a rekvirált élelmiszerekért a vármegye nevében fizessen, egyúttal meglátogassa rég nem látott családját Előpatonyban. Itt találkozott a Komáromból kitört várvédők parancsnokával, Kosztolányi ezredessel, aki figyelmeztette, hogy Pozsony vármegye az újoncozással még némi hátralékban van. Petőcz György utasította a két csallóközi járás szolgabíráját az újoncozásra, aminek az lett az eredménye, hogy néhány nap alatt 120 csallóközi fiatal állott a magyar zászló alá. Barátai figyelmeztették, hogy ne menjen vissza Pozsonyba, de a kötelességét ismerő, egyenes lelkű Petőcz nem hallgatott a figyelmeztetésre. Pozsonyba utazott, ahol azonnal elfogták és hadbíróság elé állították. Mindenki sajnálta és sokan közbenjártak érte, még maga a hadbíró is segíteni akarta kérdéseivel: – Ugyebár önt a magyar parancsnok kényszerítette arra, hogy az újoncozási rendeletet kiadja, és ha nem engedelmeskedik önt felakasztották volna? – Nem, amit tettem kötelességem volt – felelte. Petőcz oly őszintén felelt a hadbíró kérdéseire, hogy maga a hadbíró mondta: – Ezt az

Másodikként **Baldini Jánost** végezték ki **március 27-én**. Baldini olasz származású vasúti mérnök volt, s Pozsonyban dolgozott a magyar vasúti igazgatóságnál. Amikor elkezdődött a toborzás a megalakuló honvédalakulatokba, önkéntesként jelentkezett. Amikor elfogták és hadbíróság elé állították az volt a legfőbb vád ellene, hogy a Pozsonyban állomásozó olasz Ceccopieri ezred legénységének két századát hűtlenségre csábította. Ebből a két olasz századból jött létre a Frangepán szabadcsapat, mely aztán végig küzdött a magyar szabadságharcot, köztük harcolt egy ideig főhadnagyként Baldini is. Nagyon valószínű a schwechati csata után esett fogságba még 1848 végén. Őt is kötél általi halálra ítélték, amit felsőbb helyről agyonlövésre enyhítettek. A Stefánia úti polgári lőtéren végezték ki.

Harmadikként **Barta József** honvéd őrmestert végezték ki **március 30-án** Pozsonyban, ismeretlen helyen. Róla mindössze annyit tudunk, hogy lévai volt, s 1849 elején önkéntesnek jelentkezett egy gerilla csapatba, melyet Simonyi alezredes vezetett. A Görgeit a Felvidéken üldöző Wrba, majd Choricis tábornok csapataival ütköztek meg Verebélynél. Itt esett fogságba Barta József, akit Pozsonyba szállítottak, s a hadbíróság itt ítélte golyó általi halálra.

Május 24-én végezték ki **Petőcz Györgyöt**, Pozsony vármegye másodalispánját, akinek ki-

ember nem lehet megmenteni. Kötél általi halálra ítélték, ezt az ítéletet a császári városparancsnok agyonlövetésre változtatta. Az ítéletet a pozsonyi vár koronatornya alatt hajtották végre. Holttestét a katonai temetőben elásták, ismeretlen sírját semmi sem jelezte.

A megyeház közgyűlési termében 1899-ben a következő szövegű táblát helyezték el emlékére:

Pozsony vármegye közönsége

Petőcz Györgynek

a hazáért

1849. május 24-én vértanúhalált szenvedett

II. alispánjának.

A tábla ma ismeretlen helyen van. Petőcz Györgynek szülőfaluja, Éberhard síremléket állított a helyi temetőben, itt emlékeznek meg róla minden március 15-én.

Ötödikként **Nimnicht Jánost május 31-én** végezték ki Pozsonyban, ismeretlen helyen. Róla mindössze annyit tudunk, hogy Losoncon született és pékmester volt. A hadbíróság vádja szerint a Civallart-ulánusok két altisztjét „hűtlenségre és a lázadókhoz való átpártolásra” csábította. Kötél általi halálra ítélték, amit végre is hajtottak még az ítélet napján.

Hatodikként **Mednyánszky László** honvédőrnagyot végezték ki **június 5-én**. A bárói Mednyánszky családba született Beckón 1819-ben. Két évet töltött a tullni utásziskolában, itt szoros barátságot kötött Görgei Artúrral, majd 1838-ban belépett a magyar királyi testőrségbe. 1846-ban kilépett a hadseregből. Az utolsó rendi országgyűlésen Bars vármegye követe volt. Június 15-én önként jelentkezett a honvéd hadseregbe. Katonai szolgálatát főhadnagyként barátjával, Görgei Artúrral együtt az 5. honvédzászlóaljban kezdte. Szeptember 27-én az újonnan szervezett 28. honvédzászlóalj századosává nevezték ki, majd október végén Kossuth utasítására az Országos Honvédelmi Bizottmány őrnaggyá és a Vág vonalát védő Lipótvár erődítési parancsnokává nevezte ki. Mednyánszkyknak jelentős érdemei voltak abban, hogy a korszerűtlen kis vár mintegy ezeröttszáz főnyi helyőrsége több mint négy hétig ellenállt Simunich tábornok ostromló seregének. A tisztek között végzett agitációval többször sikerült megakadályoznia a vár feladását. Amikor 1849. február 2-án tartott haditanácson a tisztek a vár feladása mellett döntöttek, Mednyánszky László és Gruber Fülöp tüzérhadnagy ekkor is a vár feladása ellen foglalt állást, azonban Ordódy várparancsnok a császáriakkal folytatott rövid tárgyalás után feltétel nélkül letette a fegyvert. A megadást követő hadbírószági tárgyaláson, így Mednyánszky Lászlót és Gruber Fülöpöt április 22-én kötél általi halálra ítélték. Az ítéletet sem Windischgrätz, sem Welden nem erősítette meg, Haynau azonban már kinevezése után néhány nappal elrendelte végrehajtását, ami június 5-én



a Szamárhegyen meg is történt. Egy szemtanú szerint pontban éjfélkor a vár közelében lévő Szamárhegyre vitték. És itt a vesztőhelyen „mindenki sírt körülötte: a katonák, akik kísérték, a lelkész, kit Mednyánszkyknak kellett vigasztalni, sőt maga a bakó is könnyekig elérzékenyült”. Itt a kivégzésre kivezényeltek még három órát vártak az agyonlövésre való kegyelmezés megérkeztére, s csak ezután akasztották fel. Holttestét ott a kivégzés helyszínén ásták el, később ismerősei lopva kiemelték és szülőhelyére, Beckóra vitték. Itt nyugszik most is, sírköve a kegyelet helyszíne.

Hetedikként vele együtt végezték ki **Gruber Fülöp** tüzérhadnagyot is.

Így Mednyánszky László és Gruber Fülöp vált Haynau – akit június 1-én neveztek ki Pozsonyban teljhatalmú főparancsnokká – első magyarországi áldozatává.

Nyolcadikként a legismertebb pozsonyi vértanút, **Rázga Pál** evangélikus lelkészt **június 18-án** végezték ki. A Bazinban született evangélikus hitszónok több helyütt szolgált, többek között Prágában is. Itteni szolgálatának emlékezetes eseménye volt, hogy ő eskette Görgey Artúrt feleségével. 1846-tól lett a pozsonyi evangélikus gyülekezet papja. Emlékezetes pozsonyi beköszöntő beszédének

egy mondata: „Erőm, tehetségem a tied, szeretett gyülekezet, életem azonban a hazámé!” Kezdetől nemcsak lelkészi, de közéleti tevékenységet is folytatott. 1848 márciusában megalakította a Pozsonyi Nemzeti Egyesületet, és azt hangoztatta, hogy az egyesületnek fő célja: „A magyar kormány törvényes intézkedéseinek, ha szükségeltetik, fegyverrel is érvényt szerezni”. Néhány nap múlva a tagok száma 400-ra szaporodott, elnökül őt választották. Segített a nemzetőrség megszervezésében is. A Zöldfa fogadó erkélyéről gyűjtő hatású beszédet mondott a sétatéren összegyűlt tömeg és a nemzetőrök előtt, és Isten áldását kérte a magyarok fegyvereire. Miután a pozsonyi nemzetőrség Hurban csapatait Szenicnél szétverte, Köpcsénybe ment, ekkor már, mint az alakulóban lévő honvédség tábori lelkésze, kísérte a csapatokat Schwechatba. A vereség után menekülhetett volna, de ő visszatért Pozsonyba. Midőn a császáriak decemberben bevonultak Pozsonyba, Rázgát azonnal elfogták, s előbb a városházán, majd a vízi kaszárnyában tartották börtönben. Pere húzódott, többen próbálták őt megmenteni, de Haynau Pozsonyba való érkezése után fölgyorsult. Haynau kötél általi halálra íteltette. Kivégzését azonban próbálták titokban tartani, mert féltek, hogy a pozsonyiak kiszabadítják rajongásig szeretett papjukat. Június 18-ára virradó éjjel átszállították a Vízikaszárnnyából a várkaszárnnya fogházába. Innen reggel egy század katona és a hóhér kísérte a Szamárhegyre. A bitófa alatt németül az alábbi imádságot mondta:

„Uram, ha lehetséges, vedd el tőlem a szenvedés poharát, de ne legyen az én, hanem a te akaratod szerint. Itt állok előtted, Mindenható, a hajnalpír fényében, és végigtekintek életemen. Elfog a bánat, de lelkem nyugodt. Megáldok mindent, amit szememmel látok magam körül. Áldom Pozsony lakóit, áldom ártatlan, szegény gyermekeimet, áldom kedves feleségemet, áldom a császárt – áldom azokat is, akik engem elítéltek. Áldom az én drága hazámat, kívánva, hogy nemsokára szabaddá legyen és boldoggá!”



Rázga Pál arcképe, korabeli festmény



*A nagymácsédiak megállítják a Mészáros Dávidot Diószegre kísérő császáriakat.
Dolán györgy festménye a nagymácsédi falumúzeumban*

Holttestét egészen estig hagyták a bitófán lógni, s csak másnap temették el a Kecske utcai evangélikus temetőben, ahol síremléke a kegyelet helyszíne.

Kilencedikként **Mészáros Dávid** katolikus plébánost végezték ki **július 16-án**. Vághosszúfalun született, 1828-ban lett nagymácsédi plébános. Sopornyan is tevékenykedett.

A szabadságharc idején híveit folyamatosan buzdította a haza védelmére. Egyik prédikációjában állítólag ezt mondta: „Ha nincs fegyveretek, vagy öldöklő szerszámotok, ragadjatok köveket, vagy téglát, és dobjátok az ellenség fejébe”. A honvédsereg győzelmei után Te deumot mondott a templomban. Amikor a peredi csata után az osztrákok elfoglalták Sopornyt, Mészáros Dávid a szószékről bátran bírálta a fiatal császárt, sőt felhívta híveit, hogy tanúsítsanak ellenállást az ellenséggel szemben. Május 29-én elfogták és Nagymácsédon keresztül vitték megkötözve Diószegre. Ezt a jelenetet Dolán György festőművész megfestette *Mészáros Dávid pap elhurcolása* címen. Már Diószegen vallatták, innen júniusban Pozsonyba vitték és a vészbíróság ítélkezett fölötte. Az ítélet szerint a „rebellis” Kossuth harcba hívó tiltott proklamációját is megtalálták nála. A plébánost végül golyó általi halálra ítélték. Az ítélet végrehajtása előtt megfosztották papi méltóságától és július 14-én reggel négy órakor agyonlőtték. Emlékét kegyelettel őrzi a falu népe, és a 2002-ben róla elnevezett magyar alapiskola is.

Tizedikként **Stift József** földbirtokost végezték ki **július 20-án**. Róla mindössze annyit tudunk, ami halálos ítéletében elhangzott. 23 éves volt, a Nyitra megyei Sarlóskán született és a forradalmi harcra buzdító felhívásokat adott át a plébánosnak, hogy hirdesse ki a templomban, s a templom tornyára kitűzte a magyar zászlót. Segítette Jeszenák János kormánybiztos újoncozási felhívását, amikor a jegyzőnek megparancsolta, hogy a toborzást hajtsa végre. Golyó általi halálra ítélték. Az ítéletet már nem Haynau, aki ekkor a frontra távozott, hanem Kempen altábornagy rendőrpapancsnok írta alá.

A tizenegyedik, tizenkettedik és tizenharmadik kivégzett vértanú **Tóth József** földesgazda, **Bugyik József** béres és **Treksler Ferenc** jegyző tardoskeddiek voltak. Mindhármukat golyó által végezték ki **július 23-án**. Az alábbi vád volt ellenük: Még január 22-én a Vágsellyén állomásozó olaszországi toborzású Ceccopieri ezred katonáit őrjáratba küldték Tardoskreddre. Meg kell jegyezni, hogy ennek az ezrednek két százada még 1848-ban a magyar szabadságharc oldalára állt, belőlük szervezték a Frangepán szabadesapatot, mely végigharcolta a szabadságharcot. Ezt a Tardoskreddre kiküldött őrjáratot a tardoskeddiek elfogták és leszerelték majd fogolyként Jeszenák János kormánybiztos táborába szállították. A peredi csata után az osztrákok letartóztatták a tardoskeddieket és nyolcukat Pozsonyba szállították. Itt a hadbíróság ítélkezett fölöttük. Tóth Józsefet, Bugyik Józsefet és Treksler Ferencet mint főbűnösöket golyó általi halálra, négyet pedig 10 évi fegyházra, illetve vasbilinccsel súlyosbított sáncmunkára ítélték. Egyidejűleg Tardoskedd községet, mivel lakói ebben a rebellióban nagy mértékben részt vettek 6 000 forint pénzbírságra ítélték. A pozsonyi vérbíróságnak ezek voltak az utolsó halálos ítéletei.

Külön kell szólnunk azokról a vértanúkról, akiket ugyan nem Pozsonyban végeztek ki, de pozsonyi születésűek voltak. Elsősorban Batthyány Lajost kell megemlíteni, aki Pozsonyban született. A Duna parton lévő Batthyány-palotát, ahol a mártír miniszterelnök született, sajnos az ötvenes években elbontották. Batthyány egyébként a törvényes forradalom idején folyamatosan Pozsonyban tartózkodott. Az aradi vértanúk közül pedig

Aulich Lajos tábornok volt pozsonyi születésű, s ezrede 1848-ban épp Pozsonyban állomásozott, innen indult a délvidéken ekkor már zajló harcokba.

Részletesen kell szólni **Jeszenák János** kormánybiztosról, akit **október 10-én** Pesten végeztek ki. Jeszenák János 1800. január 22-én született Pozsonyban, gyermekkorának nagy részét azonban a család Csallóközben lévő féli kastélyában töltötte.

Iskoláit Pozsonyban végezte, majd Nyitra megyében átvette apja szenicei birtokát, ott gazdálkodott, ahol jobbágyaival családi környezetben élt. A reformkor jelentős országgyűlésein a felsőtábla ellenzéki tagjaként vett részt, itt többek között támogatta Széchenyi gondolatát a Buda és Pest között építendő hídról, vagy a rendek javaslatát a Nemzeti Múzeum új épületéről, majd felkarolta a Védegylet ügyét is. 1839/1840-ben került közelebbi ismeretségbe Batthyány Lajossal.

1848-ban, mint megbízható reformellenzékit Szemere Bertalan belügyminiszter javaslatára Nyitra vármegye főispánjává, majd teljhatalmú kormánybiztosává és a felvidéki felkelők ellen küzdő csapatok kormánybiztosává nevezték ki. Kormánybiztosként az ő érdeme volt, hogy



sikerült kivédeni az 1848. szeptemberi szlovák felkelők támadását: szeptember 26-án Szenicnél, majd szeptember 28-án Ótura és Miava között a mozgósított nemzetőrök és a 34. gyalogezred két százada súlyos vereséget mért a felkelőkre.

Ugyancsak Jeszenák tevékenységének köszönhető, hogy Lipótvár egy ideig magyar kézen maradt. 1849 júliusában csatlakozott Görgei Artúr hadseregéhez és azzal együtt vonult Aradra. A világosi fegyverletétel során esett orosz fogságba, és a többi magyar politikussal együtt adták át az osztrákoknak. A hadbíróság a forradalom és szabadságharc során kifejtett munkásságáért halálra ítélte, és Pesten 1849. október 10-én Csányi László kormánybízottal együtt kivégezték.

Tetemet a pesti Kálvin téri református templom sírboltjában helyezték el, csak a családi címerrel jelezve, hogy kinek a hamvai nyugszanak ott. Özvegye a kiegyezést követő amnesztia után holttestét 1867-ben Pozsonyba szállíttatta, hogy a Kecskékapu utcai evangélikus temetőben lévő családi sírboltban helyezhessék végső nyugalomra. Egy évtizeddel később, halálának tizedik évfordulóján emlékművet állítottak a sírbolt előtt. Az oltár alakú, carrarai márványból faragott kőlapon a mártír mellszobra látható, mellette a hazafiság génusza áll, amint a mártíromság töviskoszorúját helyezi a vértanú homlokára. A posztamensen Gyulai Pál sorai olvashatók:

*„Szerette hazáját, szívvel, szóval, tettel;
Védte szabadságát híven, becsülettel.
Áldozott, szenvedett, jutalmát nem kérte,
S nem küzdhetve többé, vérpadon halt érte.”*

Pozsonyban egyébként, az evangélikus temetőben és a Szent András-temetőben több honvédtiszt és közhonvéd is nyugszik, akiknek sírja az emlékező kegyelet színhelye.





A pozsonyi vértanúk üzenete

1848-49-ben győzött a császári és cári hadsereg, diadalmaskodott a forradalom felett a reakció, a haladás felett az elnyomás. Mi értelme volt hát az életüket feláldozók, a pozsonyi vértanúk Rázga Pál, Petőcz György, Mednyánszky László, Jeszenák János harcának? Hiába akart hát történelme során egyszer igazán nagyot ez a nemzet? Jegyezzük meg: jogos harc sosincs hiába. A forradalom, amit megérlelt az idő, sosincs hiába. A levert forradalom is előmozdítja a történelmet. Diadalmaskodhatott és ujjonghatott a reakció. A forradalmat kirobbantó szándék a vereség után is élt tovább, s az erő tudata, mely a forradalomban, a fegyveres harcban megmutatta magát. 1848-49 megmutatta, hogy a magyarság tud harcolni a saját, de más népek szabadságáért is, hisz olyan áldozatokat hozott az európai népek szabadságának oltárán, melyre egy ilyen kis néptől korábban nem volt példa.

1848-49 forradalma és szabadságharca ránk hagyta a dicsőség örökségét, de ránk hagyta a kötelességet is, hogy megértsük a győzelmek okain túl a vereség okait is. Merítsünk mindkettőből: ez egyikből erőt, a másikból tanulságot.

Kossuth Lajos írta már az emigrációban: „Arad a magyar Golgota.” S tegyük hozzá: Pozsony is. Golgota után pedig feltámadás következik.

szél-járás

Kis Krisztián Bálint

Moson vármegyei nyomdák és kiadványok a kezdetektől 1918-ig



Moson vármegye rendszerező és összefoglaló nyomdászattörténete hosszú ideig adóssága volt a helytörténet írásnak. Az ipar- és kultúrtörténet sajátos találkozásának e jelentős szelete csaknem teljesen fehér folt maradt napjainkig. Jelen tanulmány célja, hogy első részletként szolgálja a további szakmai kutatásokat. A téma első és eddig egyetlen összegző jellegű írása – hangsúlyozzuk, hogy más vonatkozásban – közel száz évvel ezelőtt jelent meg. Ahogyan látni fogjuk a vármegyei nyomdászat a helyi igények kiszolgálása mellett nemritkán országosan is kiemelkedő eredményeket mutathat fel.

Vizsgálódási területünk az egykori Moson vármegye területének egésze. Ez a közigazgatási egység a történelmi Magyarországon eredetileg is kicsinynek számított, hiszen mindössze 1989 km² területű volt. Székhelye a hajdan önálló Magyaróvár. Sajátos vonás, hogy időben a XVI. század után közvetlenül az 1836 és az 1918 közötti időszakokkal foglalkozunk, mivel a közbeeső időben nem működött állandó nyomda Moson vármegye területén.

A vármegye első nyomdahelyével annak székhelye, Magyaróvár büszkélkedhet. XVI. századi nyomdai elsőse országos nyomdászattörténeti szinten is jelentőssé teszi. Ez még akkor is igaz, ha Huszár Gál csupán alkalmi tipográfus volt a településen az 1558. és a következő esztendőben. Aztán évszázadok szállnak el Moson vármegye területe felett újabb officina nélkül. A XIX. században az újabb nyomda létrehozása is Magyaróváron történik. Később a fellendülő nyomdaiparból és az egyre szélesedő olvasókultúrából más települések iparosai és könyvkereskedői is kivették a részüket.

Meghatározó körülmény, hogy Moson vármegye az államalapítás óta két, a magyar és a német nyelvterület között feküdt. A terület a török idők következtében is etnikailag igen sokszínűvé vált, mely egyrészt a Habsburg Birodalom XVI. századból örökölt Királyi Magyarországra kiterjedő fennhatóságában keresendő, másrészt – a megosztottság mintegy történelmi folytatásaként – a horvátok tömeges betelepülésének a közvetlen következménye. A három jelenlévő népcsoport igényei a mindennapi élet más területeihez hasonlóan erősen befolyásolták a nyomdászatot, a könyv- és lapkiadást. Néhol ugyanis a hivatalos, tehát magyar nyelvű közigazgatás ellenére – paradox módon – számbeli értelemben többséget alkotó kisebbséghez igazították, általában a német anyanyelvűek javára.

A helyi nyomdák számbavételénél teljességre törekedtünk, de tisztában vagyunk azzal, hogy tanulmányunk nem lehet hibátlan és hiánytalan. Mindazonáltal vizsgálódásunkat széles időbeli horizonton kezdjük – valamennyi nyomdát feltüntetünk a kezdetektől egészen 1918-ig, melyek működési adatára leltünk. Emellett igyekeztük számba venni és rendszerezni az 1918-ig – a sajtótermékek kivételével – megjelent nyomtatványokat.

A tanulmány számszerűsített összefoglalással és a felhasznált irodalom jegyzékével zárul.

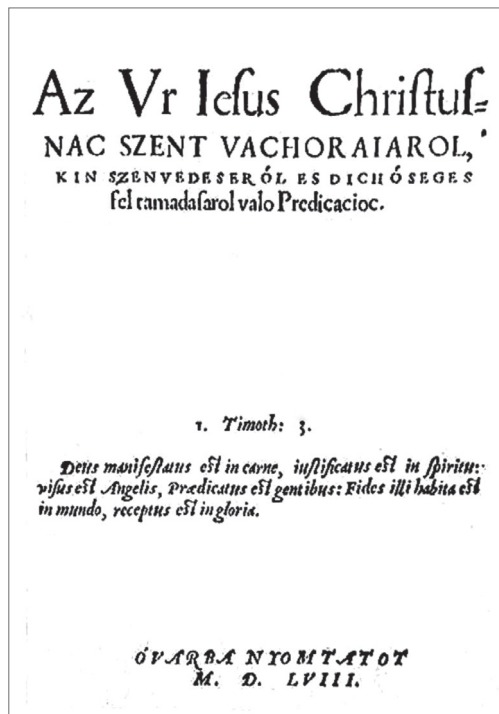
A szerző ezúton is kifejezi köszönetét Kimlei Péter úrnak, a mosonmagyaróvári Huszár Gál Városi Könyvtár helyismereti könyvtárosának, valamint dr. Horváth József úrnak, a győri Dr. Kovács Pál Könyvtár és Közösségi Tér általános igazgatóhelyettesének a szíves szakmai segítségért, valamint a közgyűjteményi példányokról készített képanyagért.

Magyaróvár (névváltozatok: Óvár, Magyar-Óvár)

A vármegyeszékhely előkelő helyet foglal el a magyarországi nyomdászat történetében. Valamivel több mint nyolc évtizeddel az első magyarországi nyomda, a budai Hess András-féle officina felállítása után **Huszár Gál**, a reformáció jeles alakja hozta létre az első magyaróvári nyomdát. Ez az officina része a XVI. században országszerte működő 18 műhelynek. A század folyamán 29 nyomdahellyel számolhatunk, melyek közül négy éppen Huszárnak köszönhető. Nyomtatványai arról istanúskodnak, hogy hajdani magyaróvári felszerelésének egy részét minden további nyomdahelyén használta.

Mivel Huszár Gál gyakorló katolikus plébánosként a reformáció híve lett, 1553-ban kiközösítették az egyházból. A másodszori kiközösítés után az esztergomi érsek üldözése elől Habsburg Miksa főherceg magyaróvári birtokára menekült. Itt 1554-ben immár evangélikus prédikátor lett. A nyomdász mesterséget 1557-ben a kor neves tipográfusánál, a bécsi Hoffhalter Rafaelnél tanulta ki, pártfogói révén szerzett kölcsönből tőle vásárolt nyomdafelszerelést, majd Magyaróváron felállította kottakészlettel és krakkói betűkkel kiegészített nyomdáját. Huszár a sárvár-újszigeti tipográfiából könyvdíszeket is beszerezett. 1558-ban ő adta ki az első magyar nyelvű prédikációs könyvet. 1558. áprilisában a győri püspöki helytartó egyházi bíróság elé idézte „tévtanok” terjesztésének és „eretnek” könyvek nyomtatásának vádjával. 1558. novemberben 1-jén kelt rendeletére II. (Habsburg) Ferdinánd magyar király el is tiltotta Huszárt a könyvnyomtatástól. A rendelet azonban hasztalan volt. Huszár Gált szorongatott helyzetéből a kassai városi tanács mentette ki, amikor meghívta lelkipásztornak, mely tisztséget csak 1560-ban tudta elfoglalni s egyúttal a nyomdai munkálatokat folytatni. Magyaróvári nyomdájából három kész nyomtatott művet ismerünk, két magyar és egy latin nyelvűt – mind a reformáció jegyében született vallási kiadvány. Az első nyomtatványnak nemcsak nyomdása, de szerzője is – három prédikációja szerepel benne. Helytörténeti adalék, hogy a mosonmagyaróvári könyvtár 1984 óta viseli Huszár Gál nevét. A könyvtár honlapján számos magyaróvári nyomtatvány digitalizált változata is hozzáférhető.

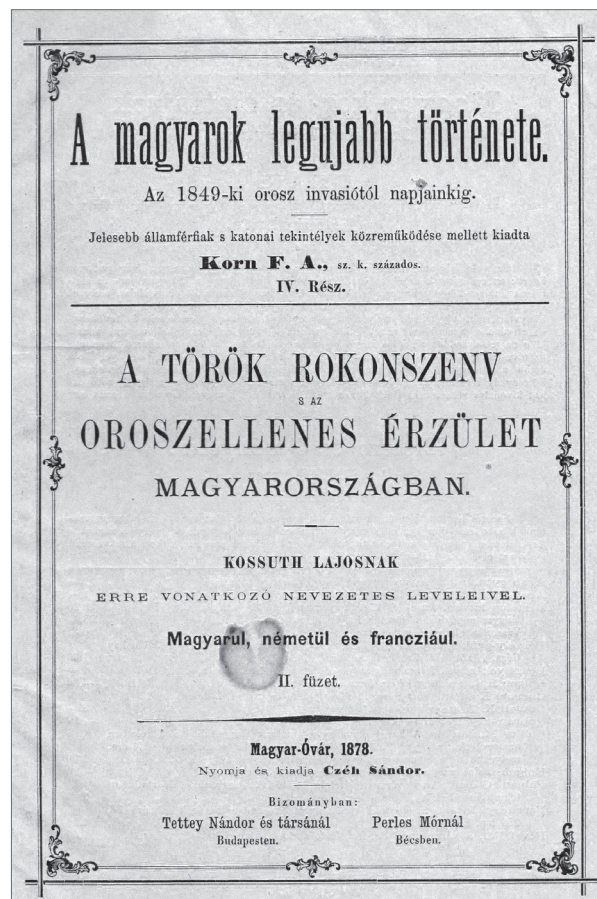
Huszár Gál röpkeéletű officinája után évszázadok szálltak el Moson vármegye felett újabb nyomda nélkül. Míg nem 1836-ban beindította nyomdagépeit, az utód vállalkozást is beleszámítva egészen az államosításig működő nyomdáját **Czéh Sándor** (1813–1883). Czéh még 1825-ben került inasként szülővárosa, Streibig Lipót győri nyomdájába. Öt év múlva már szedőként dolgozott Weber Lajos pozsonyi műhelyében. Székesfehérvárott is megfordult, ahol elmélyítette szakmai tudását. 1835-ben kapott engedélyt saját nyomda felállítására Magyaróváron. Nyomdai felszerelését más nyomdákban szerezte be. Műhelye a szabadalomlevél tanúsága szerint „*császári és királyi kiváltságos könyvnyomda*” volt, és mint ilyen, nem fizetett adót és a vármegye területén egyedülként működhetett egészen 1848-ig. Első megbízatása vásári vásárcédulák nyomtatása volt napra pontosan 1836. augusztus 16-án. Ezután köztudatba került a vállalkozás. A vármegyei közgyűlés és közigazgatás állandó megrendelésekkel látta el, ugyanakkor az 1818-ban alapított helyi gazdasági tanintézet kiadványai miatt versenyre



kényszerült a bécsi és pozsonyi nyomdákkal. Az egyházi vonatkozású kiadványok biztosabb bevételt hoztak. Jellegzetesek voltak vásári ponyvákön áruelt népkönyvei. Népszerűek voltak kalendáriumai, naptárai is, melyek 40–60 ezer példányban jelentek meg és eljutottak osztrák területekre is. Az 1848-as forradalom egyik eredménye a sajtószabadság kivívása volt. Mivel Czéhnek nem volt külön pénze biztosítékként helyi lap indítására, a vármegye segítette ki. A szerződés értelmében a kauciót a vármegye fizette Czéh helyett, cserébe a nyomda átment a vármegye tulajdonába, vezetője viszont Czéh maradt. Így jelenhetett meg 1848. július 1-je és szeptember 2-a között a „*Der emancipirte Satanas*” című németnyelvű satirikus politikai népujság tucatnyi száma. A lapkiadása egyébként kudarcba fulladt. 1848-ban a Czéh-nyomda három fa- és egy Stanhope-féle vassajtóval dolgozott. A korabeli időszakban ez csak kisvárosi viszonylatban számított jelentősnek. Az 1849 után meggyeszerzte jelentkező konkurencia miatt Czéh felhagyott a saját kiadványokkal és már csak megrendelésre dolgozott.

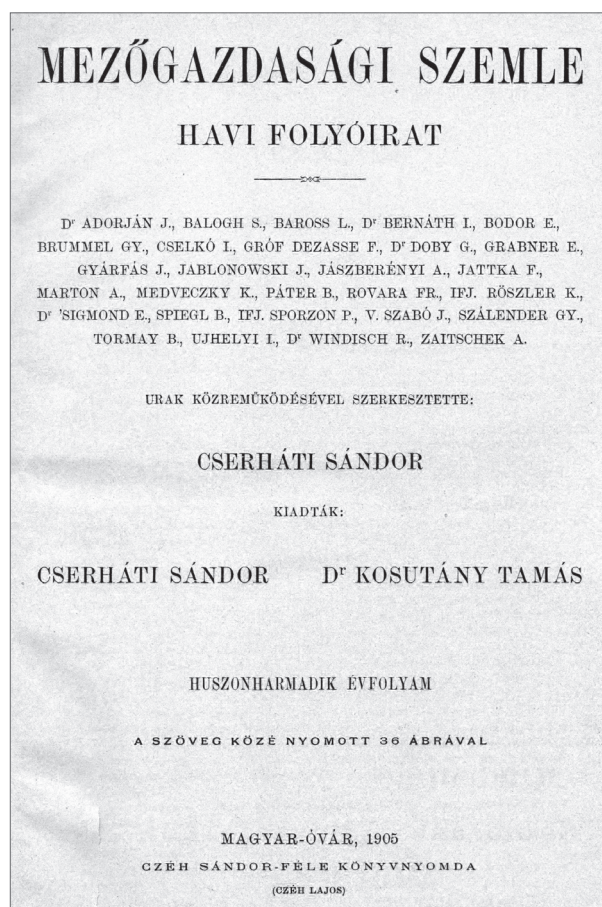
A nyomtatóüzem technikai értelemben is korszerűsödött – 1857-ben Löser-féle gyorsajót szerzett be. A nyomda 1861-től 1908-ig a dunántúli evangélikus egyház imádságos- és énekeskönyveinek kizárólagos nyomtatója is volt. Czéh 1875-ös jubileumi ünnepe után fokozatosan vonult vissza a nyomdai tevékenységtől és a közélettől. 1883-ban a Zala vármegyei Olláron (ma Kemendollár) rokonainál tartózkodott. Itt érte a halál. Síremléke a kemendi temetőben áll. Gyermekei közül ifj. Czéh Sándor 1867-ben Győrött alapított nyomdát. A kisebbik fiú, *Czéh Lajos* (1849–1923) pedig a pesti Franklin nyomda szedője lett. 1880 után vette át a továbbra is édesapja neve alatt működő magyaróvári nyomdát. A nyomda 1910. február elsejei hatállyal beolvadt A „Mosonvármegye” Könyvnyomdájába. A Mosonmagyaróvári Városvédő Egyesület 1992-ben emléktáblát helyezett el azon a Magyar utcai épületen, ahol a Czéh-család tevékenykedett. A tábla felirata: „*E házban alapította Czéh Sándor 1813–1883 Magyaróvár első állandó nyomdáját (1835.) majd kölcsönkönyvtárát (1841.)*” Az emléktáblán látható domborművön a nevezetes sajtó előtt Czéh alakja áll. Az egyik későbbi Czéh leszármazott, Helle Mária adta közre a családi vállalkozás illusztrációinak mintakönyvét, mely napjainkban további más nyomdai eszközökkel együtt a mosonmagyaróvári Hansági Múzeum gyűjteményében található. Az illusztrációs mintakönyv 53 számozott lapján 1179 kép található, mely országos szinten is jelentősnek számít. A mintakönyv kizárólag fametszeteket tartalmaz, a dűcok feltehetően bécsi, pozsonyi és pesti metszőműhelyekben készültek.

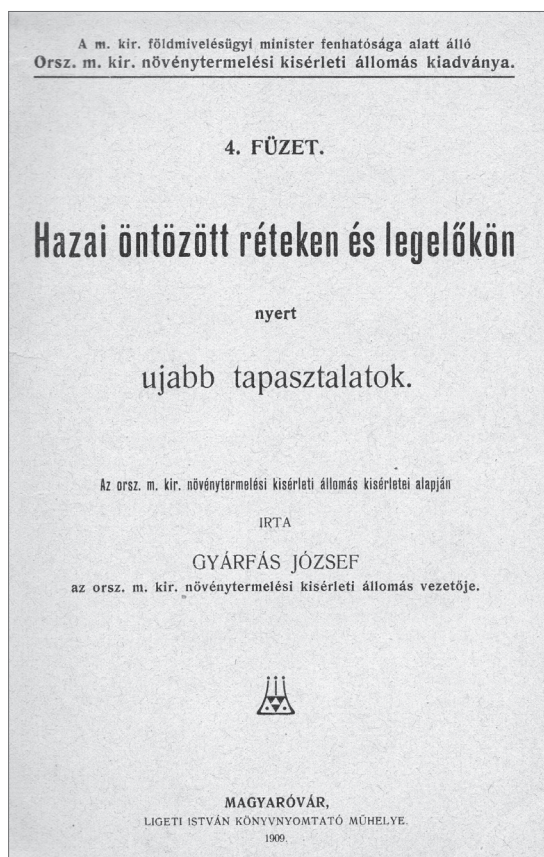
A meglévő adatok alapján a következő kép bontakozik ki a Czéh-nyomda kiadványainak tematikájáról, a kiadási évek és a nyomtatványok nyelvi arányairól. Összesen 1207 kiadványt vettem számba – nem számítva 11-féle sajtóterméket. A XIX. század természetes vonásaként kell értékelnünk, hogy összességében a világi tárgyú nyomtatványok vannak túlsúlyban – az egyházi kiadványok rovására.



A kiadási évszám jelölése nélkül kiadott korai (1836 és 1847 közé tehető) kiadványok száma 78. Ebből németnyelvű munka 46, magyar 31 és latin egy nyomtatott mű. A németnyelvű munkák közül 26 kötet egyházi mű, 19 irodalmi alkotás, egy pedig kotta. A magyar nyelvű kiadványok közül 22 kötet egyházi mű, hét irodalmi alkotás, egy-egy oktatás, illetve klasszika-filológia témakörbe sorolható mű. Az egyetlen latin nyelvű munka családtörténeti írás. 1836-tól az 1848-as április törvényekig 181 kiadvánnyal számolhatunk, melyek közül kettő ugyanazon kiadás hamis kiadási hellyel és dátummal. Egyféle német–magyar szótár két kiadása is ismert.

A kötetek közül 85-féle magyar nyelvű, melyen belül 26 egyházi, 19 alkalmi, 14 irodalmi, 11 oktatási művet, hat kalendáriumot, öt szakkönyvet, három közigazgatási és egy jogtörténeti munkát számoltunk össze. A 78 németnyelvű kiadvány közül 39 egyházi, tucatnyi irodalmi alkotás, nyolc szakkönyv, hét oktatási, öt alkalmi munka, négy színmű, egy életrajz, egy álmoskönyv és ugyancsak egy kalendárium. A latin nyelv 14 kiadvánnyal képviselteti magát, melyek közül tíz oktatási, három alkalmi mű, egy pedig szakkönyv. A reformkorban a legtermékenyebb nyomdaév bizonyosan 1847-ben volt, 35 kiadvánnyal, a legszerényebb év pedig bizonyára az 1843. esztendő lehetett, mindössze négy ismert nyomtatvánnyal. Az 1848/49-es forradalom és szabadságharc időszakában, a polgári átalakulást jelentő áprilisi törvények alapján a nyomdatulajdonos által készített kiadványlajstromok tanúsága szerint 102 hivatalos nyomtatvány és hirdetmény került ki a nyomda sajtói alól, melyek közül 53 németnyelvű, egyik-másik pedig bilingvis (magyar és német nyelvű). A szabadságharc leverésén után, de még 1849-ben további egy német nyelvű egyházi kiadvány készült. A neoabszolutizmus és az enyhülés évtizedeiből, az 1850 és 1866 közé eső időszakból 210 kiadványt sikerült összeszámolni. Ezek közül a németnyelvű művek száma 107. Ezen belül legnépesebb a szakkönyvek tábora 31 kötetel, ezt követi 22 közigazgatási munka, 19 egyházi mű, tíz-tíz alkalmi, illetve irodalmi munka, valamint négy-négy kalendárium és egészségügyi kiadvány, két-két szervezeti alapszabály, oktatási, illetve hadtörténeti mű és egy hagyatéki árverésről szóló nyomtatvány. A magyar nyelvű művek száma 83. Közülük 27 egyházi munka, 23 alkalmi kiadvány, kilenc oktatási munka, nyolc irodalmi alkotás, hét-hét közigazgatási nyomtatvány, illetve kalendárium, kettő alapszabály. Immár a horvát nyelv is képviselteti magát, 14 kiadvánnyal, melyek közül hat egyházi mű, öt irodalmi, valamint három oktatási munka. A bilingvis (magyar–német nyelvű) művek csoportja öt nyomtatványból áll, közülük három közigazgatási, egy-egy pedig szakkönyv és alkalmi kiadvány. Az egyetlen latin nyelvű nyomdatermék keresztelési anyakönyvi kivonat formanyomtatványa. A kor szak legtermékenyebb nyomdaéve az 1856. volt, melyből 22 kiadványt jegyeztek, a legszerényebb esztendő pedig az 1851. lehetett, mindössze három nyomtatvánnyal. 1867-től a nyomda 1909-ig tartó működéséig 635 nyomtatványt gyűjtöttek össze. Közülük 419 magyar nyelvű nyomtatvány (köztük





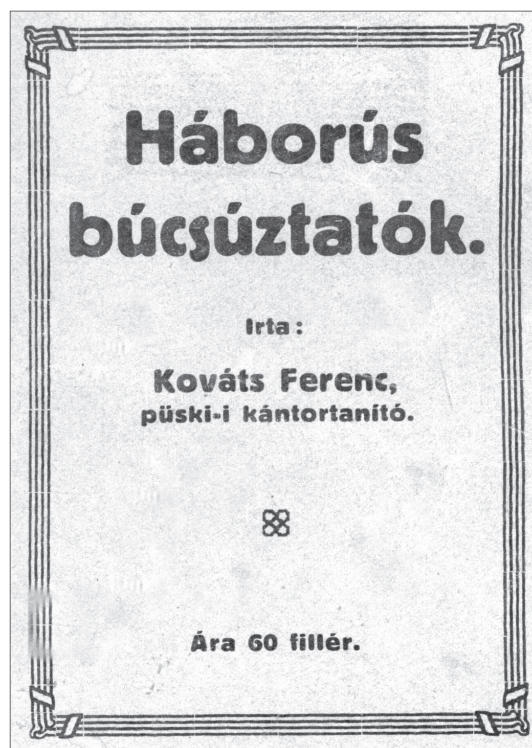
adás, 25 alkalmi nyomtatvány, amit további két meghívóval lehet még megtoldani. Közigazgatási műből kilencet vettek számba. Két-két nyomtatvánnyal képviselteti magát a szakkönyv, az oktatás és az árjegyzék. Egy könyvtárjegyzék is bilingvis. A horvát nyelvű nyomtatványok száma 11, melyek közül hat egyházi, öt irodalmi mű. A latin nyelvet két kötet képviseli – az egyik oktatási, a másik egyházi munka. Háromnyelvű (magyar–német–latin) szakkiadvány színesíti a képet. A legtöbb kiadványt produkáló év az 1897. volt, negyedszáz nyomtatvánnyal. A legszerényebb nyomdaév pedig az 1868. lehetett, mindössze három nyomtatvánnyal.

Horváth Vilmos feltehetően 1890-től 1913-ig működő nyomdájából egyetlen kiadvány ismert, a XIX. század végéről. Tudunk egy kérészetű közös vállalkozásról is: a **Berghofer és Weisz nyomda** 1899-ben és a következő évben üzemelt.

Ligeti István szintén rövidéletű, 1907-ben alapított, majdugyancsak A „Mosonvármegye” Könyvnyomdájába olvadó nyomtatóüzeméből 14 kiadvány ismert.

számos mű több kiadásban is szerepel). A legnépesebb az oktatási kiadványok tábora 141 nyomtatvánnyal. A 116 szakkönyv döntően mezőgazdasági témájú (köztük különlenyomatokkal). 78 az alkalmi nyomdatermékek száma, amihez további hat meghívót is hozzátehetünk. A közigazgatási nyomtatványok száma húsz, a helyi szervezeti alapszabályoké 17, az egyházi munkáké tucatnyi, a könyvtárjegyzékeké kereken tíz. Két-két nyomtatvánnyal képviselteti magát a történelem, a helytörténet, a megyei monográfia, az életrajz, az egészségügy és a számla. Egy-egy irodalmi, illetve irodalomtörténeti mű, földrajz, muzeológia, illetve régészet témakörbe tartozó kiadvány, pénzügyi betétkönyv és belépőjegy tarkítja a magyar nyelvű nyomtatványok sorát. A németnyelvű nyomtatványok száma 110. Ebből 46 alkalmi kiadvány, 27 szakkönyv, tucatnyi közigazgatási munka, kilenc egyházi mű, öt szervezeti alapszabály, három oktatási, kettő-kettő zsidósággal kapcsolatos kiadvány, illetve meghívó. Egy-egy nyomtatvánnyal képviselteti magát az irodalom, a történelem, az egészségügy és a szolgálati szabályzat. Számos azonos mű két kiadványként jelent meg magyar, illetve német nyelven. A bilingvis nyomtatványok száma 92. Közülük egy magyar–francia nyelvű szakmunka, a többi magyar–német nyelvű nyomtatvány. Utóbbiak közül 31

zárszám-



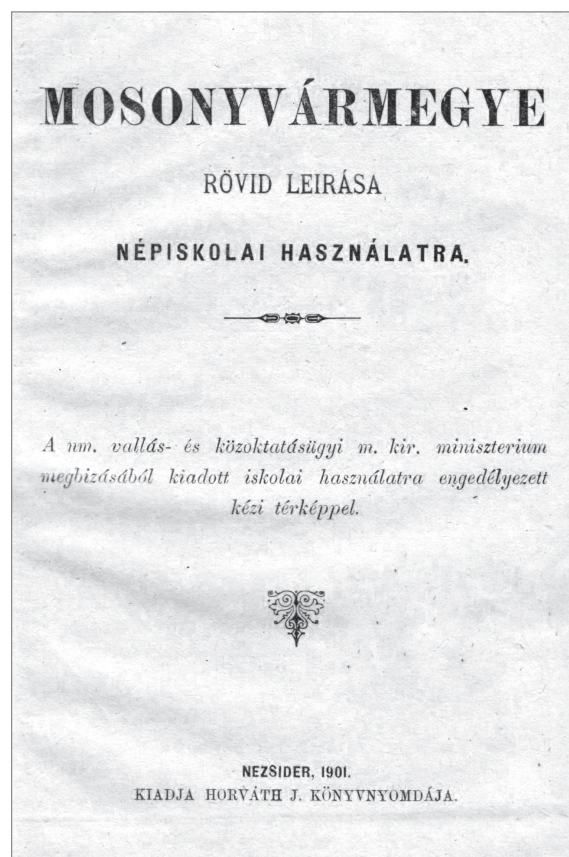
Ezek közül 13 magyar nyelvű kiadvány. Ezen belül négyhelyi szervezeti alapszabály, kettő-kettő szakkönyv, alkalmi mű, illetve könyvtári jegyzék, egy-egy pedig romákkal, aztán a korszak nagy technikai újdonságával, autóval foglalkozó munka, valamint tankönyv. Egy németnyelvű kiadványt is találtunk – az egyik helyi alapszabály fordítását. A nyomdából még néhány szép kiállítású aprónyomtatvány ismert.

A több hajdani helyi nyomdát magába olvasztó, újságkiadásra is szakosodott mamutvállalkozás nyomtatóüzeméből, A „**Mosonvármegye**” **Könyvnyomdájából** kerekén ötvenféle kiadványt találtunk – már a kezdő évből, 1910-ből többféle kiadvánnyal. A nyomtatványok nagy része, 46-féle kiadvány magyar, a többi németnyelvű. A magyar nyelvű nyomtatványokon belül húszféle szakkönyv. Alkalmi kiadványból nyolcra, közigazgatási műből háromra leltünk. Ugyancsak háromféle helyi iskolai értesítőről tudunk – a gazdasági akadémia, a kegyesrendi gimnázium és a polgári leányiskola kiadásában. Háromféle a helyi pénzügyi–gazdasági jelentés is. Két kiadvánnyal képviselteti magát az irodalom. Egy-egy nyomtatványt találtunk a következő témakörökben: országos szabályzat, helyi szervezeti alapszabály, étkezés, társadalomtudomány, földrajz és a Ligeti-nyomdánál említett tankönyv új kiadása. A Mosonvármegyei Gazdasági Egyesület évkönyvéből hat kötetet találtunk. A német nyelvű kiadványok száma négy. A nyomda alkalmi képeslapot is készített.

Steiner Antal nyomdájáról annyit tudunk, hogy 1910 és 1913 között működött.

Nezsider

A máig ható helyi nyomdaipar alapja a **Ruszke Leopold** horvát származású vállalkozó által 1854-ben alapított könyvkötészet és könyvkereskedés volt. A nyomdaalapítás **Horváth Béla** (Adalbert György) és apósa, Ruszke nevéhez fűződik 1882-ben. Horváth Béla a könyvkötőmesterséget még 1874-ben Németh Istvánnál (valószínűleg Kőszegen) tanulta ki, majd vándorkönyvkötőként 1878-ban jutott el Nezsiderbe. Itt időlegesen beállt Ruszke műhelyébe, ahol ekkor két segéd, egy tanonc és Ruszke leánya, Katalin dolgozott. Két és fél év után Horváth ismét szakmai vándorútra ment Magyarország területén, és Tapolcán létrehozott egy nyomdát és egy könyvkötő műhelyt. Horváth Béla három év múlva visszatért Nezsiderbe, hogy megbeszélje Ruszke Katalinnal kötendő házasságát. Így jött létre a Ruszke és Horváth néven emlegetett közös vállalkozás, mely már nyomdát is magában foglalt. A kis kézisajton először meghívók készültek, majd hivatali nyomtatványok gyártásába kezdtek. 1887-ben készült a katolikus énekeskönyv első kiadása. Ettől kezdve a közös (családi) vállalkozás kiadóként és nyomdaként magyar, német és horvát nyelvű imakönyveket jelentetett meg. Iskolai segédkönyvek és egyéb kiadványok is napvilágot láttak itt. A nyomdát 1890-ben vette át Horváth Béla. 1892-ben ő jelentette meg a „*Neudsieder Wochenblattes*” első évfolyamát is. Ekkor vált szükségessé egy második nyomdagép beállítása.



Ez a lépés azonban kockázatos üzleti vállalkozásnak ígérkezett, ezért Horváth Béla ettől kezdve anyja, Horváth Júlia nevében fejlesztette és építette tovább a vállalkozást. 1900 körül a vállalkozás a főúton, a mai 24. szám alatt működött, majd 1910 körül már a főtér 36. szám alatt találjuk.

A nyomdatermékek közül 23-féle kiadványt találtunk 1890-től 1918-ig. A 18 féle német nyelvű nyomtatvány közül nyolcféle kalendárium, hétféle vallási mű, kettő emlékkiadvány, egy pedig helyi földrajzi munka. A fennmaradó öt, magyar nyelvű mű közül kettő alkalmi kiadvány (az egyiknek van német nyelvű megfelelője), egyféle tankönyv két kiadása, egy helyi szervezeti pénzügyi jelentés, egy pedig ugyancsak helyi szervezeti alapszabály.

Moson

A vármegyével azonos nevű, akkor még önálló településen üzemelő első nyomdából, **Grünfeld** (névváltozat: Grünsfeld) **Ignác** 1898 és 1913 között működő nyomdájából háromféle aprónyomtatvány ismert már a kezdő évtől – egy meghívó, egy programismertető és két, mozaikképes fekete-fehér képeslap az 1901 előtti időkből.

Süssmann Adolf nyomdája 1912-től üzemelt. **Fischer Ignác** nyomdász pedig a következő években tevékenykedett.

Ismeretlen nyomdanévvel további háromféle kiadványt találtunk. A két magyar nyelvű nyomtatvány közül az egyik helyi alapszabály, a másik irodalmi mű. A fennmaradó, német nyelvű kiadványféle pedig háromkötetes katolikus egyházi munka.

Királyhida

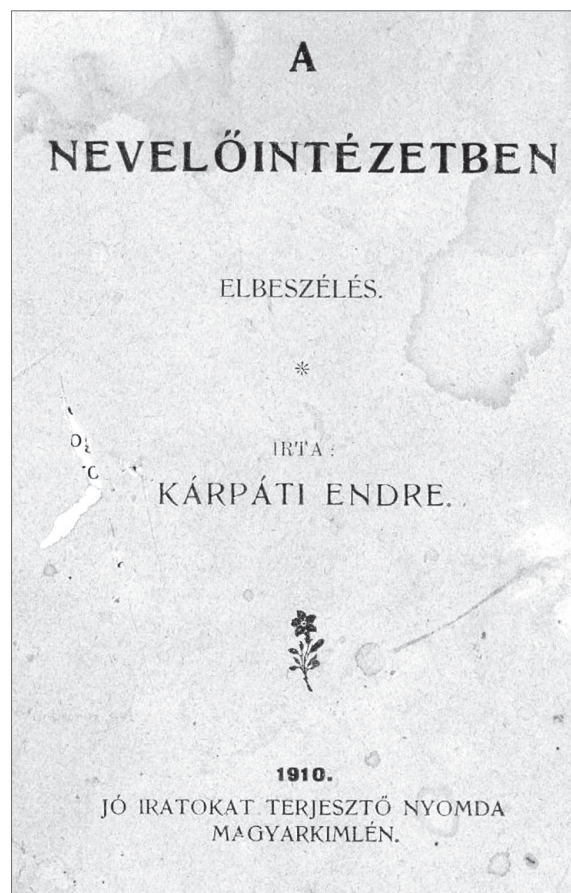
Az első helyi nyomdász, **Brandweiner Vilmos** 1900-tól működő nyomtatóüzeméből három kiadvány ismert. Ezek közül kettő magyar nyelvű lövészeti szakkönyv, egy pedig szervezeti alapszabály.

A másik helyi nyomdaüzemet **Vogel Károly Gusztáv** nyomdász vezette, feltehetően 1917-ig.

Ismeretlen nyomdanévvel további egy, német nyelvű és ugyancsak lőfegyver-használatról szóló kiadvány két helyi szerzői kiadására leltünk.

Magyarkimle (névváltozat: Magyar-Kimle)

A település egyetlen ismert nyomtatóüzeme, a **Jó Iratokat Terjesztő Nyomda** (névváltozat: Jó iratok terjesztési váll[alat]. – németül: *Buchdruckerei zur Verbreitung guter Schriften*) tulajdonosa **Gladich Pál** (1855–1922) magyaróvári születésű katolikus plébános volt. Gladich 1881 és 1893 között, majd 1896-tól haláláig volt Magyarkimlén plébános. Másik nyomdáját 1894-ben Győrről állította fel, melynek jogutóda, a Győregyházmegyei Alap Nyomda egészen az államosításig működött. A Gladich által gróf Széchenyi Miklós győri püs-



pöknek címzett, Magyarakimlén, 1909. április 4-én kelt, nyomtatásra vonatkozó „iparigazolványt” kiváltani szándékozó levelére, valamint a meglévő kiadványokra alapozva a magyarakimlei nyomda alapítási évét 1909-re tehetjük. A kis nyomtatóműhely az akkori magyarakimlei katolikus plébánia épületében volt berendezve.

Gladich gyermek- és ifjúsági lapok mellett egyházi és szakmunkákat is megjelentetett. A nyomdából 27-féle kiadványt ismerünk az 1909 és 1916 közötti esztendőkből. Ezek közül egy tucat német nyelvű vallási mű, tízféle magyar nyelvű nyomtatvány, négy egyházzenei kotta és egy horvát nyelvű vallási mű, mely a nyomda eddig ismert legkorábbi kiadványa. A magyar nyelvű nyomtatványokon belül Kárpáti Endre 1909 végén indítani tervezett ifjúsági elbeszéléseinek sorozatából hétféle kiadvány ismert. Az eredetileg 12 füzetre tervezett ifjúsági sorozatot „Iskolások könyvtára” névre keresztelték. Ezenkívül rendhagyó módon egy női munkás emancipációval kapcsolatos munkát, egy földrajzi és egy vallási művet találtunk, melynek mintegy nyelvi párja (a terjedelmet leszámítva) a német nyelvű egyházi kiadványok között szerepel.

Németjárfalu (névváltozat: Bruckújfalú)

A település nyomdája a helyi evangélikus lelkész, a német származású **Hildebrand Keresztély** 1918-tól működő házinyomdája volt. Többségében protestáns egyházi kiadványok, jegyzőkönyvek és német nyelvű kis terjedelmű nyomtatványok jelentek meg itt.

Összegzés

A hajdani Moson vármegye területén a kezdetektől a dualizmuskor végéig féltucatnyi nyomdahellyel számolhatunk. Ezeken a településeken összesen 15 nyomdát, illetve nyomdászt vettünk számba. Az imponáló XVI. századi kezdet, Huszár Gál protestáns nyomdája még három vallási művel képviselteti magát. Aztán a XIX. században megyszerte kibontakozó nyomdászat idején a nyomdatulajdonosok között két kistelepülésen, egy-egy kis helyiségben egy katolikus plébános, illetve egy protestáns lelkész rendezett be mintegy saját házinyomdát. Az ismert nyomtatványok száma 1918-ig – a sajtótermékek kivételével – a vármegyeszékhelyen, Magyaróváron a legtöbb: a Czéh-nyomda bibliográfiájában szereplő, 1207 számba vett tételen felül további 65-féle magyaróvári nyomtatvány. Magyarakimléről 27-féle, Nezsiderből 23-féle, az önálló Mosonról hatféle, Királyhidáról négyféle nyomtatvány konkrét adataival rendelkezünk – a sajtótermékeket leszámítva. Ugyanakkor az is világosan látszik, hogy a nyomdák és azokkal együtt a különféle kiadványok a vármegyeszékhelyen és a jelentősebb településeken koncentráálódtak – a nemzetiségi-felekezeti viszonyoknak, a szellemi igényeknek és a (technikai) lehetőségeknek megfelelően.

Felhasznált irodalom

Az 1851 és 1918 között működött magyarországi nyomdák és kiadók jegyzéke. Összeáll.: Markos Béla. Bp., 1960. Kézirat

Czéh Sándor magyaróvári nyomdász–kiadó illusztrációinak Mintakönyve az 1836 és 1875 közötti évekből. Szerk.: Helle Mária. Bp., 1998.

Helle Mária: *Vásári cédulától az agrárszakkönyvekig.* Bp., 2015.

Horváth-Druckseit 1854. Ein Beitrag zur Firmen-, Familien- & Zeitgeschichte. Neusiedl am See [2004.]

Horváth József: *Gladich Pál (1855–1922).* In: *Arrabona* 38. Győr-Moson-Sopron Megyei Múzeumok Közleményei. Fel. szerk.: Tóth László. Győr, 2000. 307–328. p.

Kimlei Péter: *Egy könyvbarát vállalkozó*. In: *Szél-járás* 2013/1. szám. 41–43. p.

Kimlei Péter: *Lakóhelyünk 1848-ban: történetek a korabeli sajtóból és sajtóról*. In: *Moson Megyei Műhely*. XXI. évf. Főszerk.: Székely Zoltán. Mosonmagyaróvár, 2018. 52–76. p.

Lehmann, Michael: *Das deutschsprachige katholische Schrifttum Altungarns und der Nachfolgestaaten 1700–1950*. *Studia Hungarica* 9. Mainz, 1975.

A Magyar könyvészet, a Magyar Könyvkereskedők Évkönyve és a Magyar nyomdászok évkönyve vonatkozó kötetei *Mosonvármegye emlékkönyve*. Szerk.: Ruff Andor. Magyaróvár, 1928. [4]–15. p.

Nagy Viola: *Adatok a Gladich Pál vezette magyarkimlei Jó iratok nyomdájáról*. In: *Fejezetek Kimle múltjából*. Szerk.: dr. Horváth József. Kimle, 1999. 296–302. p.

Régi Magyarországi Nyomtatványok I. 1473–1600. Bp., 1971. 151., 157., 158., 160. számú tételek

Semmelweis, Karl: *Die ältesten Kalenderdrucke auf dem Gebiete des Burgenlandes und die Kalenderliteratur des burgenländisch-westungarischen Raumes*. Burgenländische Heimatblätter. Eisenstadt, 1981. 43. Jg. Heft Nr. 1. Vonatkozó részek: 28–29. p.

V. Ecsedy Judit: *A könyvnyomtatás Magyarországon a kézisajtó korában 1473–1800*. Bp., 1999. 59–61. p.

Internetes hivatkozások

Az Országos Dokumentum-ellátási Rendszer internetes katalógusa: <http://www.odrportal.hu> A lekérdezés ideje: 2020. szept. 29.

A Huszár Gál Városi Könyvtár (Mosonmagyaróvár) internetes katalógusa: <https://hgk.opac3.monguz.hu/search/-/search/clearform> A lekérdezés ideje: 2021. szept. 19.

A Hansági Múzeum (Mosonmagyaróvár) internetes katalógusa: <https://www.kozteka.hu/hansag/> A lekérdezés ideje: 2021. szept. 19.

A Dr. Kovács Pál Könyvtár (Győr) internetes katalógusa: <https://katalogus.gyorikonyvtar.hu/> A lekérdezés ideje: 2021. szept. 28.

szél-járás

SZERZŐINK

Bárdos Gyula elnök (Csemadok, Pozsony/Bratislava) • **Böröndi Lajos** költő (Feketeerdő) • **Fellinger Károly** költő (Jóka/Jelka) • **Fetes Kata** újságíró (Bécs/Wien) • **Garamvölgyi György** ny. rendőrkapitány (Mosonmagyaróvár) • **Gecsei Ádám** író (Mosonmagyaróvár) • **Hornák István** újságíró (Éberhard/Malinovo) • **Kovács László** helytörténész (Egyházgelle/Holice) • **Kiss Krisztián Bálint** történész, tanár (Szolnok) • **Mikóczy Ilona** író (Salzburg) • **Polák Margit** könyvtáros (Szenc/Senec) • **Szabó Ferenc László** író (Bécs/Wien) • **Szárász Pál** író, költő (Nagyfödés/Velke Upany) • **Sárándi József** költő (Leányvár) • **Szárásné Manczal Erzsébet** művelődésszervező (Nagyfödés/Velke Upany) • **Tuba László** helytörténész (Mosonmagyaróvár)

Ötvenedik születésnapját ünnepelte a magyar óvoda Nagyfödémesen

Fél évszázados fennállását ünnepelte július 1-én a „Meseország óvoda”, amely 1970-ben nyitotta meg kapuit a magyar szülők gyermekei előtt. A kerek évfordulóról már tavaly szerettek volna méltóképpen megemlékezni. Sajnos a járványhelyzet itt is közbeszólt.

A megható és szép rendezvényen, amely a község első írásos említésének 800. évfordulója alkalmából rendezett ünnepségsorozat része volt, a megjelent szülők, a jelenlegi és volt alkalmazottak mellett illusztris vendégeket is köszönthetett az óvoda jelenlegi igazgatónője, Manó Ivett. Tiszteletét tette: Branislav Gröhling, Szlovákia oktatásügyi minisztere, a Szlovákiai Magyar Pedagógusszövetség országos elnöke, Fekete Irén, az Országos Óvopedagógiai Társulás elnöke, Berky Angelika, a Nagyszombati Kerületi Önkormányzat képviselője, Pék László, Nagyfödémes polgármestere, Gógh Ferenc és képviselői, a Comenius Pedagógiai Intézet igazgatója és munkatársa, Fodor Attila és Markovics Tímea, az Állami Iskolai Inspekció képviselőjében Elena Wittenbergerová, a Galántai Regionális Pedagógiai Központ munkatársa Szetyinszky Veronika.

Az óvoda 50 éves fennállásáról, működéséről, a sok-sok munkáról és élményről az óvoda sokéves igazgatója Záreczky Magdaléna „mesélt”. „Hol volt, hol nem volt, Nagyfödémesen történt...” – kezdte ünnepi megemlékezését, amelyből nagyon sok érdekes dolgot tudhattak meg a jelenlevők. Elsősorban azt, hogy az ötlet, hogy Nagyfödémesen egy különálló magyar óvoda nyissa meg kapuját a gyermekek előtt egy fiatal szülő, Melisek Rozália fejéből pattant ki. *„Gondolatát tett követte. Elment a község házára megérdeklődni, mit kéne tenni, hogy megnyílhasson a magyar óvoda. Lovász Feri bácsi, az akkori titkár ajánlotta neki, hogy ha legalább 25 aláírást gyűjt, akkor lesz rá esély. Ez tavasszal történt, áprilisban. Rózsika belefogott az aláírásgyűjtésbe, párszor körbejárt a falut. Az ügy előremozdításában, közbenjárással segítettek neki azok a szülők, akik gyermekeiket a helyi magyar alapiskolába kívánták íratni, felfogva ezzel a magyar tananyelvű óvoda szükségességét, előnyösségét a község magyar gyerekei számára. Nekik köszönhetően így a magyar szülők óhaja teljesült. 1970. szeptember 1-jén megnyílt a magyar óvoda Födémesen a barakkok épületében. Ez volt tulajdonképpen a nagyfödémesi magyar óvoda születésnapja.”* – mondta többek között.

Az új óvoda 25 gyermekkel nyitotta meg első osztályát. Az első igazgató Kocsis Imelda, az első óvónő pedig Dombos Irén, fiatal helyi óvónő lett. Már a következő év szeptemberében 48 gyermekkel két osztályt kellett megnyitni az érdeklődők előtt. Igaz a körülmények nem voltak a legideálisabbak, hiszen az óvoda az eredetileg katonai célokat szolgáló, majd raktárként funkcionáló – még ma is álló – barakkokban kapott helyet. De a magyar szülők így is nagyon örültek, hiszen gyermekeik magyarként anyanyelvi óvodába járhattak. Kocsis Imelda 1974-ig töltötte be az igazgatói funkciót. Majd 1974-től 1976-ig Baloghné Dombos Irén, 1976 szeptemberétől Záreczky Magdolna volt az igazgató, aki 27 évig, egészen nyugdíjba vonulásáig látta el ezt a nemes feladatot. 2002-től 2011-ig Svarda Erzsébet, majd 2011-től napjainkig Manó Ivett vezeti az óvodát. Közben több alkalommal is költözött az óvoda. Először a barakkok mellett



egy osztály az új szlovák óvodában is működött. 1979-től a Lenin utcában egy külön épületben kapott helyet az akkor 53 gyermekkel induló kétosztályos magyar óvoda. Jelenleg az intézmény az óvodák közös épületkomplexusában helyezkedik el, és három osztállyal működik.

Az elmúlt 50 év alatt gyermekek százai kapták meg itt az alapokat a mindenkori óvópedagógusoktól, hogy később a magyar iskolában gond nélkül folytathassák a tanulást.

Ezekre a dolgokra, a sok-sok eseményre, a számos sikeres rendezvényre is emlékeztek ezen a napon. A mindennapok hangulatát az iskolaköteles - a méhecskék osztályának - gyermekei magyar és szlovák műsora idézte fel.

Községünk polgármestere ebből az alkalomból köszönőlevelet adományozott a „Mescország” óvodának”, valamint a község pénzbeli ajándékát is átadta.

Az ünnepő közönséget köszöntötte Branislav Gröhling, oktatási miniszter, aki a magyar óvoda „ötletadójának” Melisek Rozáliának is megköszönte, hogy annak idején kezdeményezte a magyar óvoda megnyitását Nagyfödémesen.

Az ünnepi alkalomból az óvoda igazgatónője az illusztris vendégek mellett köszönőlevelet adományozott az óvoda volt és jelenlegi alkalmazottainak, az együttműködő szervezeteknek és intézményeknek és a mindenkori támogatóknak.

Az ünnepi műsorban a testvérváros Jánossomorja Aranykapu Óvodájának pedagógusai dalaikkal köszöntötték a jubiláló óvodát. A rendezvény záróakkordja a Paradigma verséneklő együttes csodálatos műsora volt.

A kerek évforduló alkalmából egy emléktábla és készült, amelyet Manó Ivett igazgató és Fekete Irén, a SZMPSZ elnöke lepleztek le.

S befejezésül hadd idézzem az ünnepi beszéd befejező részét, amelyben Záreczky Magdolna, nyugalmazott óvópedagógus többek között a következőket mondta: „Brunsztik Teréz, az első óvodák alapítója azt mondta: *Semmi sem teszi a gyermeket boldogabbá, mint a haladás tudata, a legyőzött nehézségek felett érzett öröm, és az a munka, mely sosem lankad, mindig alkot, és sosem rombol.*

A jövőt illetően kívánom, hogy elődeinktől kapott örökségünket féltve őrizzük meg! Az óvoda jó hírét, szeretetteljes légkörét, sikerességét, eredményességét úgyszintén. Sajnos a magyar ajkú gyerek egyre jobban fogy a községben - köszönhetően az asszimilációnak. Bizakodjunk! Tegyük meg mindent azért, hogy mindig legyen elegendő méhecske, katica és pillangó a magyar óvodában Nagyfödémesen, ebben a csodás Meseországban. Legyenek nagyszerű kolléganők, szülők, segítők, akik kerekké teszik az egészet, akikkel szebb, boldogabb lesz ez a mesevilág. Merjünk nagyot álmodni! És ne feledjük soha: Nyelvében él a nemzet! Ehhez kívánok jó egészséget, kitartást, összefogást mindenkinek. Isten éltesse még nagyon sokáig a Nagyfödémesi Magyar Óvodát!”

Gondolatait egy másik ide illő idézettel fejezte be: „A siker azokhoz pártol, akik elég energikusak, hogy dolgozzanak érte, elég bizakodóak, hogy higgyenek benne, elég türelmesek, hogy várjanak rá, elég bátrak, hogy megragadják, és elég erősek, hogy megtartsák.” (Smith)

Száraz Manczal Erzsébet

Múzsák találkozója Zsérén

30 éves a Zsérei Zoboralja Női Kar

„A dalos embert Isten küldte, hogy dala víg és szomorú legyen, a kemény szív attól meglágyuljon és minket a mennybe felvigyen” – ez a Henry Wadsworth idézet jutott az eszembe, amikor újra részese lehettem annak a csodának, amelyet a legszebb hangszer, az emberi hang és az emberi szív alkotni képes.

Meghívást kaptam a Zsérei Zoboralja női kar megalakulásának 30. évfordulójára rendezett kis ünnepségre és hangversenyre, amelyre 2021. augusztus 15-én, a zsérei kultúrházban került sor.

A festői szépségű kis faluba a Zoboralján mindig szívesen látogatok el, mert ott minden alkalommal olyan gazdag művészi élményben lehet részem, amelyből még hosszú hónapok múlva is meríthetek.

Az idei ünnepségnek több apropója is volt. 30. évfordulóját ünnepelte a napjainkban is aktívan tevékenykedő Zoboralja Zsérei Női Kar, de megemlékeztek a zsérei kórusmozgalomról is, amely az idén immár 50 éves.

A kórusmozgalom Zsérén 1971-ben kezdődött a folklórcsoport megalakulásával egy időben. Akkor Dr. Simek Viktor pedagógust kérték fel az énekkar vezetésére. A 45 tagú vegyeskar sikert sikerre halmozva bejárta az ország valamennyi részét, versenyeken, fesztiválokon szerepelt Szlovákiában és külföldön egyaránt. A Galántai Kodály Napokon 1981-ben aranykoszorús minősítést ért el a zsúri dicséretével.

1991. január 2-től a vegyeskar működését egy újonnan alakult női kar folytatta. A csoport tagjai már néhány énekkari próba után képesek voltak közönség elé lépni, és sikeresen szerepelni. A kezdetekben a női karnak 20-25 tagja volt, s fennállása alatt mintegy 45-50 énekes fordult meg a tagok sorai között. Jelenleg a női kar 15 állandó taggal működik. A heti rendszerességgel tartott próbáinak a község által biztosított barátságos próbaterem ad otthont. A próbatermet a hivatalos ünnepség után természetesen a vendégek is megtekinthették, és a dal mindenki örömére ott is felecsendült.



Zsére Község önkormányzata a megalakulása óta támogatja az énekkar működését, s ennek köszönhetően nemcsak szűkebb páttriájukban, a Zoboralja településein, hanem Szlovákia szerte és külföldön is szerepelnek különböző fesztiválokon és énekkari találkozók. A női kart nagy lelkesedéssel a mai napig is Simek Viktor, karnagy, a Magyar Kultúra Lovagja vezeti.

Az ünnepi hangverseny része volt a zsérei énekkari mozgalomról szóló a „Daloló Zoboralja” című könyv bemutatása is, amelyet a karnagy felesége, az énekkar mozgatórugója Simek Veronika szerkesztett. A kétnyelvű kiadvány szlovák fordítását az énekkar másik tagja Janka Ochotnická vállalta magára. A könyv nemcsak a női kar sikereinek állomásait mutatja be, de a volt és jelenlegi tagok vallomásai alapján hiteles képet ad az énekkar tagjainak mindennapjairól és arról is, hogy mit adott nekik a női karban való tevékenység.

A cikkem címe nem véletlenül „Műzsák találkozója Zsérén”, mert ezen a napon hármass randevút adott egymásnak a zene, a fentebb említett irodalom és a képzőművészet. Hiszen Zsérén már hagyománya van annak, hogy egy-egy énekkari, vagy egyéb megmozdulás kísérőrendezvénye mindig Simek Viktor festményeinek kiállítása. S így volt ez most is. A tanár úr legújabb festményei most is arról tanúskodtak, hogy bár már nyolc X-szel a vállán, de rendületlenül dolgozik, s próbálja meg átmenteni a jövő számára mindazt a népművészeti kincset, amelyet a Zoboralján sokan a mai napig féltve őriznek. Simek Viktor kidolgozott, a színharmónia jegyeit hordozó tájképei a zoboraljaiak számára magát a szűkebb értelemben vett hazát jelentik, s figurális kompozíciói szinte előidézik a Zoboralja népének ízes palóc nyelvjárását. Ezért is nézik meg alkotásait újra és újra sok-sok szeretettel.

A kiállítást Sonkoly Zoltán tanár nyitotta meg és ajánlotta a nagyérdemű közönség figyelmébe.

A Zsérei Zoboralja Női Kar születésnapját több illusztris vendég is megtisztelte jelenlétével: Zseby József, Zsére község polgármestere, Nyitra Megye önkormányzatának képviselője, Andrasko György, Magyarország tiszteletbeli konzulja Gál József, Nagykér polgármestere Valaska Judit, a Szlovákiai Zenebarátok Társaságának képviselője Szalai Szilvia elnök és Kazán József, a Nyitrai Népművelési Intézet munkatársa Máté Marcella. Ott voltak a baráti énekkarok vezetői Stirber Lajos, a Gaudium komáromi vegyeskar karnagya, Bolfa Andrea, a nagykéri Castanea Vegyeskar karnagya, a Csitári Menyecskekóru képviselője Matyus Etelka, a Zsérei Zsibrice folklórcsoport képviselője Bencz

Aranka. De ott voltak azok a barátok és támogatók, akik mindig segítették a zsérei női kar tevékenységét, s végül, de nem utolsó sorban ott voltak a régi énekkari tagok, akiket a kórusmuzsika szeretete ismét elhozott a zsérei kultúrházba, hogy együtt ünnepeljenek a jubiláló kórus tagjaival.

Hadd idézzek egy rövid részletet az ünnepségen elhangzottakból, amely szavak tökéletesen kifejezik a zsérei Zoboralja Női Kar tevékenységét, s akár a női kar munkájának mottója is lehetne: „A zene szeretete összeköt bennünket és legyen bármilyen nehéz időszak (mint azt az utóbbi években tapasztalhattuk), legyen bármennyire is rohanó az életünk, mindig időt fogunk szakítani és energiát fogunk fektetni abba a dologba, amit mindannyian szeretünk, az éneklésbe.”

S talán szimbolikus jelleggel bír, hogy három nappal a rendezvény után Magyarország nemzeti ünnepe alkalmából Simek Viktor karnagy és festő, tevékenységének elismeréseként Budapesten a „Kallós Zoltán Külhoni Magyarságért Díjban” részesült, amelyet Semlyén Zsolt és Potápi Árpád adtak át neki és a másik felvidéki kitüntetettnek, a Komáromi Jókai Színháznak.

Száraz Erzsébet

Jegyzetek az ötvenkettedik Szenczi Molnár Albert Napokról

A korona járvány miatt egy év kihagyás után sikerült megvalósítani az 52. Szenczi Molnár Albert Napok gazdag műsorának majdnem minden rendezvényét 2021 őszén. Mint ismert, az ötvenegyediken csak a szenci és a boldogfai koszorúzás valósulhatott meg.

A Napok elmaradhatatlan részét képező hagyományos tanulmányi kirándulás ugyan elmaradt, betegség miatt az utolsó, november 8-i műsor betegség miatt november 29-ére tolódott el a Közös Igazgatású Középiskolában, a többi program, Szencen, Boldogfán, Hegysúron és Rétén is, teltházas volt.



A rendezvénysorozat nyitó ünnepsége, a koszorúzási ünnepség október 1-jén volt Szenc főterén, Szenczi Molnár Albert szobránál. Az egybegyűlteket Korpás Árpád köszöntötte, Metzner Dóra Garai Gábor Magyarul című költeményét adta elő, Édes Ákos deáki református lelkész pedig veretes ünnepi beszédet mondott. A koszorúzás után a Szenci Városi Művelődési Központ kiállítótermében Szilva József festményeiből Van Gogh megidézése, Görföl Jenő fotográfiáiból Megtartó Felvidék címmel láthatott két kisebb tárlatot a nagyérdemű.



Szilva József maga kalauzolta az érdeklődőket, Görföl fotográfiáit pedig Böröndi Lajos mosonmagyaróvári tanár, költő mutatta be. A megnyitókat Korpás Éva Szívharang című népzenei műsora követte, a népes közönség nagy öröme.

Nem maradt el a színházi előadás sem. Garajszki Margit- Silvester Lavrik a Csöndes ház című darabját a Komáromi Jókai Színház művészei Holocsy Katalin és Holocsy Krisztina adták elő telt ház előtt, sikerrel.

Ízek és érzések címmel Vass Laura, több hazai lap kedvelt szakács és főzőrovatának szerkesztője tarott előadást, Vincze Csilla pedig fényképeit mutatta be Hegysúron. Rétén a református templomban a Zene a legjobb barátom című műsorával Árva Dávid musical énekes mutatkozott be. A színvonalas előadás nemcsak a helyieket, hanem a szencieket is a helyszínre vonzotta.

Október 27-én sikerült megvalósítani a már többször is elmaradt irodalmi estet. Az 52. Szenczi Molnár Albert Napok vendégei Tóth László József Attila - díjas és Juhász Katalin Madách – díjas költők voltak, akikkel Bárdos Ágnes beszélgetett költészetéről, irodalomról, életéről. Jó hangulatú, tartalmas irodalmi est volt.

Szépen szólt a népszerű Kicsi Hang koncertje is a boldogfai katolikus templomban. Menyhárt József és Lantos Borbély Katalin összeállításában magyar költők megzenésített verseit hallgathatta október 31-e vasárnap délutánján a hallgatóság.

Szintén hagyomány, hogy a záróműsornak a Szenczi Molnár Albert Alapiskola ad helyet. Tóth Katalin tanárnő ebben az évben is ötletes műsort készített a felsőtagozatos diákok közreműködésével Itt és most! címmel. Érezni lehetett, hogy nemcsak a szereplők, hanem a közönség is élvezte az előadást. Fellépett a rétei Immanuel - Velünk az Isten ökumenikus énekkar is Bodnár Beáta vezetésével. Szenczi Molnár Albert 42. zsoltára Metzner Dóra előadásában hangzott el. A Szenczi Molnár Albert dombormű megkoszorúzása előtt Matus Mónika az iskola igazgatója mondott beszédet, a koszorúzás után pedig Bárdos Gyula a CSEMADOK országos elnöke zárta a rendezvénysorozatot.

Polák Margit (Fotó: Neszméri Tünde)

Őszi könyvbemutatók a Pázmáneumban

Történelmünkről Szakály Sándorral

Bő egy évet kellett várniuk azoknak, akik a 2020 őszén meghírdetett, majd a járvány miatt elhalasztott Szakály Sándor történész új könyvének bemutatójára – Történelmünkről - hosszabban rövidebben – készültek. Szerencsére azonban szeptember végén sor kerülhetett a beszélgetésre, amelynek a bécsi Pázmáneum adott otthont, s amelyet Böröndi Lajos költő vezetett.



Szakály Sándor súlyos, hosszan tartó betegségből épült fel, s mint mondta, egy százalékot adtak az orvosok az életben maradásra. De szerencsére Isten közreműködésével a híres történészprofesszor túlélte a hasnyálmirigy gyulladását.

Dr. Varga János rektor úr mutatta be a beszélgetőpartnereket, akiket Magyarország két legszókimondóbb emberének titulált.

Böröndi felvezetésében egyik Szakállyal készült interjú címét idézte, amely szerint a tényekből kell következtetéseket levonni, szemben azzal a elharapózó gyakorlattal, amely szerint sokan következtetésekhez igazítják a tényeket. Az idén Széchenyi-díjjal kitüntetett történész válaszában megerősítette, hogy akkor is így kell eljárni, ha kényes témáról van szó, vagy ha nincsen konszenzus az adott személy, vagy téma körül még a történészársadalomban sem.



Természetesen szó volt az antiszemitizmusról, Kamenyec-Podolszkijről, a VERITAS Történetkutató Intézet és Levéltárról, s Horthy Miklósról.

Róla Böröndi egyik kérdése kapcsán, hogy lesz-e konszenzus életünkben személye körül Szakály válasza lakonikus nem volt.

A Pázmenum előadóterme zsúfolásig megtelt szeptember 25-én, s a találkozót követően személyes beszélgetésekre is sor kerülhetett.

szél-járás

Megégett idő – Böröndi Lajos költői estje

Már 2020-ban megjelent Böröndi Lajos „Megégett idő” című verseskötete, de akkor a koronavírus miatt a bemutató nem jöhetett létre. Most a Kaláka-Club szervezésében valósult meg a pódiumbeszélgetéssel egybekötött könyvbemutató.

Ez alkalommal is a vecsernye után a Collegium Pazmaneum dísztermében gyűlt össze a költészetet kedvelő közönség. Odaadással hallgatták Lázár Csaba színművész előadásában a kötetből kiszemelt verseket.



A költő, Böröndi Lajos nem ismeretlen a bécsi közönség előtt, mert több verseskötetét mutatta már be itt, az osztrák fővárosban. A Mosonmagyaróváron oktató középiskolai tanár az 1980 évek óta foglalkozik versírással. Nemcsak személyes élményei, gyermekkori emlékei, hanem a mindennapok érzelmegazdagsága, a magyar történelem, az Isten létének élménye, a természet közelsége mind-mind megjelennek a Feketeerdőn élő költő verseiben. A szabadon alkalmazott rímes versek néha elmélkedések, néha számvetések. A kötet egyik fejezete a magyar történelem zivataros időszakaival foglalkozik.

Ezek a történelmi témák nagyon közel állnak Böröndi Lajoshoz, hiszen több éven keresztül végzett gyűjtőmunkát a mosonmagyaróvári 1956-os események részletes feltárása érdekében. Dudás-per címmel jelent meg a napokban a Mosonvármegye Könyvkiadó gondozásában az a kötet, amely a mosonmagyaróvári sortűzperben megszületett ítéleteket tartalmazza. Azokat, amelyek jogilag pontot tettek a történetekre. S végül kimondatott: emberiség elleni bűntett történt 1956. október 26-án Mosonmagyaróváron.

E kötettel kapcsolatban a szerkesztő, Böröndi Lajos megjegyezte, az iratokat azért jelentették meg szkennelt formában, hogy így bizonyíthassák azok eredetiségét.

A rendezvény a Kaláka-Club és a Collegium Pázmáneum szervezésében, a Magyar Kormány támogatásával valósult meg.

Fetes Kata



A napokban jelent meg a mosonmagyaróvári sortűzper két tárgyalásának jegyzőkönyve
a Mosonvármegye Kiadó gondozásában.

A kötet a mosonvarmegye@gmail.com címen megrendelhető!